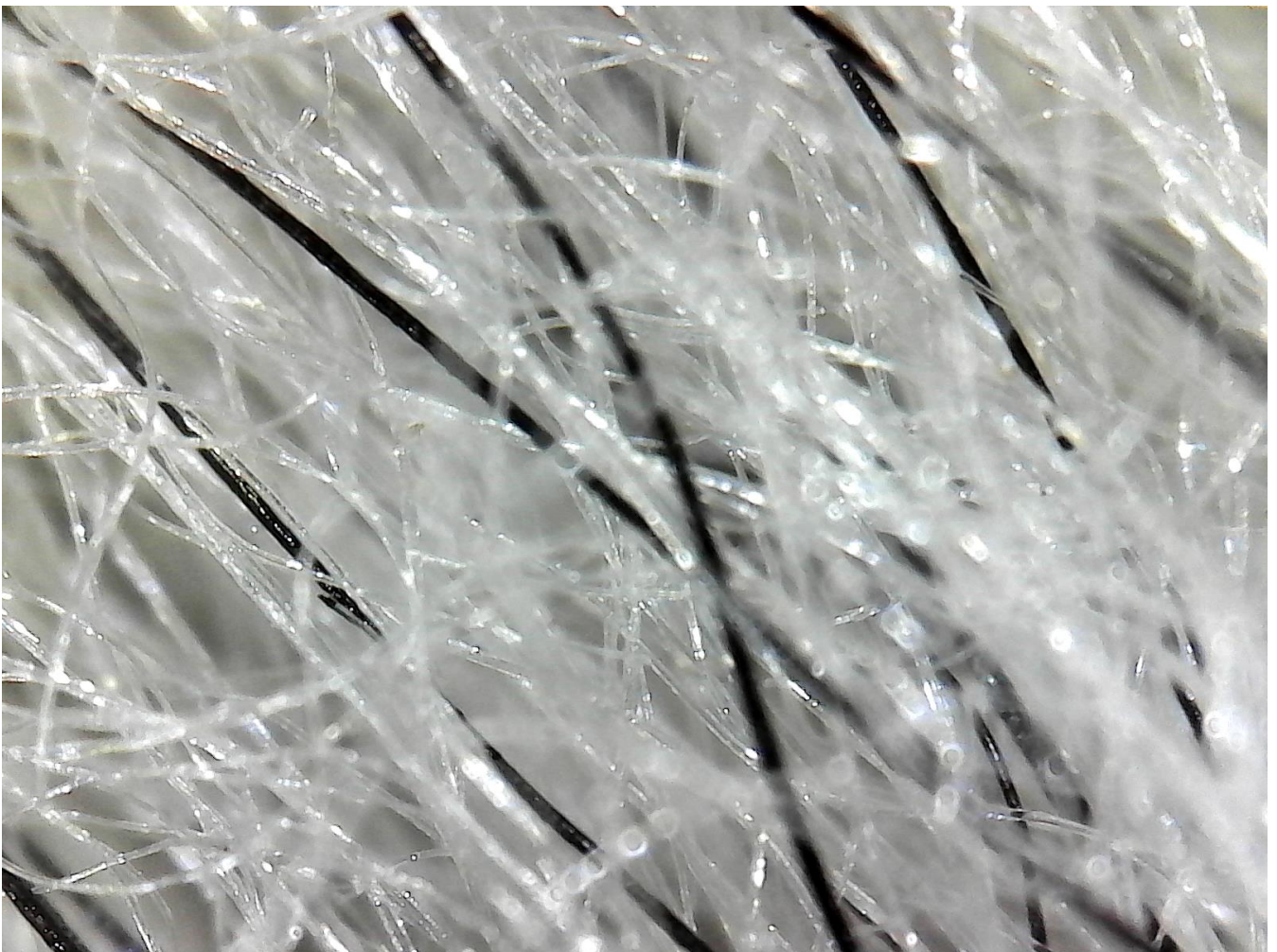

Bente Emilie Arnesen Ranum

En reise i ullens verden

En studie av eget og barns møter med ull

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for estetiske fag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2019 Bente Emilie Arnesen Ranum

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

I denne avhandlingen har jeg hatt fokus på materiale ull, gjennom flere og ulike prosesser. Jeg har brukt lov og planverket samt forskning fra feltet som en innfallsvinkel, noe som har vært med på å påvirke mine valg for videre arbeid.

Min undersøkelse ligger innenfor barnehagefeltet, med eget skapende arbeid og studie av de yngste barna. Utforskning og undersøkning gjennom kroppslig og sanselig tilnærming, har vært vektlagt både i mine egne og i barnas ullmøter.

Jeg har jobbet ut fra følgende problemstilling:

På hvilke måter kan egen utforskning av ull danne grunnlag for studier av de yngste barnehagebarnas møter med ull, og hvordan påvirker dette videre skapende prosesser i materialet?

I forskerrollen vil min forforståelse og Reggio Emilia- inspirasjon kunne prege mitt arbeid, noe som belyses i løpet av avhandlingen. Jeg har forsket gjennom mitt eget skapende arbeid og gjennom deltagende observasjon i barnehagen. Jeg har benyttet kvalitative metoder (Halvorsen,2007) og samlet kvalitative data som utgjør min empiri. Hele min studie søker å få bedre innsikt i barns møte med materialer og skape en dypere forståelse for hva slike materialmøter kan være og føre til gjennom deltagernes handlinger og prosesser.

Min empiri er samlet gjennom tabeller med refleksjoner, som utgangspunkt for å finne mønster og gjentakelser som senere er blitt analysert og drøftet. Oppgavens teoretiske innganger består av forskning og litteratur innen kunst, kultur og kreativitet på barnehagefeltet, hvor blant annet Carlsen (2015), Waterhouse (2016) og Fredriksen (2013) står sentralt. Mine oppdagelser og erfaringer handler i stor grad om barns kroppslige og sanselige tilnærminger, som i siste fase påvirket min avsluttende prosess med ulla.

Avslutningsvis samles trådene og tanker om videre arbeid setter et punktum for denne studien.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	5
Forord	7
1 Innledning	9
2 Problemområde.....	11
2.1 Forskning, lover og planverk	11
2.2 Valg og fremgangsmåter	16
2.2.1 Materialet og materialmøter	16
2.2.2 Utforsking.....	18
2.2.3 Eget skapende arbeid	18
2.2.4 Barna og barnehagen som kulturarena	18
2.2.5 Rommet, miljøet og samspillet	19
2.3 Forforståelse og pedagogisk ståsted	20
2.3.1 Sosiokulturelt læringssyn	21
2.3.2 Reggio Emilia-inspirasjon.....	21
2.3.3 Ull som møtested.....	22
2.4 Problemstilling	23
2.5 Sentrale begreper	23
2.5.1 Utforske	23
2.5.2 Materialer.....	24
2.5.3 Skapende prosesser.....	24
3 Teoretiske innganger	25
3.1 Barnehagen som læringsarena - erfaringslæring.....	25
3.2 Utforskning.....	26
3.3 Reggio Emilias pedagogikk med utforskende prosesser som arbeidsform ..	26
3.4 Skapende prosesser og forming som prosessfag.....	28
3.5 Materialer.....	29
3.5.1 Ull.....	32
3.5.2 Ull - et kulturelt blikk	32
3.6 Barn i samspill med materialer - intraaktivitet.....	35
3.7 Sanselige og kroppslige tilnærminger.....	35

3.8	Barns lek, fantasi og læring	37
4	Å forske på møter med ull – metodiske tilnærminger.....	41
4.1	Kvalitativ forskning:	41
4.2	Å konstruere et felt - ullmøter	42
4.3	Forskningsdesign for ullmøter	43
4.3.1	Eget skapende arbeid/møte med ull	44
4.3.2	Forske i barnehagen	44
4.3.3	Eget skapende arbeid/avsluttende fase	45
4.3.4	Forskerposisjon og forforståelse	45
4.3.5	Analysemetoder.....	46
4.3.6	Utvalg, tillatelser og etiske retningslinjer	47
5	Presentasjon av empirisk materiale	49
5.1	Fase 1 – Eget skapende arbeid	49
5.2	Fase 2 – Barna.....	68
5.3	Fase 3 – Eget skapende arbeid	108
6	Avsluttende analyse	125
7	Diskusjon/drøfting	129
8	Avslutning og tanker videre	137
	Referanser/litteraturliste	139
	Oversikt over tabeller og figurer	143
	Vedlegg.....	145

Forord

Mestring, utvikling og livslang læring har fulgt meg gjennom yrkeskarrieren, og i godt voksen alder ønsket jeg selv nye utfordringer, gjennom faglig og personlig utvikling. Det å være en del av livslang læring, mest for egen del, men muligens også som inspirasjon for andre, har vært en viktig drivkraft under egen læringsprosess. Gjennom en 4-årsperiode har jeg vært engasjert i denne studien som har vært både givende, spennende og ikke minst lærerik. Det har krevd både utholdenhet og viljestyrke. Tålmodighet og tro på egne evner har blitt satt på prøve for å gjennomføre denne masterutdanningen og levere avhandlingen. Gjennom denne prosessen har barnet fulgt meg som en "rød tråd" og vært en nødvendig "nerve" gjennom mine egne læreprosesser frem mot denne avhandlingen. En stor takk til alle i kollokviegruppen min hvor hver og en har bidratt med sitt. Jeg tviler på at jeg hadde fullført uten dere. Dere har bidratt med teorikunnskaper og gode refleksjoner, med grundige håndverksmessige betraktninger og gode blikk for materialer og form. Alle har bidratt med sine spennende idèer og tanker som det har vært inspirerende å følge, og enkelte har i tillegg gitt meg inspirasjon i forhold til eget arbeid med barn. Vi har fulgt hverandres opp- og nedturer. Takk til dere og takk til min tidligere studievenninne for fotografering og gjennomføring av min siste undersøkelse. Mannen min fortjener en ekstra takk for sin tålmodige måte å takle mitt engasjement, fravær og arbeid på. Han har samtidig gitt en hjelpende hånd i det praktiske liv, det har jeg satt stor pris på. De voksne barna mine, som bare er delvis hjemmeboende og selv studenter, har gjennom aksept og humor gitt meg anerkjennelse, tid og rom til å fullføre.

En stor takk til barna som har deltatt, foreldrene som har gitt sitt samtykke og ikke minst personalet som stilte villig opp både under og etter gruppene jeg hadde i barnehagen. Min kollega og korrekturleser fortjener en takk for tålmodighet og gode bidrag, det har vært gull verdt. Sist men ikke minst vil jeg takke veilederne mine. Kari Carlsen har fulgt meg hele veien og har vært en stor inspirasjons og kunnskapskilde både gjennom sin tilstedeværelse, men også gjennom kunnskaper fra egne arbeider, litteratur og doktorgradsavhandling. Veilederne Trude Iversen og Ann-Hege Lorvik Waterhouse, som har vekslet på å bidra med konstruktive tilbakemeldinger og henvisninger samt kjennskap til feltet gjennom sine erfaringer, kunnskaper, aktuell litteratur og egne utgivelser.

En stor TAKK til dere alle tre.

Sofiemyr, 01.05.19Bente Emilie Arnesen Ranum

1 Innledning

Med utgangspunkt i forskning og lovverk har jeg funnet mitt problemområde og utarbeidet en problemstilling som jeg søker svar på i løpet av avhandlingen.

Materialer, barnas og mine egne materialmøter vil stå sentralt i denne avhandlingen.

Ull er valgt som materiale, ulike typer og med ulik bearbeiding. Gjennom en utforskende arbeidsmåte vil jeg undersøke, for å få øye på og oppdage.

Mitt eget arbeid vil innlede og avslutte det skapende arbeidet. Arbeidet med barna, de yngste barna i aldersgruppen 0-3 år, foregår i barnehagen og utgjør en rekke materialmøter. Kroppslig og sanselig tilnærming vil vektlegges, både i eget arbeid og barnas møter.

Gjennom ulike kvalitative metoder vil jeg samle min empiri som senere vil bli analysert og drøftet. Jeg vil benytte ulike teorier som er aktuelle i mitt problemområde.

Mitt fokus vil handle om å skape innsikt og dypere forståelse, muligens ny forståelse, for meg selv, barna og barnehagefeltet generelt.

2 Problemområde

Jeg vil jobbe med materialmøter på barnehagefeltet og vil først gå til forskning, lover, planverk og stortingsmeldinger, for å skape en oversikt over barnehagefeltet og spesielt området kunst, kultur og kreativitet. Dette skal være med på å danne grunnlag for valg av retning i mitt eget arbeid.

2.1 Forskning, lover og planverk

Barns rettigheter er nedfelt i FNs barnekonvensjon som slår fast at alle barn skal ha medbestemmelse, rett til å ytre seg og uttrykke seg. Artikkel 13.1 omtaler dette og handler om ytrings- og opplysningsplikt:

Barnet skal ha rett til ytringsfrihet; dette skal omfatte frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og idéer av ethvert slag uten hensyn til grenser, enten det skjer muntlig, skriftlig eller på trykk, til kunstnerisk form eller gjennom en hvilken som helst uttrykksmåte barnet måtte velge (FNS barnekonvensjon, 2003).

Min forståelse av dette handler i denne sammenhengen om barns rett til å uttrykke seg på ulike måter og valg av barns egne uttrykk. Dette kan tolkes som en form for medbestemmelse og barnas rett til medvirkning.

Rammeverket for barnehager med Lov om barnehager, formålsparagrafen og Rammeplanen gir føringer for arbeid generelt og innenfor de ulike fagfelt, derav kunst kultur og kreativitet som er feltet for de estetiske fagene.

Barnehagen skal være bevisst på barnas uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnets alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27).

Å være bevisst på barnas uttrykksformer tolker jeg som viktig for barns utvikling generelt, men spesielt viktig innenfor fagområdet kunst, kultur og kreativitet hvor barnas uttrykk er en stor del av det skapende arbeidet.

Rammeplanen (2017) sier at personalet skal være lyttende og oppmerksomme på barnas ulike kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforsking av de estetiske områdene (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 51).

Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna bruker ulike teknikker, materialer, verktøy og teknologi til å uttrykke seg estetisk. (Kunnskapsdepartementet, 2017, side 51).

Jeg forstår dette som at personalet skal fremme barnets uttrykksformer og vektlegge barnas muligheter til å delta i det estetiske, gjennom utforskning på ulike måter.

Rammeplanen (2017) sier:

Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna:

- har tilgang til ting, rom og materialer som støtter opp om deres lekende og estetiske uttrykksformer.
  - bruker ulike teknikker, materialer, verktøy og teknologi til å uttrykke seg estetisk.
  - synliggjøre og skape estetiske dimensjoner i barnehagens inne og uterom
- (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.52).

Materialer er nevnt flere steder i Rammeplanen (2017), men med et kritisk blikk kan jeg si at det ikke er beskrevet hva slags materialer barna skal få møte, og forming/formgivning er ord man ikke finner i den siste versjon av Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017).

I Barnehageloven (2006) kapittel 1. Barnehagens formål og innhold, §2 Barnehagens innhold sies følgende: «Barnehagen skal gi barna muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter» (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Barnehageloven presiserer barns muligheter både innen lek og ulike aktiviteter.

De ulike lovverk tilegner barnet og barnets muligheter stor vekt, men hvordan praksisfeltet innfrir disse forventningene kan forskning og ulike undersøkelser fortelle meg noe om. I denne sammenhengen har jeg valgt å se på enkelte forskningsprosjekter og resultatene av disse.

Forskning på barnehagefeltet i Norge (*Goban og Blikk for barn*) viser at kvaliteten på barnehagetilbudet for de yngste barna har mangler, ligger på middels nivå og er dårligere enn forventet (Jonassen,2015).

Blikk for barn (Barnehage.no) er et forskningsprosjekt som har undersøkt ulike sider ved omsorg, lek og læring for de yngste barna i barnehagen. Prosjektet har sett på barn i tradisjonelle, små grupper og i større, fleksible grupper, og analysert hvordan gruppestørrelse virker inn på kvaliteten. Forskerne har også sett på betydningen av små barns møter med estetiske prosesser. Prosjektet har foregått i 5 år, fra 2012-2017. Det har blitt sett etter barns tilhørighet og medvirkning i utvalgte kommunale og private barnehager. De første resultatene kom etter et par år, da det kom frem at de minste ofte ble oversett ved måltidene i barnehagen. Etter avsluttet prosjekt er det flere resultater som er blitt fremhevet og undersøkelsen viser at organiseringen av barnehagen har stor betydning for barna, her er det store forskjeller. Små avvik i tid gir store konsekvenser for barna i barnehagen og det er observert mer spontan lek i små barnehager enn i store barnehager. Med tanke på personalet viser det seg at de er opptatt av sikkerhet og ikke barns medvirkning på dette området. Undersøkelsen viser I tillegg at det er for mange vandrere, men at barna allikevel føler en tilhørighet (Jonassen,2017).

Prosjektet gir viktig kunnskap om barnehagefeltet, kvaliteten i barnehagene og ulikhetene mellom ulike typer barnehager. Det fokuseres mye på organisering og rammer, samt forskjeller barnehager imellom. Jeg savner mer kunnskap om fagfeltet kunst, kultur og kreativitet, men på sluttkonferansen ble det lagt frem to punkter angående de estetiske fagene som er verdt å merke seg: Vi jobber mindre med estetiske fag i barnehagen nå enn før, og det synker stadig, og barnehagen er ingen god kulturformidler (Jonassen, 2016)

Prosjektet GoBaN har fulgt 1200 barn over en 5 årsperiode fra (2012-2019), fra barna er 2 år og frem til skolestart. Forskningens siste resultater ble nylig presentert og noe av det som kom frem var at barnehagene var dårligst på var lekemateriell og å støtte de yngste barnas vennsksrelasjoner.

Hege Valås i Utdanningsforbundet uttrykte at prosjektet gir nyttig informasjon. Mye er bra, men vi har absolutt forbedringspotensial på en del områder, særlig på tilbudet til de yngste barna. Mer forskning trengs også blant annet for å styrke barnehagen som lekearena og lærende organisasjon (Alver m.fl, Utdanning, 2/2019, s.63).

Flere stortingsmeldinger retter søkelyset mot barnehagen, både som kulturarena og barns tilgang på (leke)materiell. Stortingsmelding 24 (2012-2013) *Fremtidens barnehage* trekker frem barnehagestyrerne som svarer at det er ett temaområde det jobbes lite med og det er Barnehagen som kulturarena (Kunnskapsdepartementet, 03/2013, s.72).

Stortingsmeldingen (2012-2013) slår fast noe av det samme som *Blikk for barn* og begge peker på at dette er et område som er lite prioritert innen kunst, kultur og kreativitet.

De ulike stortingsmeldingene gir i tillegg retning for arbeidet og føringer på barnehagefeltet generelt. Stortingsmelding nr. 19 (2015/2016) gir i tillegg tydelige føringer for arbeidet med de yngste barna og sier følgende:

«Inspirerende og kompetente ansatte som responderer på barnets spørsmål og som engasjerer seg i barnets interesser, stimulerer barnet til videre utforskning og læring. Variasjon i lekemateriell og aktiviteter er viktig for barns læring»

(Kunnskapsdepartementet, 2015-16, Meld.St.19, s.38).

GoBan og *Blikk for barn*-undersøkelsen fant imidlertid at ikke alle barn tilbys deltakelse i utviklende og varierte leke- og læringsaktiviteter. Mange barnehager mangler leker og annet materiell, eller at leker og annet materiell ikke er tilgjengelig i stor nok grad for barna.

Begrepene materiell og materialer, som kan tolkes på ulike måter, brukes om hverandre. Dette kan gjøre det vanskelig og upresist med tanke på resultatene av de ulike undersøkelsene, samt hva som forventes gjennom rammeverket. Ved valg av materialer er det i tillegg viktig å tenke ut fra et bærekraftig perspektiv. Barnehagen skal være med å danne grunnlag for barnas forståelse av bærekraft.

I Rammeplanen (2017) kapittel 9 Barnehagens fagområde Natur, miljø og teknologi, presiseres følgende: «Gjennom arbeid med natur, miljø og teknologi skal barnehagen bidra til at barna får kjennskap til naturen og bærekraftig utvikling, lærer av naturen og utvikler respekt og begynnende forståelse for hvordan de kan ta vare på naturen» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.52).

Bærekraftig utvikling er viktig i dagens samfunn og spesielt med tanke på holdningsskapende arbeid og kommende generasjoner. Dette er nedfelt i flere politiske

dokumenter og planer både nasjonalt og internasjonalt. I denne sammenhengen er det viktig å tenke på konsekvenser av de valg man tar med tanke på valg av materialer. Velges materialer man har naturlig tilgang på, naturlige materialer uten kjemisk fremstilling er dette et bidrag i riktig retning. Bærekraftig utvikling i denne sammenhengen kan være å bruke naturressursene, uten å *forbruke* ressursene slik at verdiene forringes til neste generasjon.

Det er to doktorgradsavhandlinger innen Forming, kunst og håndverk/barnehagens kunst, kultur og kreativitetsfelt. Kari Carlsen (2015) har gjennom sitt doktorgradsarbeid om *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur* sett på hvordan læring foregår i barnehagen ved å undersøke barnehagefaget forming i møte med inspirasjon fra Reggio Emilias atelierkultur. Hennes avhandling gir bidrag til feltet barnehagens innhold og små barns læring. Hun har et omfattende materiale fra eget feltarbeid hvor hun har sett på eksisterende praksis i barnehage (barn i alderen 0-5 år) over tid, og på bakgrunn av dette bidrar hun med ny kunnskap og innsikt til barnehagefeltet. Biljana Fredriksen har i sin doktorgrad og boken *Begripe med kroppen* (2013) forsket på 3-5 år gamle barn og deres læringsprosesser, som hun selv har vært en aktiv deltager i.

Ann-Hege Lorvik Waterhouse har bidratt til både barnehagefeltet og området Kunst, kultur og kreativitet blant annet gjennom boken *I materialenes verden* (2016) hvor hun skriver om materialer og materialitet knyttet til kunstfaglig virksomhet og skapende prosesser, både i barnehage og for barnehagelærerutdanningen (Waterhouse, 2016).

Det er i tillegg flere som de senere årene har skrevet mastergrader om de yngste barna og materialer (Meinstad, 2018, Sigurdsen, 2018).

Forskning om forming på barnehagefeltet har ulike innfallsvinkler og målgrupper, og tar utgangspunkt i ulike aldersgrupper.

Carlsen (2015) sier at det kommer frem at barnehageforskning utgjør en svært avgrenset del av den samlede pedagogiske forskningen som foregår i Norge, og at formingsforskning igjen omfatter en minimal del av barnehageforskningen (Carlsen, 2015, s. 323).

Ifølge Carlsen (2015) har formingsfaget og den skapende virksomheten i barnehagen vist seg å få en mindre plass i barnehagen enn tidligere. Dette kan skyldes blant annet økt

politisk fokus på barnas tidlige læring og realfag i barnehagen (Carlsen, 2015). Waterhouse (2013) mener en medvirkende faktor kan være manglende formingsfaglig kompetanse hos barnehagepersonalet, slik også endringer i barnehagelærerutdanningen kan peke mot (Carlsen, 2015, s.95).

Flere kilder slår dermed fast at det i praksisfeltet er mindre arbeid rundt og med de estetiske fagene. Dette er urovekkende for barna som går i barnehagen, de yngste barna og faget kunst, kultur og kreativitet. Vi mangler kunnskap på feltet og trenger mer forskning.

2.2 Valg og fremgangsmåter

Goban og Blikk for barn gir informasjon om flere ulike områder i barnehagen, jeg har merket meg spesielt at området kunst, kultur og kreativitet jobbes mindre med enn før. Når det gjelder barnehagen som kulturarena tar jeg med meg noen tanker videre med tanke på meg som kulturformidler og ved valg av materiale i mitt arbeid. Som det presiseres i Barnehageloven (2006) vil jeg sørge for å gi barna mulighet til lek og utfoldelse (Kunnskapsdepartementet, 2006) og som Rammeplanens (2017) beskriver som et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11). I og gjennom materialmøter som søker å ivareta det trygge og utfordrende samt gi barna mulighet til meningsfulle opplevelser og erfaringer.

Tilgang på og kjennskap til ulike materialer som er nevnt i lover og planer har påvirket meg til å velge materialer som utgangspunkt, nærmere bestemt et materiale i mitt videre arbeid. Et materiale som jeg og barna skal utforske gjennom skapende prosesser.

2.2.1 Materialet og materialmøter

Jeg har valgt **ull** som *materiale*, et naturmateriale, bestående av fiber fra sauene. Dette er et materiale som gir mulighet for forming og transformasjon, det fremstår på ulike måter og i ulike kvaliteter alt etter type, bearbeiding, behandling med mer. Jeg velger å fokusere på å tilføre materialet ull, et nytt materiale for barna i valgte aldersgruppe. Jeg er opptatt av at barna skal få et rikt materialtilbud generelt i barnehagen og er spent på hvordan

dette materialet vil være å møte for min aldersgruppe. Jeg har valgt et naturmateriale, først og fremst fordi det virker som et spennende materiale å utforske, men det var viktig for meg å ikke velge et materiale som har vært kunstig fremstilt og muligens hatt negativ påvirkning på natur og miljø både under og i etterkant av fremstillingen. Materialet ull kan formes og kan gå under betegnelsen formingsmaterialer. Dette er materialer med mange muligheter, noe jeg vil beskrive senere i oppgaven. I valg av materialer til barnehagebarn bør man i tillegg til de formbare egenskapene også tenke på materialets egenskaper i forhold til helse, miljø og sikkerhet. Materialene må ikke inneholde giftige stoffer, eller kunne være til skade for barn. Når det gjelder de yngste barna må man også tenke på kvelningsfare, da de ofte putter ting i munnen, noe som er naturlig i en undersøkelsesfase.

Min egen erfaring og kjennskap til bruk av ull i barnehagens estetiske prosesser/produkter har i de aller fleste tilfeller handlet om å lage enkle ullprodukter, som oftest med de eldste barna. Toving av ull til jul og påske er en aktivitet jeg har møtt på i ulike barnehager gjennom årenes løp. Ull, ragg og pels har også vært brukt til hår og lignende på figurer barna har produsert. Jeg har selv hatt et ullprosjekt med to 5 år gamle gutter, da jeg jobbet i styrket bemanning, hvor vi brukte føttene til å tove ull med. Miniprojektet resulterte i et «teppe» vi bestemte oss for å bruke til sitteunderlag på tur. I løpet av prosessen ble det klart at vår toving ga et hullete teppe og i samarbeid med barna valgte vi å henge det i vinduet på en verandadør hvor vi kunne kikke ut og andre barn inn. Bruk av ull i barnehagen vil nok variere fra barnehage til barnehage, og muligens også ut ifra barnehagens beliggenhet og tilgang til materiale. Tradisjonen i barnehagen i forhold til ull og personalets kompetanse vil også kunne spille en rolle. Jeg vil senere referere til en observasjon fra utvalgte barnehager som viser lite eller ingen bruk av ull, noe som sammenfaller med mitt eget inntrykk fra ulike barnehager gjennom min yrkeserfaring.

Materialmøter: Jeg tar utgangspunkt i at mine og barnas materialmøter skal være en åpen møteplass hvor de som møter materialet får mulighet til å bevege seg mot, ta imot og bli kjent med materialet gjennom undersøkelser. Barnehagebarn i Norge er barn i aldersgruppen 0 år og frem til skolestart. Pr. 4.3.2018 har 91,3 % av alle barna i Norge plass i barnehage (www.ssb.no). Det finnes mange ulike måter å organisere aldersgruppene på innad i den enkelte barnehage. Grupper med barn delt i aldersgrupper

over og under 3 år er ofte brukt, men det finnes et utall av variasjoner blant annet aldersblandede grupper eller rene aldersgrupper bestående utelukkende av barn født i samme årskull.

Jeg har valgt aldersgruppen under 3 år, de yngste barnehagebarna. Innenfor denne gruppen gjorde jeg et utvalg, avgrenset til 2-årsgruppen i barnehagen og blant disse de barna som fikk tillatelse av foreldrene til å delta.

2.2.2 Utforsking

Utforsking er et sentralt begrep i Rammeplanen (2017) og en naturlig didaktisk innfallsvinkel til en undersøkelse av materialer i barnehagen. Jeg vil legge vekt på en utforskende innstilling både i eget skapende arbeid og barnas materialmøter. Jeg vil utforske og undersøke for å finne og oppdage, muligens avdekke noe som ikke kommer til syne ved første øyekast. Det kreves tid og rom for utforsking og undersøkelse, og det er noe jeg vil jeg vektlegge, både i egne undersøkelser og barnas materialmøter.

2.2.3 Eget skapende arbeid

Ull fremstår for meg som et spennende materiale. Jeg har kjennskap til ull, men ingen inngående kunnskaper om materialet i ulike former og som materiale for de yngste barna. Dette er et materialvalg som jeg er spent på å sette i gang med, først for meg selv og så for barna. De naturlige materialene, råmaterialene, fasinerer meg og pirrer min nysgjerrighet. Jeg ser frem til å bli bedre kjent med ull, både generelt og spesielt de ulike ulltypene. Jeg har i tillegg en genuin interesse for og nysgjerrighet rundt økt kunnskap innen kunst, kultur og kreativitet, som kan brukes som en drivkraft i mitt eget praktisk estetiske arbeid. Waterhouse sier: «for meg er skapende handling den viktigste kilden til kunnskap om materialer. Forming er å gjøre, eller handle form, sette noe i bevegelse gjennom en kunstnerisk dialog med og gjennom materialer» (Waterhouse, 2016, s. 172).

2.2.4 Barna og barnehagen som kulturarena

Barn, aldersgruppe og barnehage: Barnehagefeltet er mitt felt og med bakgrunn i tidligere nevnte undersøkelser og med føringene i stortingsmeldinger og planverk har jeg valgt å jobbe med de yngste, og mitt valg av aldersgruppe er 0-3-åringer. Gjennom mange års erfaring i aldersgruppen 0-6 år har jeg i den senere tid fått en økt interesse for de

yngste barna og deres hverdag. Barnehagen velges som møtested i arbeid med barna. Jeg er nysgjerrig på barnas ytringer som kan komme til syne gjennom deres uttrykksmåter som handlinger og utsagn. Lover og planer legger vekt på barnehagen som barnas læringsarena. I denne forbindelse handler mitt fokus om rammene og de potensielle muligheter for barns utvikling i barnehagen.

Som leder opplever jeg ofte at det er de yngste de fleste ansatte strever med å finne meningsfulle aktiviteter og prosjekter til, både generelt og spesielt innenfor fagfeltet kunst, kultur og kreativitet. På bakgrunn av min erfaring som styrer, med økonomiansvar og det overordnede ansvaret for innkjøp og det pedagogiske innholdet er det både økonomiske, pedagogiske og personalets ønsker, interesser og kunnskaper som styrer innkjøpene. I tillegg til påvirkning fra barna selv og foreldrene. Med tanke på ull er det lite trolig det økonomiske aspektet som er det viktigste, da man kan få store kvanta ull for en rimelig penge. Med tanke på ønsker, interesser og kunnskaper så opplever jeg at det er lite etterspørsel etter materialet og hvis det blir kjøpt er det ferdig ull som er vasket og farget som kan brukes i produktbasert forming, for eksempel toving, ull som hår osv. Dette kan bunne i lite kunnskap om materialet, som råmateriale og materialets egenskaper samt ikke minst hva materialet kan gi barn i barnehagealder av erfaring.

Barnehagen som kulturarena: «Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna opplever glede og stolthet gjennom egen kulturell tilhørighet» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 51). Ull er et materiale som er forankret i norsk kultur, med røtter langt tilbake i tid. Waterhouse sier: «barnehagen skal speile vårt samfunn og vår historie. Derfor må barn møte nye, fremtidsrettede materialer og materialer som bærer i seg vår historie» (Waterhouse, 2016, s. 79). Med tanke på barnehagen som kulturarena vil jeg være meg bevisst dette gjennom valg av det materialet jeg vil barna skal få møte og meg selv som en kulturformidler.

2.2.5 Rommet, miljøet og samspillet

Jeg er nysgjerrig på å bruke både inne- og uterom i min studie og vil prøve å benytte begge miljøene både for egne materialmøter og barnas møter. Omgivelsene materialmøtene finner sted i mener jeg er av betydning, og denne påvirkningen vil jeg være meg bevisst både i forkant og underveis. Jeg vil ha som utgangspunkt at forholdene

skal ligge til rette for at barna skal kunne bruke kroppen og sansene i materialmøtene. Barnehagen som arena for samspill med andre, med omgivelsene og i mitt tilfelle materialene danner grunnlaget for materialmøtene. Rammeplanen (2017) legger vekt på både miljøet og samspillet i barnas læreprosesser.

I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer, fenomener, materialer og redskaper som bidrar til meningsfull samhandling. Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læringsprosesser. Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt. Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser. Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring (Kunnskapsdepartementet, 2006, s.22).

Denne studien har fokus på de yngste barna i barnehagen og deres møte med ull som nytt materiale i ellers kjente og trygge omgivelser. Studien vil kunne gi en annen type innsikt enn tidligere referert forskning, basert på min innfallsvinkel og valg med tanke på aldersgruppe, materialet og min egen rolle som deltagende observatør underveis.

2.3 Forforståelse og pedagogisk ståsted

Mitt arbeid vil være preget av mine erfaringer, holdninger og syn på barn, pedagogiske retninger og metoder. Med barnehagelærerbakgrunn og ledererfaring vil erfaringer fra arbeidslivet spille inn sammen med ny kunnskap fra studier, og mine egne personlige verdier og holdninger generelt. Så langt tilbake jeg kan huske har jeg vært fasinert av og opptatt av barn, på mange måter og i ulike faser gjennom livet. Barn, barns utvikling med utallige muligheter for lek og læring, er utrolig spennende og givende å kunne bidra til. På vei mot nyfødtdelingen og mål om å jobbe med de nyfødte, ble det praksis i barnehage. Dette skulle senere vise seg å være et vendepunkt og helt avgjørende for mitt yrkesvalg om å bli førskolelærer (tidligere yrkestittel, nåværende er barnehagelærer). Egne barn kom til og ønsket om å gi egne og andres barn gode opplevelser og erfaringer har ført til at jeg har vært opptatt av skapende prosesser og lek gjennom en årrekke. Jeg

har alltid vært fasinert av naturmaterialer og naturlige materialer, både i lek og formingsprosesser.

Dette er min erfaringsbakgrunn, og disse elementene slik jeg forstår det, bidrar til å danne min forforståelse som forsker. Dette beskriver jeg nærmere i kapittel 4 under avsnittet om forskerposisjon, p.4.3.4.

Min lange erfaring som leder har økt min interesse for planverket i forhold til hva som forventes og er ønskelig i forhold til barnas, trivsel, utvikling og læring. I en lederposisjon har jeg et spesielt ansvar for de valg som tas både i forhold til innhold, innkjøp og opplæring, noe som krever at jeg til enhver tid må holde meg oppdatert på barnehagefeltet, og i denne sammenhengen innen kunst, kultur og kreativitet.

2.3.1 Sosiokulturelt læringssyn

Synet på læring som ligger til grunn for masterarbeidet bygger på det sosiokulturelle læringssynet. Fredriksen (2013) sier følgende: «I det sosiokulturelle læringssynet er interaksjon mellom mennesker betraktet som avgjørende for meninger som skapes mellom deltagerne» (Fredriksen, 2013, s. 28).

I læringssammenheng tenker jeg at barns medvirkning og medbestemmelse har en sentral plass, og i denne studien vil barns eget initiativ og fremgangsmåter være utgangspunktet, som senere vil ses på som viktige handlinger og utsagn. I studien har jeg lagt hovedvekten på handlinger erfaringer gjennom sansene: syn, hørsel, lukt, smak og berøring. Min tilnærming tar utgangspunkt i barns handlinger og utsagn, samtidig som jeg vil være åpen underveis, og i refleksjonene, for å se etter og fange øyeblikk som kan være med på å forstå det meningsfulle i barns handlinger. Inspirasjon fra Reggio Emilia-filosofiens tilnærming og arbeidsmåter, barnet i sentrum og interessen for skapende prosesser er mitt utgangspunkt i arbeidet.

2.3.2 Reggio Emilia-inspirasjon

Som voksen førskolelærerstudent fikk jeg tidlig kjennskap til boken *Ett barn har hundre språk*; boken om Reggio Emilia-filosofien og de mest utrolige resultatene av barns uttrykk, gjennom fordypning og prosesser rundt egen læring. Denne tilnærmingen til barn og barns læring og studiebesøk i Reggio Emilia i 2017 har vært en inspirasjonskilde for meg og vært med å forme mitt syn på barnet, det kompetente barnet. Reggio Emilias

pedagogikk og praksis er et av punktene under kapittel 3, teoretiske innganger, hvor dette blir nærmere beskrevet.

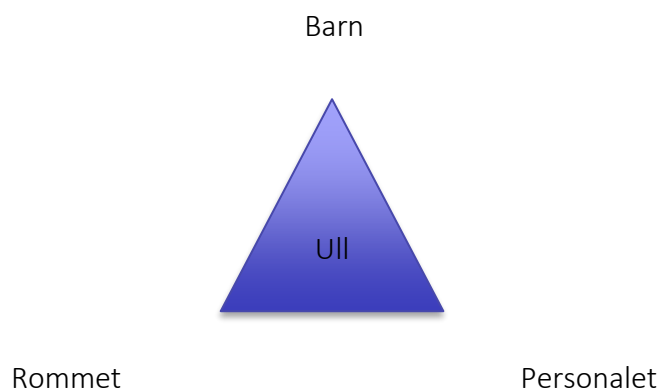
Med forankring i og forståelse for den norske rammeplanen og blikket rettet mot Reggio Emilias utforskende arbeidsmåter, vil jeg benytte utforskende prosesser som en forståelsesramme, for eget arbeid og de prosesser jeg skal gjennomføre på egen hånd og etterhvert med barna. Den norske rammeplanen (2017) vektlegger utforskende arbeidsmåter og sier i denne forbindelse: «I barnehagen skal barna få estetiske erfaringer med kunst og kultur i ulike former og organisert på måter som gir barna anledning til utforskning, fordypning og progresjon» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.50).

Jeg er blitt formet av mitt arbeid med barn, de seneste årene i en Reggio Emilia inspirert barnehage. Jeg har gjennom en årrekke vært inspirert av Reggio Emilia-filosofien og deres tankegang og pedagogiske praksis.

Mitt pedagogiske syn støtter Reggio Emilia-filosofiens tanke om rommet som den 3.pedagog. Dette vil jeg være meg bevisst i eget arbeid. Selv om dette ikke har hovedfokus i undersøkelsene, vil jeg reflektere over dette underveis.

2.3.3 Ull som møtested

Utgangspunktet i mitt arbeid er materialet ull som tilføres i rommet og danner et felles møtested. Dette kan beskrives skjematisk slik:

Figur 1 Ull som møtested

Jeg vil legge vekt på å skape et møtested, med tid, rom og mulighet til utforskning av materialet i et organisert rom. Rammeplanen (2017) sier følgende på dette området: «Personalet skal organisere rom, tid og lekemateriale for å inspirere til ulike typer lek» (Utdanningsforbundet, 2017, s. 20).

Jeg forstår intraaktive prosesser som et forhold mellom mennesker og omgivelser, hvor partene er avhengig av og påvirker hverandre gjensidig. Et intraaktivt ståsted preger mitt blikk og er en del av min forståelsesramme og syn på at omgivelsene spiller en rolle i vår læring. Min tilnærming legger vekt på åpne prosesser med tanke på barns læring og deltagelse i estetiske læreprosesser, hvor barnas initiativ og fremgangsmåter anerkjennes og observeres.

2.4 Problemstilling

På bakgrunn av beskrivelsen av problemområdet og forholdene jeg har redegjort for innledningsvis, er problemstillingen for undersøkelsen følgende:

På hvilke måter kan egen utforskning av ull danne grunnlag for studier av de yngste barnehagebarnas møter med ull, og hvordan påvirker dette videre skapende prosesser i materialet?

2.5 Sentrale begreper

I dette avsnittet belyses de viktigste begrepene i min problemstilling:

2.5.1 Utforske

Å *utforske* noe kan bety å undersøke, granske og iaktta (NAOB, 2019). Det engelske ordet *Explore* som brukes internasjonalt innen fagfeltet blir oversatt til norsk som: etterforske, undersøke eller utforske (Explore,2019). Eksplorativ fremgangsmåte blir også brukt i forhold til det å utforske noe. Det Norske Akademiets ordbok beskriver eksplorativ som noe som skjer i den hensikt å undersøke noe, undersøkende (NAOB, 2019). Undersøke og utforske vil begge bli brukt videre i oppgaven, slik det også brukes i Rammeplanen (2017) og i ulike definisjoner.

2.5.2 Materialer

Ifølge Det Norske Akademiets ordbok er *materialer* et råstoff eller en gjenstand som kan foredles, tildannes, brukes ved fremstilling av noe (NAOB, 2019). Ifølge Waterhouse (2016) er: materialer grunnleggende for å skape form, for eksempel trematerialer, leire, maling og papir. Begrepet materiell, derimot, brukes ofte om utstyr; læringsmateriell og lekemateriell, og noen ganger om formingsmateriell, men har da en kategoriserende betydning (Waterhouse, 2016, s.29). Både i faglitteraturen og planverket blir begrepene materialer og materiell brukt og blandet sammen. Jeg vil forholde meg til begrepet materialer som del i skapende og utforskende prosesser.

2.5.3 Skapende prosesser

Det å *skape* kan bety å kreere, frembringe eller være den første til å begynne med noe (SNL,2019) og kan bety å forme eller danne (NAOB, 2019). Skapende handlinger kan ut ifra dette sies å være at noe formes, gis form gjennom å handle, bringe frem noe.

Prosess er nevnt flere steder i Rammeplanen (2017). Dette er en av arbeidsformene som blir beskrevet i det pedagogiske arbeidet, i barnehagen og som personalet skal gjennomføre (Kunnskapsdepartementet, 2017). Prosess er ifølge Det norske akademis ordbok «en rekke av handlinger eller hendelser som innebærer forandring eller utvikling» (NAOB, 2019).

Skapende prosesser vil da kunne betegnes som en rekke hendelser av formgivende handlinger preget av nytenking, forandring og utvikling. Jeg tenker dette står i motsetning til det å *lage* som handler mer om å følge en teknikk, oppskrift og ofte bærer preg av kopiering. Skapende prosesser, læringsprosesser, skapende aktiviteter og estetiske læringsprosesser er begreper knyttet tett opp mot hverandre og som brukes om barns læringsprosesser innen fagområdet kunst, kultur og kreativitet. Jeg vil se nærmere på disse i forbindelse med barnehagen som ramme for utforsking.

3 Teoretiske innganger

I dette kapitlet tar jeg for meg noen teorier som danner grunnlag for å forstå de sentrale begrepene i problemområdet og problemstillingen. Enkelte teorier vil belyse barns utvikling, lek og læring og vil være relevante for å forstå og tolke barnas materialmøter. Videre trekkes det inn teorier som ut fra mine valg og mitt ståsted kan være viktige i forståelsen av mitt empiriske materiale.

3.1 Barnehagen som læringsarena - erfaringslæring

Jeg har valgt barnehagen som arena for barns utforsking med materialet. Dette ble et naturlig valg ut fra valgt aldersgruppe, egen yrkes- og erfaringsbakgrunn og fagområdet kunst, kultur og kreativitet, som er barnehagens eget fagområde for de estetiske fagene.

Historisk sett har det ifølge Carlsen (2015) utviklet det seg flere typer institusjoner for barn. Disse ble senere organisert under en felles lov med betegnelsen barnehage i 1975 (Carlsen, 2015, s. 55). I dagens Norge er barnehagen det første leddet i utdanningsforløpet, første skritt innen livslang læring. Barnehagen skal være barnas læringsarena hvor gode læringsprosesser finner sted og barnets egne erfaringer vektlegges.

Erfaring er et nøkkelbegrep hos Dewey (2005), og alle erfaringer har et felles mønster. Mønsteret som omtales innebærer at hver enkelt erfaring er et resultat av spillet mellom et levende vesen og bestemte forhold eller aspekter i den verden der dette lever (Dewey, 2005, s.45). Dewey skiller mellom en fullendt, særegen erfaring, en erfaring og de erfaringene som er en del av den generelle strømmen av opplevelser, som anses som ufullendte. Forskjellen på de to typene erfaring viser seg ved måten det refereres til dem på, henholdsvis av filosofer og daglig tale. Dagligspråket oppfattes som et mer presist uttrykk for det Dewey er ute etter å poengtere. Filosofer snakker gjerne generelt om erfaringer, mens det i en alminnelig konversasjon ofte er de helt spesielle situasjonene, det folk husker særskilt godt, som omtales som «it was a real experience» (Dewey, 2005, s.37). (Carlsen, 2015, s.115).

Jeg tolker det slik at barnas egne erfaringer, de særegne og som barnet husker og minnes, blir barnets kunnskap og en del av barnets helhetlige læring.

I Rammeplanen er erfaring et sentralt begrep som brukes gjentatte ganger og i ulike sammenhenger, både gjennom barnehagens ulike arbeidsmåter, fagområder og for å fremme læring generelt (Kunnskapsdepartementet, 2017). Fredriksen (2013) beskriver erfaring slik: «Å kunne erfare er avhengig av kroppens evner til å sanse, bevege seg og handle. Dessuten er også en aktiv oppmerksomhet og vilje til interaksjon vesentlig for at erfaringer kan finne sted» (Fredriksen, 2013, s. 22). Barns kroppslige evne til bevegelse og handling opplever jeg som sentralt, noe jeg vil komme nærmere inn på under kroppslige og sanselige tilnærminger.

3.2 Utforskning

Begrepene *utforskning* og *undersøkelser* er nevnt en rekke ganger i Rammeplanen (2017) og sier noe om arbeidsformene personalet skal benytte seg av i det daglige arbeidet med barna (Kunnskapsdepartementet, 2017). Jeg forstår barns utforskning som en måte å bli kjent med noe på, en tilnæringsmåte for å finne ut og oppdage.

De yngste barnas formingsprosesser handler i stor grad om å få oppdage materialer, utforske og eksperimentere. Gjennom slike prosesser utvikles kunnskap om og erfaring med materialenes ulike egenskaper, noe som er essensielt for skapende prosesser. I en skapende formingsprosess er utforskning og eksperimentering med materialer grunnleggende (Waterhouse, 2016, s.54).

Prosesser både i forhold til materialene, men også lengre formingsprosesser krever en utforskende tilnærming for å få økt forståelse og kunnskap. Waterhouse beskriver prosesser hvor man utforsker, eksperimenterer og skaper gjennom estetiske vurderinger som eksplorerende tilnæringsformer (Waterhouse, 2016).

3.3 Reggio Emilias pedagogikk med utforskende prosesser som arbeidsform

Gjennom undersøkende og utforskende prosesser som arbeidsform er Reggio Emilia-filosofien og deres pedagogiske praksis blitt kjent, og inspirert blant annet barnehagefeltet i Norge, Sverige og Norden. Reggio Emilias filosofi og praksis har oppstått

og videreutviklet seg gjennom de kommunale barnehagene i byen Reggio Emilia, Italia. Demokrati og barns medvirkning gjennom prosjektbasert og skapende virksomhet danner utgangspunktet for deres praksis.

Ut ifra min forståelse i arbeid med barn og utforskende prosesser kreves medvirkning og deltagelse i prosessene for alle involverte parter. Carlsen konkluderer med at det er betydelig samsvar på dette feltet i styringsdokumentene i den norske Rammeplanen (2017) som fremhever barns medvirkning og i Reggio Emilias pedagogiske retningslinjer hvor deltagelse vektlegges (Carlsen, 2015, s. 345). Slik jeg tolker dette har både styringsdokumentene våre og praksisen i følge av dette noen grunnleggende felles verdier som blir styrende i vår måte å jobbe på. Carlsen sier om barnesynet i Reggio Emilia at barnet har evnen til å kommunisere og til å søke kunnskap, blant mange andre kompetanser (Carlsen 2015, s. 47). Dette barnesynet som beskriver barnets 100 språk, tolker jeg som et vell av muligheter i form av handlinger, uttrykk og samhandling for det enkelte barnet, og i samhandling med andre. Vår norske Rammeplan legger vekt på noe av det samme gjennom beskrivelser av helhetlige læringsprosesser som fremmer læringslyst, utforsking, lek og mestring (Utdanningsforbundet, 2017, s.22).

I Reggio Emilias prosjektarbeider, observerer, formulerer og undersøker barn fenomener og idéer ved konkret håndtering av noe i omgivelsene, de registrerer og omformulerer på bakgrunn av virkninger de ser av handlingene sine, både individuelt og i gruppe (Giudici et al.,2001). Strategiene utforskes av pedagogene, samtidig som de bistår barnas prosesser. Observasjon, dokumentasjon og refleksjon er arbeidsredskaper i prosesser som involverer både barn og voksne, men på ulike måter (Carlsen, 2015, s. 48).

I vår rammeplan er det beskrevet at i arbeidet med fagområde Kunst, kultur og kreativitet skal personalet: «stimulere barnas nysgjerrighet, utvide deres forståelse og bidra til undring, undersøkelser, utprøvinger og eksperimentering»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 51). Waterhouse sier i sin bok *I materialenes verden* at mange ulike innfallsvinkler i utforskning og eksperimentering rundt et fenomen, og det å la prosjekter leve over tid er noen gjenkjennelige trekk fra Reggio Emilia-filosofien (Waterhouse, 2013, s.28).

«I Reggio Emilia filosofien har de tanker om de voksne, barnegruppen og rommet i sitt pedagogiske arbeid. De voksne, den første pedagogen, barnegruppen den andre

pedagogen og det fysiske miljøet som den tredje, er i gjensidig bevegelse og endring» (Carlsen, 2015, s.35).

Jeg tolker dette som at pedagogen, barnegruppen og rommet er alle viktige elementer i barnets læring og at de er gjensidig avhengig av hverandre. Rommet blir ofte omtalt som den 3.pedagog og pedagogen må tenke på rommet, hva som tilføres og hvordan rommet påvirker i prosessene med barnegruppen. Både rommet i seg selv, størrelse, innredning og hva som eventuelt tilføres av materialer/leker, legger premisser og påvirker mulige pedagogiske forløp. Rommet skal samspille med aktørene og legge til rette for og åpne opp for gode prosesser.

I Reggio Emilia-filosofien blir naturmaterialer og gjenbruksmaterialer brukt i det daglige arbeidet til utforskning og skapende virksomhet, de vektlegger også det økologiske og bærekraftige perspektivet.

3.4 Skapende prosesser og forming som prosessfag

Rammeplanen sier: «Barna skal utvikle kunnskaper og ferdigheter innenfor alle fagområder gjennom undring, utforskning, og skapende aktiviteter»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 47). I 1996 ble den første rammeplanen for barnehagen innført i Norge. Rammeplanen er en forskrift til Lov om barnehager og gir barnehagene føringer for innhold og kvalitet på nasjonalt nivå. Det faglige innholdet var i 1996 delt inn i 5 fagområder, hvor ett av disse var estetiske fag, inkludert forming. I rammeplanen fra 2006 innlemmes forming i fagområde kunst, kultur og kreativitet. Fagområdet rommer flere fagfelt og formingsbegrepet forsvinner (Waterhouse, 2013, s. 28).

Barns læring blir ofte beskrevet som læreprosesser, estetiske læreprosesser eller skapende, estetiske aktiviteter innen fagområdet kunst, kultur og kreativitet.

Fellesnevneren for disse begrepene er slik jeg forstår det at barna utvikler seg gjennom aktiv medbestemmelse og deltagelse hvor de skaper sine egne erfaringer gjennom disse prosessene. Rammeplanen (2017) vektlegger skapende prosesser: «Barna skal utvikle kunnskaper og ferdigheter innenfor alle fagområder gjennom undring, utforskning, og *skapende* aktiviteter» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 47, min kursivering) og «Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges

til grunn for deres læringsprosesser» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22). Barnas læringsprosesser beskrives her og flere steder i Rammeplanen (2017).

Estetiske læreprosesser defineres og tolkes på ulike måter. Enkelte tolkninger går i en retning av målstyrte innlæringsprosesser mens andre ser på dette som mer åpne prosesser for opplevelse og erfaring. Waterhouse sier: «i slike relasjonelle kontekster er det etter min mening mest fruktbart med en åpen inngang hvor opplevelse og erfaring konstitueres i form av estetisk dialog» (Waterhouse, 2016, s. 25).

Min forståelse av skapende og undersøkende prosesser er at ulike tolkninger preger innfallsvinkelen, men at åpne innganger anbefales. Forming er et av områdene innen kunst, kultur og kreativitet hvor denne innfallsvinkelen bør benyttes. Barnehagen skal legge til rette for samhörighet og kreativitet ved å bidra til at barna får være sammen om å oppleve og skape kunstneriske og kulturelle uttrykk (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 50).

3.5 Materialer

I barnehagen er det tradisjon for å kategorisere materialer i f.eks., materialer til tegning/maling, naturmaterialer og gjenbruksmaterialer. Innenfor hver kategori finner man mange ulike materialer med ulike egenskaper og bruksområder, å kategorisere materialene etter egenskaper forekommer også.

Arne Trageton (1997) deler materialene inn i kategorier som plastiske skapingsmedier (leire og sand), konstruktive skapingsmedier (faste konstruktive medier som korker, spiker, tre og esker), fleksible konstruktive medier (som tekstil, tråd/ståltråd og byggeklosser) og grafiske og koloristiske skapingsmedier (som tegning og maling) (Trageton, 1997).

Carlsen sier at denne inndelingen ga blant annet førskolelærere et nytt syn på materialene og tradisjonelle sløydmaterialer ble løftet inn i læringspedagogisk sammenheng i barnehage og småskole (Carlsen, 2015, s.89).

Skapingsmedia for 2-dimensjonal form og rom		Skapingsmedia for 3-dimensjonal form og rom				
Koloristisk	Grafisk	Plastiske media		Konstruktive media		
Farger	Svart/hvitt	Leire og lignende	Sand og lignende	Byggje - klossar	Faste	Fleksible /mjuke
Egner seg for å skape:						
Flater	Linjer/strek	Form	Rom	Form og rom	Form og rom	
Utvikling av rom:						
Topologisk og euklidisk		Topologisk		Euklidisk		Topologisk og euklidisk

Figur 2 Skapingsmedia for utvikling av 3-dimensjonal og 2-dimensjonal lek (Carlsen, 2015, s.89).

En kategorisering kan føre til at nye muligheter åpner seg, fordi man ser materialet sammen med andre materialer eller i andre omgivelser enn tidligere.

Ifølge Carlsen førte Tragetons kategorier til at tradisjonelle oppfatninger av egenskapene ved materialer ute og inne ble brutt ned (Carlsen, 2015, s. 89).

Når vi kategoriserer skaper vi system og oversikt over materialene ut ifra egenskaper og materialenes kvaliteter. Ifølge Waterhouse kan vi miste variasjoner og nyanser av syne fordi vi leter etter de mest karakteristiske trekkene ved et fenomen for å kunne kategorisere det (Waterhouse 2016, s.35).

Det er ulike syn på hvordan materialer kan kategoriseres og om det er formålstjenlig i denne sammenhengen. En kategorisering kan både hjelpe oss å få en oversikt over materialer og utstyr samtidig som faren kan være at vi mister mulighetene av syne. Begge sider bør belyses og dette er noe vi bør være observante på med tanke på barnas materialtilbud. En kategorisering som gir oss god oversikt kan gi personalet enkel tilgang til materialer i de ulike situasjonene. På den andre siden kan føre dette føre til at materialer som er egnet både til formgiving og lek kun finnes i formingsrommet.

Barns lek med materialer og håndtering av redskap har hatt en sentral plass i hele barnehagens historie [...] og har lagt fundamentet for å betrakte materialene som pedagogisk grunnverktøy i norsk barnehage (Carlsen, 2015, s. 95). «Jo flere erfaringer barn får i møte med materialer, desto mer nyansert blir deres totale forståelse av materialenes egenskaper og muligheter som materialene kan gi i en skapende prosess» (Waterhouse 2016, s.69). Jeg tolker det slik at materialene har og bør ha en sentral rolle i barnehagen, både for barnets møte med de ulike materialene, men også for de muligheter som ligger i disse materialmøtene.

Materialitet er et begrep som blir brukt i teorien om materialene og ifølge Waterhouse kan: «verden forstås som medium, substans og overflate» (Waterhouse,2016). Hun bygger sin teori på den amerikanske psykologen James G. Gibson (1904-1979). Materialitet kan ut ifra dette forstås gjennom disse 3 komponentene hvor overflaten finnes i grenseland mellom medium og substans. Overflater er ulike med sin form, struktur og sine egenskaper. Overflatens struktur kan knyttes til tekstur, som handler om overflater eller flater i en eller annen form (Waterhouse, 2016). Jeg forstår tekstur som alle overflater vi omgir oss med og kan komme i kontakt med, i våre miljøer og omgivelser. Overflatene påvirker oss, vi sanser og oppfatter overflater allerede fra fødselen av.

Affordance er forskjellige kombinasjoner av egenskaper og handlingsmuligheter som materialer og omgivelser gir oss (Waterhouse, 2016, s. 81; Gibson, 1986; Hansson 2012; Birkeland, 2012). Dette handler i praksis om å se potensialet i det som omgir oss. Carlsen beskriver *affordance* som omgivelsens og materialenes muligheter og motstand (Carlsen, 2015) og hevder at det foregår en prosess av gjensidighet. Dette kan forstås som at vi er i gjensidig påvirkning med både materialene og omgivelsene i våre handlinger.

Formingsmaterialer kan, gjennom å bearbeides med hender eller enkle redskaper, forandre form, utseende og sitt visuelle uttrykk. I møte med naturelementer som vann, luft, ild og temperaturforandringer har mange materialer utallige muligheter til endringer som er varige eller flyktige, alt etter hvilken prosess de har vært gjennom. Eksempler kan være leire som tørker eller brennes, papirmasse som formes, tørkes og fremstår på en helt ny måte. Ifølge Waterhouse har formingsmaterialer store transformasjonsmuligheter og lar seg omskape i interaksjon med den som skaper, gjennom en kreativ prosess (Waterhouse, 2016 s.38). Carlsen (2015) beskriver funnene i

egen avhandling og sier følgende: «samhandling med konkrete materialer gir tilgang til måter å lære verden å kjenne på og utgangspunkt for sosial samhandling, problemformulering og problemløsning» (Carlsen, 2015, s. 326).

Slik jeg forstår dette gir materialmøtene grunnleggende erfaringer gjennom selve møtet og materialets potensiale, samtidig som det åpner opp for læring i et større perspektiv, hvor det enkelte barnet gis muligheter til å konstruere kunnskap både individuelt og sosialt. Materialer av ulike typer og med ulike muligheter bør danne grunnlaget for materialtilbudet til barna. Et rikt materialtilbud i barnehagen gir også rom for rike, skapende prosesser (Waterhouse, 2016, s. 79). Viktigheten av materialer, ulike typer i et bredt spekter i barnehagen har ut ifra min forståelse en stor betydning, både for formingsfaget, men også generelt for barns skapende prosesser i aktiviteter og lek.

3.5.1 Ull

I 2004 gjennomførte Waterhouse en kartleggingsundersøkelse blant barnehagelærerstudenter i Oslo hvor studentene observerte hvilke formingsmaterialer som ble brukt. Ut ifra observasjonene ble de mest brukte materialene listet opp, men materialer som ull, leire og tre var det få eller ingen observasjoner av (Waterhouse, 2016, s. 130). Dette gir bare et lite utsnitt av virkeligheten på det gjeldende tidspunktet og tidene har forandret seg.

3.5.2 Ull - et kulturelt blikk

Ifølge Norsk husflidslags holder materialkunnskapene på å forsvinne og ferdighetene knyttet til hvordan ull skal brukes likeså (Ullialt, 2018). Rammeplanen nevner kultur, kulturelle uttrykk og kulturell tilhørighet under fagområdet Kunst, kultur og kreativitet (Kunnskapsdepartementet, 2017). Ull og ullens betydning gjennom tidene som råmateriale, materiale til tekstilproduksjon og kunsthåndverk og ullens betydning i dagens samfunn vil kunne være aktuelle innfallsvinkler i barnehagen. Mitt fokus er på selve ulla, materialet ull og de erfaringer det måtte gi meg og barna. Ved å velge ull som

materiale for denne studien i barnehagen, kan jeg være en kulturformidler, samtidig som jeg inviterer barna inn i skapende prosesser.

Et historisk tilbakeblikk viser at ull er nevnt helt tilbake i norrøn mytologi, som er gudetroen blant folk i førkristen tid: I norrøn mytologi finnes en gud ved navn Ull, Tors fostersønn og sønn av Siv. Ull betyr den ærerike, og han omtales som skiguden og en god skytter (Klepp & Tobiassen, 2013 s. 9).

Figur 3 Pelssau fra Hvaler

I Norge har vi lang tradisjon for bruk av ull, på ulike måter og til ulike formål. Ull har tradisjonelt vært brukt til produksjon av garn, som igjen har vært brukt i strikke/klesproduksjon både av privatpersoner og gjennom industrien. Saueskinnet/fellene har vært brukt på flere måter for å skape og holde på varme både i sin helhet, men også som utgangspunkt for skotøy, luer m.m. Rester og deler av ull/feller har også vært brukt i gamle bygninger for varmens skyld. Varme og det vakre plagg av ull har vært laget gjennom tidene til hverdag og fest; de norske bunadene er et godt eksempel på dette. Ullklær brukes det mye av i Norge og det starter allerede med de aller yngste barnehagebarnas ullundertøy og ullsokker. Ifølge Klepp & Tobiassen (2017) er det

ullundertøy og ullsokker som dominerer norske garderobers innslag av ull og mange svarer at de bruker dette til friluftsliv og på hytta. Ulltøy selges over hele landet i alt fra dagligvarebutikker til de store merkevarekjedene og designbutikkene. Flere norske kjendiser og idrettsutøvere som Vegard Ulvang og Kari Traa har satset stort på egne kolleksjoner i ull og dette har bidratt til at ullens popularitet igjen har økt (Klepp & Tobiassen, 2017). Egne barnekolleksjoner som for eksempel Blåfjell mener jeg har bidratt positivt til barns bruk av ull og foreldrenes fokus på ullens egenskaper og positive kvaliteter for barneklær.

Helt siden isen trakk seg tilbake og menneskene flyttet nordover til det landet som senere ble Norge har sauene vært med. De og andre dyr betydde mye for muligheten til å overleve i det kalde landskapet. Isen smeltet, men vi hadde fremdeles kulde, vær og årstider. Saueskinn og ullgarn ga våre forfedre og mødre varme og vakre plagg (Klepp & Tobiassen, 2017, s.15).

Vi har mange ulike saueraser i Norge og den mest vanlige er norsk hvit sau. De senere årene har det blitt populært med ull også fra andre saueraser, spesielt de med lenger pels og med ulike naturfarger fra lyst til mørkt. Ifølge Klepp & Tobiassen (2017) er det villsauen som er nærmest beslektet med ursauen. Villsauen kalles også ursau, steinaldersau og utgangarsau – det siste fordi den klarer seg fint ute året rundt (Klepp & Tobiassen, 2017, s. 14). Ifølge Norsk Husflidslag var ull, sammen med lin, frem til industrialiseringen det dominerende tekstile materiale (Ullialt, 2018).

I begynnelsen av forrige århundre var det mange ull- og tekstilvarefabrikker i Norge. De fleste leiespant for bøndene ved at fabrikkene mottok ull de lagde garn og produkter av, og bøndene fikk produkter tilbake som garn og tekstiler. I Norge har vi fortsatt en sammenhengende verdikjede fra råvare til produkt, selv om vi ikke har mange fabrikkene tilbake og de som fortsatt produserer er rettet mot garn, for strikking, veving og bunadstoff. Garnmarkedet i Norge er under utvikling fra tradisjonelt norsk ullgarn (basert på ull fra norsk hvit sau/crossbred) til andre typer produkter hvor andre saueraser som pelssau og villsau bidrar til garn med andre kvaliteter, farger og nyanser.

3.6 Barn i samspill med materialer - intraaktivitet

Jeg tolker det slik at gjennom møter med materialer, vil barn eller voksne som er deltagende, bli påvirket av materialet, materialets egenskaper og de mulighetene materialet gir. Den menneskelige inngripen i materialene vil sette spor, formes og transformeres gjennom gjensidig påvirkning som oppstår. Påvirkningen er gjensidig og de som jobber med materialet vil bli påvirket av materialet de jobber med og undersøker.

«Taguchi sier at intraaktivitet er ikke det samme som interaktivitet, som beskriver mellommenneskelige relasjoner, mellom minst 2 personer. Begrepet intraaktivitet er hentet fra fysikken og spiller på relasjonen mellom alle typer organismer og materialer (menneskelige og ikke-menneskelige)» (Taguchi, 2010, s.26).

Intraaksjon handler altså om samspillet mellom barnet/deltagerne, materialene og at forståelse og mening oppstår i og gjennom dette samspillet. Det skjer noe mellom oss og materialene og mellom oss og omgivelsene. I dette mellomrommet eller det som også kan betegnes som mulighetsrommet er det en gjensidig påvirkning, hvor mulighetene ligger. Miljøet, rommet og de vi er i samspill med vil ha en påvirkning på situasjonen og vi som deltar vil påvirke situasjonen og den totale opplevelsen. Waterhouse sier at: «Å innta et intraaktivt pedagogisk ståsted dreier seg om å forstå den totale konteksten som vesentlig for vår relasjon i verden, vår erfaring og læring» (Waterhouse, 2016 s.36).

3.7 Sanselige og kroppslige tilnærminger

Kroppen er en levende organisme, med mulighet for bevegelse og sanseintrykk.

Fredriksen (2013) beskriver kroppen slik:

Kroppen er en aktør som kan bevege seg i rommet, handle og erfare fra ulike posisjoner, men er også et objekt for andre å observere og forholde seg til med sine kropper. Når vi beveger oss rundt, får vi ulike erfaringer avhengig av hvor i rommet vi er, og hvor øynene, ørene og andre sanseorganer er plassert i forhold til det som erfares (Fredriksen, 2013, s. 109).

Opplevelser gjennom praktisk og fysisk handling gir barn erfaringer og skaper forståelse og kunnskaper. Carlsen sier at barnas daglige håndtering av en rekke materialer i den

undersøkende barnehagen, gir mulighet til å lære verden å kjenne, forstått som konkret fysisk kontakt; å kjenne på verden med kroppen, hender, med øyne, tungen og ørene (Carlsen, 2015, s. 327). Tanker om at denne fremgangsmåten støttes av Rammeplanen som sier at barna skal få bruke kroppen og alle sanser i læringsprosessen (Kunnskapsdepartementet, 2017 s. 22). Carlsens resultater fra barnehagen *viser* at de minste møter materialene direkte med kroppen, øynene, munnen, hendene, og føttene (Carlsen, 2015, s. 331, min kursivering). Waterhouse sier at våre opplevelser hviler i kroppens persepsjon, som handler om menneskets sansende og fortolkende tilværelse i verden (Waterhouse,2016, s.42).

Jeg forstår persepsjon som informasjon og tolkning gjennom sanseapparatet. Sansene utvikles i løpet av fosterlivet og ved fødselen er alle sanser ferdig utviklet. Vårt sanseapparat gir oss viktig informasjon om omgivelsene våre. De mest kjente og omtalte sansene er syn/visuell sans, hørsel/auditiv sans, smaks og luktesans og berøringsansen/den taktile sansen. Vi har også den kinestetiske sans/muskel og leddsansen og vestibulærsansen/likevektsansen som begge er viktige i bevegelse og aktivitet. De yngste barna kjenner, tar og føler seg frem, og på denne måten får de sine sanselige erfaringer. «Huden er kroppens største organ og følesansen sitter i huden. (Waterhouse, 2016, s.46) og for de yngste barna vil møte med teksturer være noen av de første sanselige erfaringene de gjør med ulike materialer (Waterhouse,2016, s. 52).

Barn sanser og mottar inntrykk og sanselige opplevelser fra de er nyfødte og persepsjon er en kilde til erfaring og læring.

Ifølge Fredriksen var et av hennes funn at kroppen erfarer gjennom aktivitet: Barna anvender alle sine sanser og hele kroppen når de gjennom fysiske aktiviteter undersøker materialers kvaliteter. Samtidig som de lærer om sine omgivelser, blir de kjent med muligheter og begrensninger ved egne kropp (Fredriksen, 2013, s.105).

Jeg forstår det slik at barna er naturlig kroppslige og sanselige i sine væremåter og lærer både egen kropp og omgivelsene å kjenne gjennom egne tilnærminger.

Fredriksen (2013) sier videre:

Hvis vi klarer å løsrive oss fra antagelsen at læring foregår eksplisitt i våre hoder og gjennom verbalspråket vil det være lettere for oss å akseptere at de fysiske

egenskapene ved kroppen og omgivelsene, rommet og materialer har stor betydning for læring (Fredriksen, 2013, s. 26).

Barnets kropp, materialene og omgivelsene spiller en rolle i barns læring, noe personalet må være seg bevisst og handle ut ifra. I rammeplanen er det fysiske miljøet nevnt flere ganger, både inne og utemiljøet: «Personalet skal utforme det fysiske miljøet slik at alle barn får muligheter til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter, og slik at leker og materiell er tilgjengelige for barna» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). «Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna synliggjør og skaper estetiske dimensjoner i barnehagens inne og uterom» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.52). Fredriksen hevder at: «Når barn begriper med kroppen, skjer det vanligvis gjennom lek» (Fredriksen, 2013, s. 33).

En kroppslig forståelse av fenomener i verden gjennom sansing og persepsjon ligger tett opptil en fenomenologisk tilnærming til danning av kunnskap, noe Gunvor Løkken (2004) og Waterhouse (2016) belyser.

Betegnelsen *toddlere* brukes av flere deriblant Løkken i boken *Toddlerkultur* (Løkken, 2004). Hun bruker begrepet om 1- og 2-åringer. Hennes forskning bygger på den franske eksistensfilosofen Merlau-Pontys fenomenologi. Løkken referer til Merlau-Ponty som hevder at kroppen er personlighetens subjekt, og at det er gjennom kroppens bevissthet og kropp tar form (Løkken, 2004, s.21). En fenomenologisk tilnærming kan ifølge Waterhouse være en persepsjonsbasert, kroppslig og begrepslig inngang til forståelse av ulike fenomener (Waterhouse, 2016, s. 13).

3.8 Barns lek, fantasi og læring

Lekens betydning og plass i barnas liv er nedfelt i ulike lover og planer. «FNs barnekonvensjon (1989) slår fast at leken har en særlig fremtredende plass i barns liv, og er av så vesentlig betydning at barn har rett til å leke» (Kunnskapsdepartementet, 2008-09, s.61). Mange legger vekt på at leken skal være frivillig og lystbetont for barnet selv. Kibsgaard (2016) beskriver det slik: «Leken for barnet er opplevelsen av glede og å ha det bra» (Kibsgaard, 2016; Alvestad, 2012; Öhman, 2012). Rammeplanen sier under avsnittet hvor barnehagen skal ivareta barnas behov for barnas lek: «Barnehagen skal inspirere til

og gi rom for ulike typer lek både ute og inne. Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek – alene og sammen med andre» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.20).

Ulike forskere og teoretikere har pekt på viktigheten av barns lek og utviklet ulike teorier. En av disse er Lillemyr (2001,2004) som velger å ta med både bevegelseslek og sansemotorisk lek i tillegg til de tradisjonelle lekekategoriene rollelek, regeltek og konstruksjonslek når han deler inn lek etter alder (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 19). Ifølge Lillemyr (2001, 2004) leker barna sansemotorisk lek de første årene og barna gjentar handling igjen og igjen [...] Begrepet sansemotorikk referer til Piaget, som kaller spedbarnsperioden opp til 2 år for en sansemotorisk periode. Rollelek er en lek der barna går inn i ulike roller. «Late som»-leken er en slik rollelek» (Osnes mfl ,2017 s. 20).

Lillemyr (2001,2004) bruker begrepet bevegelseslek når bevegelse står sentralt i leken, mens Osnes bruker betegnelse kroppslig lek på denne type lek. (Osnes m.fl, 2017)

Fantasien kommer ofte til uttrykk i barns lek, i ulike typer lek og på ulike måter.

Fredriksen sier det slik: «I barndommen kommer fantasien til sin fulle rett i lek»

(Fredriksen, 2013, s. 87). Under gitte omstendigheter kan fantasien blomstre i barns lek, der kan pinner bli mennesker, steiner til troll og uante ting kan skje.

«Barn finner mening og ny kunnskap med utgangspunkt i det de allerede vet og ved hjelp av fantasi, kreativitet, og grenseoverskridende tenkning» (Kjær,2016; Åberg og Taguchi, 2007, s.163). Jeg forstår det slik at barns læring bygger på tidligere erfaringer og at deres fantasi og kreativitet kan føre til nytenkning og ny kunnskap.

Det er menneskets kreative evner, fantasien, som gjør at vi kan kombinere tidligere kunnskap med noe nytt. Hvis ikke vi mennesker hadde brukt fantasien, ville det ikke bli gjort noen nye oppfinnelser [...] (Kjær, 2016; Åberg og Taguchi 2007, s.36-137).

Barns fantasi og kreativitet spiller en rolle i barns utvikling, lek og læring. På dette området sier Rammeplanen at barnehagen skal fremme læring gjennom «å leke, lære, utforske og mestre». Videre vektlegges at «barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiv og få ny innsikt» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.22).

Rammeplanen slår fast:

«Barnehagen skal se fagområdene i sammenheng og alle fagområdene skal være en gjennomgående del av barnehagens innhold». Videre sier den at: «Barnas lek danner et viktig grunnlag for arbeidet med fagområdene» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.47). I denne sammenhengen får jeg forståelse av at vi skal se sammenhenger, de store sammenhengene, i denne forbindelse mellom lek, fagområdene og innholdet i fagområdene. Materialer er nevnt under flere fagområder og lek med materialer vil da kunne være en innfallsvinkel på lik linje med undersøkelse, utforsking og eksperimentering.

Barns nye inntrykk og erfaringer bygger på deres tidligere erfaringer, noe som kan føre til assosiasjoner. Ifølge NAOB (2019) kan assosiasjon i filosofisk og psykologisk betydning bety: Et sanseintrykk (eller forestillingen om den) fremkaller forestillingen om andre (tidligere inntrykk). Forestillingen om andre (tidligere) inntrykk, påvirket av et sanseintrykk (eller forestillingen om det) (NAOB, 2019).

4 Å forske på møter med ull – metodiske tilnærminger

Problemstillingen for undersøkelsen handler om ull, materiale ull og ull i eget møte og i barnas møter. Ull har en sentral rolle gjennom alle ullmøtene og jeg har fokus på og mot ulla gjennom de ulike prosessene. Jeg vil ut ifra dette se generelt på metoder og hvilke *metoder og fremgangsmåter* som er hensiktsmessige for å finne svar på problemstillingen.

Når vi skal gjennomføre en undersøkelse eller et forskningsprosjekt, må vi benytte en eller annen form for metode. Vi kan tenke på metode som et verktøy, et redskap. Et slikt redskap er en fremgangsmåte for å få svar på spørsmål og få ny kunnskap innenfor ett felt. Metodene dreier seg om hvordan vi *innhenter, organiserer og tolker* informasjonen (Larsen, 2012, s. 17, min kursivering).

Mitt prosjekt består av flere faser hvor en av de store fasene er knyttet til barnehagen og til små barns utforsking av ull.

4.1 Kvalitativ forskning:

I følge Store norske leksikon (SNL) er Kvalitativ, det som har med noe(n)s egenskaper eller kjennetegn å gjøre; i motsetning til det som har med antall (kvantitativt) å gjøre (SNL, 2019).

Den kvalitative forskningen retter seg ofte mot individet, menneskene og søker å forstå menneskets erfaringer, prosesser og handlinger knyttet til vår forståelse av verden, innsikt i livet og våre relasjoner og holdninger.

Kvalitativ forskning, eller ipsativ forskning, er forskningsmetoder som vektlegger forståelse og analyse av sammenhenger i en prosess hos den enkelte fremfor opptelling av fenomener eller kjennetegn ved en gruppe individer. Kvalitativ forskning er viktig for å utvikle bedre forståelse av individer (for eksempel motivasjon, følelser, holdninger, kognitive prosesser) og dermed utvikle nye teorier og hypoteser som i neste omgang kan utprøves i kvantitative (normative) studier, ofte i form av randomiserte kliniske forsøk (SNL, 2019).

Gjennom kvalitativ forskning kan vi oppnå større innsikt og forståelse, noe som bekreftes av flere forfattere på feltet. Larsen sier at målet med undersøkelsen er å oppnå forståelse (Larsen, 2012, s. 24). Blant Halvorsens kjennetegn på kvalitative metoder (Halvorsen, 2017, s. 33) trekker jeg ut følgende jeg som benyttes i min studie: Små utvalg, nærhet til informantene og formuleringer med egne ord. Ifølge Halvorsen (2017) er: «pedagogisk forskning en del av den samfunnsvitenskapelige forskningen og tar i bruk de samme forskningsmetodene av kvalitativ og kvantitativ art» (Halvorsen,2017, s.33).

4.2 Å konstruere et felt - ullmøter

Jeg konstruerer et felt, feltet jeg undersøker er møter med ull, gjennom barnas ullmøter og mine egne.

Det å danne sitt eget felt for så å studere det kan betegnes som en form for feltstudie. (Halvorsen,2017, s. 153). Halvorsen (2017) viser til Hammersley, som beskriver feltforskeren slik:

Han observerer det som skjer, hører på hva som blir sagt, stiller spørsmål – han samler med andre ord inn de data som er tilgjengelige, og som vil belyse de problemene forskningen tar opp. Samtidig er imidlertid alle samfunnsforskere på en eller annen måte deltagende observatører[...]» (Halvorsen ,2007, s. 54).

Videre beskriver Halvorsen (2017) hvordan observasjon er en sentral innsamlingsmåte for å konstruere kvalitative data:

«Deltagende observasjon finner vi ofte i undersøkelser av antropologisk karakter og innenfor aksjonsforskningen. I denne typen observasjon er idealet å være åpen ovenfor den livsverden som forskeren møter, og bruk av intuisjon, som erkjennelsesform» (Halvorsen,2007, s.75).

Halvorsen (2007) omtaler to ulike typer feltstudier som brukes i pedagogiske og estetiske sammenhenger. Feltstudier kan være av konstaterende art hvor man studerer ett felt som allerede foreligger og hvor virkningene etter sporene utforskes. Hun belyser og stiller spørsmål om feltstudier kan være av vurderende og konstruerende art? «Begrepet feltmetodikk brukes av Hammersley og Atkinson om en strategi nær knyttet til deltagende observasjon. Det rommer en [...] åpen, generell metodologi, og kan anvendes og presiseres på mange måter innenfor forskjellige tilnærminger». Kalleberg

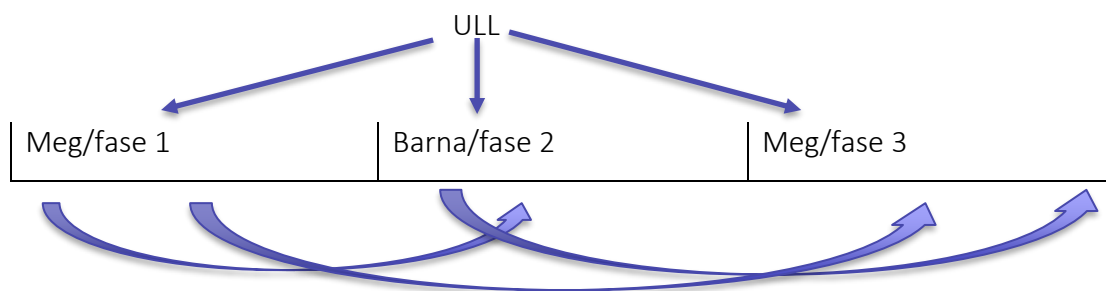
kommenterer i forordet feltmetodikken som tjenlig ikke bare i *konstaterende*, men også i *vrderende og konstruerende studier*» (Halvorsen, 2007, s.53).

Halvorsen (2007) sier videre at det synes ikke å være klare grenser mellom feltstudier av konstruerende art og aksjonsforskning. Med dette som utgangspunkt vurderer jeg det slik at jeg henter elementer fra nærliggende forskningsmetoder og tradisjoner innenfor en kvalitativ tilnærming.

4.3 Forskningsdesign for ullmøter

Mitt undersøkelsesområde er delt i 3 faser og jeg vil innhente og organisere mitt empiriske materiale gjennom de ulike fasene.

Denne figuren med de 3 fasene illustrerer de ulike møtene med ull, de ulike fasene og deres mulige påvirkning på hverandre:

Figur 4 Ull – prosesser/faser

Gjennom alle fasene har jeg brukt noen av de samme metodene, mens enkelte faser har krevd sine egne metoder i tillegg til dette. Hvilke metoder og eventuelle verktøy som er blitt benyttet felles gjennom alle tre fasene vil jeg først beskrive, for så å beskrive det spesielle under hver fase.

Felles for de 3 fasene har vært notater fra observasjoner, refleksjoner gjennom logg hvor beskrivelser, stikkord og enkle skjemaer har blitt brukt. Blokk, blyant/penn, post-it-lapper og pc ble benyttet i denne notatføringen. Materialet er sammenfattet og systematisert gjennom ulike dokumenter, powerpoint og tabeller. Ull i ulike typer, med ulik behandling og ulik mengde har vært til stede i alle fasene. Vann og snø har i enkelte tilfeller vært tilført ulla underveis. Fotografering med fortrinnsvis kompaktkamera, men også benyttet

mobilkamera og speilreflekskamera i enkelte situasjoner der det har vært hensiktsmessig. Mikroskopkamera ble benyttet i innledende fase. Observasjon av og rundt eget arbeid samt deltagende observasjon av barns møter med ull.

4.3.1 Eget skapende arbeid/møte med ull

Ved å forske i eget arbeid, gjennom kroppslig og skapende utforskning av ull, danner jeg mitt eget praksisfelt. Barnehagens praksisfelt vil se nærmere på i arbeid med barna. Jeg vil ha fokus på forbindelsen til barnehagens praksisfelt gjennom egen erfaring som trekkes med videre, noe som ligger til grunn for felt og aksjonsforskning. Halvorsen (2007) belyser problemstillinger rundt å forske i egen praksis samt plassering av denne type forskning og mener det kan være fruktbart å bruke andre typer begreper på denne strategien, for eksempel å kalle det konstruksjon av felt. I mitt prosjekt har jeg tatt noen valg og skapt mitt eget begrensede felt, både for barna og i mitt eget skapende arbeid. I denne fasen ble mikroskopet hentet frem, som en metode, da det var vanskelig med blotte øye å få øye på detaljer jeg undret over i forhold til ulla. Mikroskopet ble brukt for å undersøke, men førte også til ett fotomateriale. En systematisk undersøkelse gjennom de spørsmål og tanker jeg hadde med meg inn i undersøkelsen ble gjennomført.

4.3.2 Forske i barnehagen

Min undersøkelse med barna foregår i barnehagens praksisfelt, i en institusjon, og denne forskningen er en type forskning hvor jeg bruker kvalitative metoder og vil samle inn kvalitative data.

Undersøkelsen i barnehagen er inspirert av aksjonsforskning, den pedagogiske aksjonsforskningen. Halvorsen sier: «det spesielle ved den pedagogiske aksjonsforskningen er kontakten med den praktiske hverdagen og hverdagens arbeidere» (Halvorsen, 2007, s. 55). Min studie i barnehagen vil ta utgangspunkt i den praktiske hverdagen, praksisfeltet hvor jeg velger ut ett lite område, barn og materialet ull.

Erfaringer og refleksjoner fra Fase 1 bidro til tilrettelegging og forberedelser til barnas møte. Observasjon, deltagende observasjon hadde en fremtredende rolle i denne fasen.

For å kunne dokumentere på best mulig måte barns møte med ull i trygge omgivelser valgte jeg at de som kjente barna best skulle være de tilstedeværende voksne, mens jeg selv skulle ha en mer tilbaketrukket rolle. Drugli sier at når barnet opplever grunnleggende trygghet i samspillet med de nære omsorgspersonene, hjemme og i barnehagen, kan det flytte sin energi over på utforsking og læring (Drugli m.fl.,2016, s.47). En observatør vil alltid være synlig for barna noe jeg hadde tatt høyde for og avklart ved at jeg skulle svare /videreføre barna til de andre voksne ved henvendelser til meg. For å gå mest mulig inn i observatørrollen valgte jeg å kunne bruke kroppsspråk som smil eller ett lite nikk som respons, der det måtte bli naturlig. Ved å velge en rolle med minst mulig nærvær ville jeg få muligheten til å følge med på det som skulle skje både via kamera og notater.

Oppsummering sammen med deltager fra personalet var avsluttende for hvert møte.

4.3.3 Eget skapende arbeid/avsluttende fase

Denne fasen bygger på den første, og den andre fasen med barna. En videre undersøkelse av ull, samt en periode som jeg vil gå til faktakunnskap gjennom litteratur og studiebesøk. Jeg jobber fortsatt i mitt eget konstruerte felt med de samme metodene som er beskrevet i min første fase.

Jeg innhentet faktakunnskap gjennom litteratur og ulike studiebesøk. Enkle utprøvnings i ull ble gjennomført, ut fra ny faktakunnskap jeg tilegnet meg underveis. Et fritt og lekent møte kom til etter inspirasjon fra barna, med hele kroppen og alle sanser. Foto med ekstern fotograf ble gjennomført for å kunne fordype meg i ullmøtet, uten avbrytende forstyrrelser.

4.3.4 Forskerposisjon og forforståelse

Gjennom mitt arbeid har jeg hatt ulike forskerposisjoner, forsker i eget skapende arbeid og forsker på barns møter med ull i barnehagens praksisfelt.

Min rolle som betrakter vil alltid være preget av min forståelse. Waterhouse sier at din forforståelse rommer erfaringer og kunnskaper du er i besittelse av gjennom å være i verden fysisk, sosialt og kulturelt (Waterhouse, 2016, s.14). Min forforståelse er preget av min bakgrunn, som jeg har beskrevet under forforståelse og pedagogisk ståsted.

I arbeidet med barna valgte jeg selv å være en observatør og la andre delta med barna.

Jeg har valgt en posisjon hvor jeg setter i gang og tilbyr møte med materialene og er selv i utkanten av aktiviteten, observerende til det som foregår og deltar kun verbalt dersom barna tar direkte kontakt.

Jeg har vært forsker i eget skapende arbeid, gjennom fase 1 og 3, hvor jeg har jeg forsket gjennom egne undersøkelser og utprøvinger av ull. Jeg har vært forsker på barns møte med ull hvor jeg har valgt meg en observatørrolle under selve møte mellom barna og ullen. Jeg fokuserer på ulla, følger ulla og de barna som er i handling med den. Mitt fokus er på barns handlinger og hvordan de handler og uttrykker seg.

Jeg har selv vært både utøver og forsker i begge disse fasene. I denne sammenheng referer Halvorsen (2007) til egos dobbeltrolle- nærhet og distanse, hvor hun sier:

det som er uttrykt gjennom utøvende virksomhet, er blitt noe ytre som den som har skapt det kan høre og se på linje med en utenforstående. Og gjennom dette kan hun selv fungerer som «den generaliserende andre». Vi er kritikere til våre egne prosesser mens de pågår. I en slik prosess inntar vi to posisjoner, en mer skapende *jeg*-fase og en mer avstandspreget *meg*-fase (Halvorsen, 2007, s.140).

4.3.5 Analysemetoder

Ifølge NOAB (2019) kan analyse være en nøyaktig undersøkelse av noe som er sammensatt av flere bestanddeler for å forklare ett gitt problem, en gitt utvikling, analysere: Undersøke inngående, vurdere (NOAB, 2019).

Halvorsen sier: «en feltstudie av konstaterende art endrer ikke feltet, men avgrenser det og skaffer til veie materiale til nærmere analyse» (Halvorsen 2007, s.58). Jeg vil se på mitt materiale, på samlede erfaringer fra de ulike fasene, knyttet til handling med materiale gjennom kroppslig og sanselig undersøkelse og tilnærming. Refleksjon, vurdering og tolkninger en del av analysen. Halvorsen sier videre: «i denne sammenhengen er vi kritikere til våre egne prosesser mens de pågår» (Halvorsen, 2007, s.140). Jeg har gjennom det skapende arbeidet og arbeidet med empirien reflektert underveis, og allerede under observasjonen retter jeg blikket mot det som var relevant i forhold til min problemstilling. Utvalg av bilder og notater til tabellene, refleksjoner underveis og sammenfatninger etter hvert møte og fase, har vært en del av det gjennomgående analysearbeidet.

Videre sier Halvorsen: «Under kulturanalyser benyttes homologisering, som kan tolkes som letingen etter mønster i et materiale» (Halvorsen,2007, s.90) I analysen av mitt empiriske materiale vil jeg lete etter mønster, gjennom å se etter gjentakende handlinger og likheter. Tabellene som viser prosessene, enkeltvis og samlet, vil jeg i avsluttende analyse bruke i denne delen av analysearbeidet. Siste fase av analyse arbeidet avsluttes og beskrives i den avsluttende analysen (kapitel 6).

«Det å finne frem til fruktbare analyser å vinkle en analyse ut ifra, er en grunnleggende forutsetning for å klare å få øye på viktige og nye sider i ett materiale. Dette handler bla om å bli oppmerksom på den innsikten som måtte skjule seg i det gitte materialet» (Halvorsen 2007, s.90). Ut ifra avsluttende analyser søker jeg å få øye på viktige og eventuelt nye sider for økt innsikt og forståelse.

4.3.6 Utvalg, tillatelser og etiske retningslinjer

Jeg har valgt ut en barnehage og barn i/fra 2-årsgruppen i denne barnehagen. Alle i gruppen fikk tilbud om å delta, men bare de med godkjenning fra foreldrene er med i undersøkelsen. Foreldrene ble kort informert om studien på et foreldremøte og mottok et skriv, via barnehagen, om studien jeg skulle gjennomføre (vedlegg 1). Alle opplysninger om barna skulle anonymiseres og fotomaterialet skal behandles slik at barna ikke er gjenkjennelige på bildene som brukes.

7 barn fikk tillatelse til å delta. Hele personalgruppen på småbarnsfløyen ble informert i forkant og alle fikk tilbud om deltagelse, eventuelt å reservere seg. Hele gruppen stilte seg til disposisjon og de som deltok var de som skulle ha barn i gruppe den aktuelle dagen. 8 ansatte var tilgjengelige denne perioden., det var 3 ansatte som av praktiske årsaker deltok i de ulike møtene.

Slike prosjekter skal meldes til Norsk Samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD)på bakgrunn av personvernloven og behandling av personopplysninger. Prosjektet ble meldt inn, men det ikke ble regnet som meldepliktig.

Alle barn og voksne som deltok i studien er anonymisert gjennom fiktive navn. Fotomateriale av barna er behandlet på en slik måte at det utsnitt som er brukt i oppgaven gir liten mulighet for gjenkjennelse av det enkelte barn. I forkant vurderte jeg det slik at dersom enkelte barn reagerte på deltagelse i bildene, ville jeg ikke brukt bildene som dokumentasjon i oppgaven, selv med foreldrenes godkjenning. Barnas alder tilsier

at de selv ikke kan uttale seg angående deltagelse, men de kan vise med kroppsspråk, noe jeg som deltagende observatør kan registrere og ta med i egen vurdering.

5 Presentasjon av empirisk materiale

Her vil jeg presentere de 3 fasene i undersøkelsen gjennom foto, beskrivelser av handling og utsagn, samt egne erfaringer og refleksjoner. I fase 2 vil de ansattes uttalelser fremkomme og i siste fase vil mine egne notater og erfaringer vektlegges. Hver fase har sin innledende beskrivelse om forberedelser, deltagere og informasjon om undersøkelsen. Store deler av materialet er satt inn i nummererte tabeller, med avsluttende kommentarer og refleksjoner.

5.1 Fase 1 – Eget skapende arbeid

I denne fasen ble det foretatt flere utforskninger fra det mikroskopiske til møter med store mengder ull, flere sekker ull samtidig. Undersøkelsene ble gjennomført med både farget, rensset, vasket og ubehandlet ull klippet rett fra villsau. Enkelte undersøkelser foregikk også ute i kulde og snø. Refleksjoner og erfaringer med vekt på sanselige inntrykk presenteres i etterkant av undersøkelsene.

Bilder og beskrivelser av egne ullmøter – Fase 1:

Forberedelser til og selve ullmøtene har foregått i perioden oktober 2017 - mars 2018. Det har vært møter med varighet fra 15 min - 60 min pr. møte, de har foregått ute og inne, med ulike typer ull og ulike mengder ull. Ulltypene som har vært brukt er farget, rensset og vasket ull, naturull som var rensset og noe urensset, klipp rett fra sau. Jeg har lagt vekt på å bruke hendene, kroppen og alle sanser i undersøkelsene. Underveis bestemte jeg meg for å bruke mikroskop for eventuelt nye oppdagelser gjennom et mikroperspektiv. Jeg har med dette som utgangspunkt jobbet 2- og 3-dimensjonalt, prøvd ut ulike teknikker og sett hva som oppsto og om jeg eventuelt kunne skape noe gjennom egne utprøvinger. Jeg har gjennom hele prosessen vært så åpen jeg kan for å følge prosessen og se hvor den fører meg.

Jeg har hatt noen spørsmål og tanker med meg inn i undersøkelsene hvor mitt utgangspunkt har vært å bli kjent med, oppdage noe, skape noe gjennom å undersøke og gjøre utprøvinger i materialet ull. Hvilke erfaringer får jeg med ull som materiale og materialets muligheter og vil jeg klare å nyttiggjøre meg av tidligere erfaringer?

Jeg tok et valg om å jobbe både i det små og i store volum og ville se nærmere på fibertrådene med vekt på lengde, tykkelse, styrke og muligheter til å se fragmenter kontra helhet. Jeg vil se etter transparens, kompakthet og transformasjon av materialet og la ull møte vann, snø og frost – både ute og inne. Fokuserer på hva som skjer med meg og ull både sanselig, kroppslig og annet som måtte oppstå (lek, ytre påvirkning).

Refleksjon rundt disse tankene og spørsmålene samt generelt rundt egen læring etter ullmøtene, samt om noen av utprøvingene kunne brukes direkte som en presentasjon til barna er en del av arbeidet underveis.

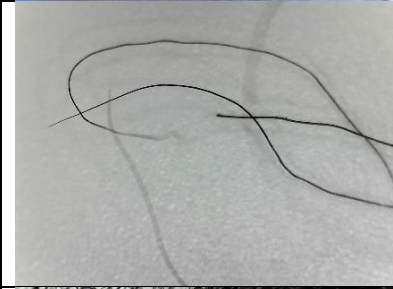
Bildene er tatt av meg selv under prosessen og i noen sekvenser har jeg brukt ekstern hjelp til å dokumentere, for å ha begge hendene fri i undersøkelsene. Jeg har skrevet notater, stikkord, enkel logg fra undersøkelsene med fokus på sansing og handling.

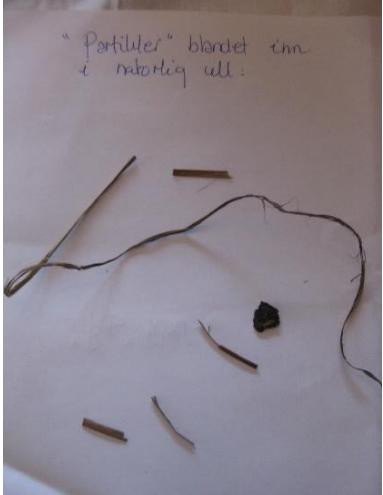

Powerpoint er brukt for notater, kortfattet oversikt underveis og til samlinger.

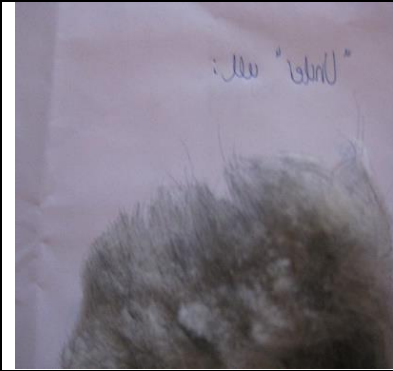
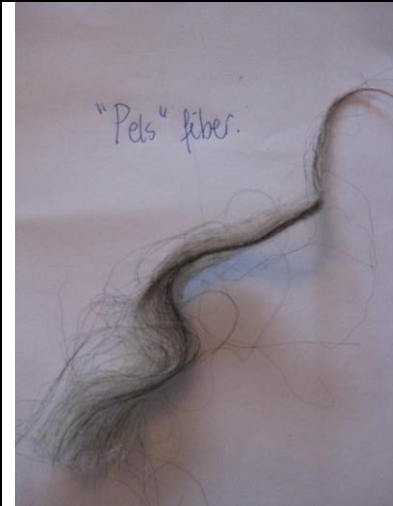

I undersøkelsen inne lå ulla på et hvitt laken på et stort spisebord. Jeg sto og jobbet og bevegte meg fritt rundt bordet. Ute lå ulla rett på et laken, noe lå rett på bordet og noe på platingen.

Tabell 1 Meg, naturull og mikroskop (ute/inne)

Foto	Handling	Erfaring
Inne		
Mikroskop		
	<p>Et par sekker ull er lagt ut på bordet. Jeg ser nøye på ulla, lukter litt og berører forsiktig.</p>	<p>Det begynner å lukte ull i rommet. Spennende å se på, ulike gråfarger, fra hvit til nesten sort i samme ull, ser ulike typer fiber i samme ulldott, ser partikler i ulla, – fasinerende.</p>

	<p>Ull er et godt synlig materiale, men for å oppdage det man ikke ser med blotte øyet trengte jeg et mikroskop. Har sortert ut noe ull med lang ragg/pels for å studere i mikroskopet + forevige det jeg finner.</p>	<p>Det viser seg å være tidkrevende, men veldig spennende å gjøre små oppdagelser, små bevegelser i undersøkelsene gir store utslag. Det er vanskelig å få skarpe bilder av det jeg vil vise, mye zooming osv.</p>
	<p>Studerer enkelte ullfibre i mikroskopet.</p>	<p>Jeg ser ulike lender på fibrene, ulike tykkelser og forskjellige avslutninger på fibrene: Butte og spisse.</p>
	<p>Studerer ullfibre som er vevd i hverandre nesten som et nett.</p>	<p>Oppdager små partikler i den sammenvevde ulla.</p>
	<p>Studerer videre og ser rette og mer krøllete fibre.</p>	<p>Observerer fibrene som ulike også i form.</p>
	<p>Oppdager ulike fargetoner, fra helt lys til helt mørk i samme ulldott.</p>	<p>De mørkeste fibrene er tykkeste og går gjennom de lysere, mer krøllete fibrene.</p>

	<p>Ulike partikler kommer til syne.</p>	<p>Små partikler fester seg lett i ulla som er porøs og «åpen» for det.</p>
<p>Inne</p>		
	<p>En kurv full av ull er funnet frem.</p>	
<p>"Partikler" blandet inn i kortlig ull:</p> 	<p>Gjennom å holde ulla i hendene, dele den fra hverandre og riste litt i den kommer ulike partikler til syne: strå, gress, halm, lort, pinner.</p>	<p>Alle elementene som er i ullen stikker og skraper når man tar i det.</p>
	<p>Jeg holder med begge hender og strekker fibre ut og prøver å dra de fra hverandre.</p>	

	<p>Jeg gnir ulla mot hverandre for å se om de fester seg sammen gjennom denne handlingen.</p>	<p>Jeg klarer å «tove» sammen noe av ulla på denne måten, men det detter fort fra hverandre igjen. Ulla avgir «lyd» hvis jeg gnir kraftig, klemmer, drar og vrir. Avgir fett som setter seg på hendene/huden.</p>
	<p>Separerer ull fra hverandre og oppdager ulike deler av ulla: 1) Den tykke, porøse og sammenvevde underulla (se neste bilde).</p>	<p>Denne ulla er porøs, myk og noe krølllete og sammenvevet. Dette er ulla nærmest sauene, som danner bunnen for fibre som vokser videre ut. Dette har jeg erfart i det virkelige livet med sau og skinnfeller jeg selv har.</p>
	<p>2) Og de lange pels/ragg-fibre.</p>	<p>Dette er fibre som er lengre og stivere, også litt rettere i formen. Dette har jeg erfaring med fra tidligere - se ovenfor. Lengden på fibre kommer an på hvor på ulla man tar utgangspunkt, men de lengste fibre/hårene kan bli opptil 15-20cm lange. De ulike fibre er smale/tynne/slanke hver for seg, men «tover» seg naturlig samme og danner små «bunter, dotter, knuter» som gir mer volum.</p>
	<p>Her trekker jeg ulla veldig forsiktig fra hverandre og finner bristepunktet.</p>	<p>Ett og ett fiber kan være relativt skjørt og kan rykes ved å trekke i det. Deler man det helt fra hverandre (ved å trekke i lengderetningen) kan det løsne, men de blir svært sterke sammen og over og underull sammen må klippes for å separeres</p>
	<p>Presser og trykker ulla sammen, pakker fibre sammen med disse bevegelsene.</p>	<p>Føles mykt og porøst samtidig som det mer kompakt og føles hardere å ta i der det er tovet sammen.</p>

	<p>Lukter og føler ulla mot hud og hender.</p>	<p>Ull lukter, det er enefremtredende og kraftig lukt som sprer seg i rommet, fester seg på hendene mine og huden min.</p>
<p>Ute</p>		
	<p>Jeg tok av meg og tråkket barbeint i ulla.</p>	<p>Ull kan føles på ulike måter, spesielt taktilt - på ulike måter og med ulike kroppsdelene.</p>
	<p>Kjenner på de lange pels/raggfibrene og ser på de i lyset.</p>	<p>Disse vokser gjennom og videre ut fra underulla og danner pels/ragget til sauene - også sett i mikroskop.</p>
	<p>Føler på ulla.</p>	
	<p>Står ute ved et tre og tenker at kanskje jeg skal prøve å dekke treet med ull? Vil det forme og feste seg på stammen?</p>	<p>Mykt, formbart og fester seg lett til treet struktur og i seg selv. Fullt mulig å bruke ull på denne måten.</p>

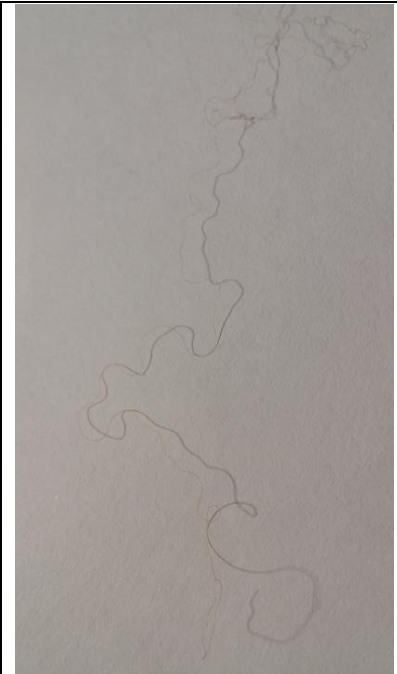

	<p>Samler ull, deler opp ull.</p>	<p>Ulla kan «pakkes» sammen i det uendelige, men den kan også spres og deles helt ned til den enkelte fiber.</p>
	<p>Kaster ulla i været.</p>	<p>Lett og luftig materiale, selv i store mengder -fordi det er så porøst.</p>
	<p>Slipper ull ned på bordet.</p>	<p>Faller mykt, uten særlig lyd.</p>
	<p>Sjekker lukt og berøring av hud, tok ull mot huden rundt munnen, men har ikke smakt på den.</p>	<p>Kraftig lukt, selv når jeg er ute. Opplevde i løpet av arbeidet å få små ullfibre i munnen, føles omtrent som å få et hår i munnen.</p>

I undersøkelsen inne lå ulla på et hvitt laken på et stort spisebord. Jeg sto og jobbet og beveget meg fritt rundt bordet. Ute lå ulla rett på et laken, noe lå rett på bordet og noe på platingen. Ulla ble etterhvert tilført vann og snø.

Tabell 2: Meg og behandlet/farget ull (inne og ute)

Inne		
Foto	Handling	Erfaring
	<p>Ser på, tar på, kjenner, lukter, løfter, tar i.</p> <p>Jeg undersøker ullen på bordet ved blant annet å separere fibre til et tynt, transparent lag av fiber.</p>	<p>Jeg tiltrekkes av fargen, påvirker meg positivt.</p> <p>Krøllete, sammenfiltrede fibre, danner nesten et «nett» av fiber, flere lag som bygger på hverandre. Fibrene danner ulike mønstre gjennom sitt nettverk av fiber.</p> <p>Det tynne laget føles litt «elastisk» når man trekker forsiktig i det. Det gjelder også når man tar en mengde i hånden og trekker forsiktig i det.</p>
	<p>Ull jeg har sett på og puttet tilbake i kurven flere ganger.</p>	<p>Føles utrolig mykt og godt, det er luftig og lett, ingen fremtredende eller spesiell lukt. Lett og luftig materiale. Med lav vekt.</p> <p>«Behagelig» materiale, får lyst til å ta i, føle på store mengder.</p> <p>Kan klemmes/pakkes sammen til «baller», hauger, rosetter. Innbydende. For meg. Lystbetont.</p>

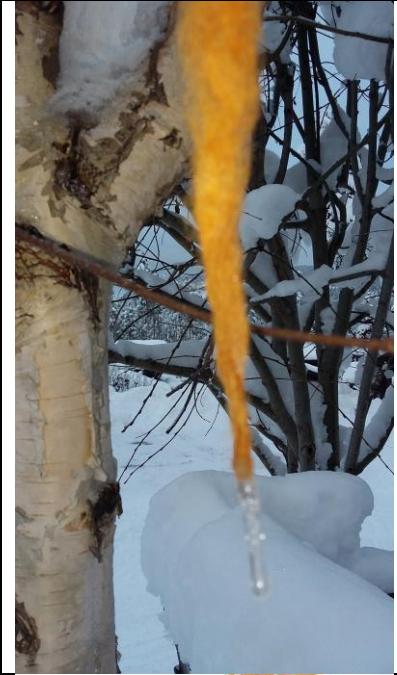

	<p>Trekker ut og finner løse fibre.</p>	<p>Fibrene i denne ullen er ikke tovet sammen på samme måte som i den ubehandlede ulla. Fibrene løsner lett og til og med av seg selv De er likere i form, fasong, og størrelse.</p>
	<p>Små fiber som falt ut og festet seg til lakenet når jeg tok i ulla og undersøkte den.</p>	<p>Det er små løse fiber i ulla. Selv renset ull inneholder «små» partikler (naturlige). Tørr ull avgir små løse fiber.</p>

	<p>Jeg fukter hendene og tar i ulla.</p> <p>Ved neste berøring.</p> <p>Ved ytterligere berøring/klemming på fibre.</p>	<p>Vannet legger seg som dråper på fibre og etter hvert flyter de ut oppå fibre, uten å trekke seg inn.</p> <p>Vannet løsner fra ulla og fester seg til mine fingre.</p> <p>Vannet trekker seg inn i ullfibre.</p>
<p>Våt ull</p> 	<p>Tilsetter mer vann.</p> <p>Berøring av fibre, trykker og stryker våt ull.</p> <p>Foto: Vanskelig å få øye på fibre /detaljene mot lakenet.</p>	<p>Ulla blir våt, den føles tyngre, mer kompakt og mindre luftig. Volumet minker og den/fibre blir «flatere».</p> <p>Lar seg jevne ut. Endrer farge til mørkere tone.</p> <p>Ullen på hvitt papir, dette gjorde detaljer/fiber mer synlig også på bilde. Skygger kommer også frem på en annen måte.</p>
	<p>Ser på store mengder ull.</p>	<p>Innbydende, vakkert, appellerer til å tas i. Jeg MÅ ta i det.</p>

	<p>Tar i det, vrir i det.</p>	<p>Ingen fremtredende lukt, kjennes tørt og mykt mot huden i hånden/hendene.</p>
	<p>Prøver å vikle det rundt en bjørkepinne (tok med noen når jeg jobbet med bjørk utenfor).</p>	<p>Lar seg lett forme rundt pinnen og fester seg relativt bra – i seg selv.</p>
	<p>Tar en remse ull og lar det synke ned i en bøtte med vann.</p>	<p>Må trykke det litt ned for å få det helt under, må holdes under vann for å trekke vannet helt til seg, det øverste laget er halv-vått.</p>

	<p>Ull senkes i vann og trekkes opp sakte.</p>	<p>Mye av vannet slipper ulla, fibre samles og trekkes fra hverandre (i lengden pga. tyngden). Først veldig tungt, men når vannet slipper blir det lettere.</p> <p>På denne måten kan man trekke fibre fra hverandre i «lange» remser av fibre - de slipper til slutt taket. Der ulla slipper/deler seg ser jeg tynne fibre som blir færre og færre. Variasjon i fibre gir ulike sanseinntrykk. Ulla lukter noe mer i våt tilstand. Ulla blir glatt, kjølig å ta på pga. vannet</p> <p>Ull i vann gir stor endring fra tørr tilstand.</p> <p>Jeg får assosiasjoner til trær, topper, istapper o.l.</p>
	<p>Fuktig ull settes ut i snø og kulde.</p>	<p>Vannet i ulla fryser fort og holder ulla «oppe»</p>

	<p>Hang fuktig ull i treet.</p>	<p>Vannet renner sakte ut, men på grunn av kulden fryser det til is på tuppen.</p> <p>Vakkert.</p>
	<p>La først tørr ull i snø, rullet, gned ull i snø.</p> <p>Gned ulla ned i snøen.</p>	<p>Det snør ute og snøen legger seg oppå ulla.</p> <p>Snø og små isflak fester seg i ulla. Vanskelig å få blandet snøen inn i den tørre ullen.</p> <p>Snøfnuggene blir veldig synlige, det dannes mønster i både ull og snø og sammen er det fasinerende å se på.</p>
	<p>Trekker ulla fra hverandre på snøen, den danner et tynt lag av fibre.</p>	<p>Fibrene som ligger mot snøen blir synlige og ulla danner et transparent uttrykk.</p>

Egne refleksjoner og mine erfaringer:

Jeg har reflektert rundt egne oppdagelser underveis og erfaringer med materialet samt med tanke på barns kommende ullmøter.

Ull er et materiale som er lett å sanse og byr på ulike opplevelser for sansene.

Ubehandlet ull oppleves som et «grovt» materiale, med kraftig lukt. Materialet lar seg transformere, noe som gir muligheter for utforskning. Min erfaring er at ull innbyr til nærmere ettersyn, berøring og aktivitet. Som voksen gir det meg assosiasjoner til

sauen, på gården. Materialet kan sanses gjennom alle sanser og gir ulike sanseintrykk og muligheter i tørr, våt og fuktig tilstand samt blandet med snø. Materialet kan transformeres og gir gode muligheter for utforskning, uansett hvilken type ull som velges. Jeg brukte stort sett bord og jobbet mest med hender, armer og overkropp, bortsett fra noe ull på platingen. Dette er en fin arbeidshøyde for voksen og gjør det lett å undersøke i det små uten å bruke hele kroppen. Aktiviteten begrenser seg da til et gitt område og bordet gjør det vanskelig å trække i osv. Rommet rundt blir man allikevel noe påvirket av selv om bordet får fokus. Dersom man bruker gulv, plating eller bakken så vil det nok være lettere å bruke hele kroppen i møte med ull. Friere å jobbe ute, større plass og færre rammer.

Refleksjon over egen læring med tanke på barns møter med ull:

Ut fra mine egne erfaringer ønsker jeg at barna skal få møte ull på gulvet, ha god plass og mulighet til bevegelse i og rundt ulla. Jeg vil starte med den mykeste og minst luktsterke ulla, for så å gå videre til naturull. Starter inne for så å prøve i uterommet.

Jeg vil selv avslutningsvis i denne fasen se på ull og vann, med fokus på å fryse vann og ull for å se hvilke muligheter dette gir.

Tabell 3: Meg, ull og is

Foto	Handling	Erfaring
	Brukte en form til å fryse is og ull.	Formen samlet ull og vann og ville være fin til å få løsnet isen slik at jeg kunne se resultatet bedre.
	Vann og ull fylles i formen og settes ut i kulda.	Ullen trakk til seg vann og sank gradvis ned i formen.

	<p>Etter en natt ute i kulda løsnet jeg isen fra formen og ulla ses gjennom isen, spesielt godt når lys er tent (det er en islyktform som er brukt).</p> <p>Det kom mildvær og isen smeltet, våt ull lå tilbake. La denne våte og brukte ulla ute i en bøtte som sto oppe i en bålpanne.</p>	<p>Ull lar seg fryse og danner spennende og vakre mønster i isen</p> <p>Den våte ulla var som før frysing så jeg la den i en bøtte i påvente av evt. flere forsøk.</p>
	<p>Ulla lå gjennom ulike værtypor, vannet rant ut og ned evt. fordampet av sol?</p>	<p>Til slutt lå ulla tilbake og var i sin opprinnelige form, mulig noe bleket i fargen ellers samme konsistens osv.</p>
	<p>Ulla ligger ute til våren.</p>	<p>Gjenoppretter sin opprinnelige kvalitet.</p>

	<p>Ull er et materiale i «bevegelse» i forbindelse med naturkreftene.</p>	<p>Ulldotter blåste rundt på tomta i denne perioden.</p>
---	---	--

Avslutningsvis vil jeg beskrive egne refleksjoner i en oppsummering rundt materialet, kroppslig og sanselig tilnærming og erfaringer å ta med videre til neste fase med barna. Dette er en del av et større materiale som inngår i min analyse, fullstendig fremstilling gis i vedlegg (vedlegg 2).

Oppsummering og refleksjon rundt materialets egenskaper og bruksområder:

Lar seg dele ned til minste fiber. Formbart med bare hendene, lar seg presse sammen og formes delvis og «fester» seg noe etter mitt «trykk». Sammenfiltrede fiber er både rette og krøllete og danner et «nett» av fibre som i tynne lag er transparente mens i tykkere lag blir kompakte. «Nettet» føles noe elastisk når det ikke er for kompakt og lar seg dra fra hverandre i lengderetningen. Noe ull inneholder små partikler blant annet fra naturen dersom det ikke er rensset og vasket. Vanndråper og små mengder vann preller lett av mens fibre blir våte og tunge når de utsettes for store mengder vann eller senkes i vann. Snø fester seg bare delvis til ulla, på samme måte som vann. Våt ull fryser til is, ute i kulda. Ulla frøs inn i isen og med lys i lyktene ble det et dekorativt og vakkert element. Det viktigste ble allikevel å teste om ulla lot seg fryse og reflektere over mulighetene rundt dette.

Refleksjoner over materialet:

Materialet gir ulike muligheter i tørr, fuktig og våt tilstand. Ull kan transformeres og gir mange muligheter både for å forme, skape og utforske. Ulike typer ull gir ulike muligheter. Materialet er lett i vekt og selv store mengder er lette å bære og frakte. Små mengder og enkelte fibre lar seg undersøke og det er fasinende å se i mikroskop.

Jeg har erfart at materialet har mange ulike egenskaper og derfor har mange bruksmuligheter.

Oppsummering av sanselige og kroppslige erfaringer og refleksjoner rundt dette.

Materialet ull gir ulike sanseinntrykk i tørr, våt og fuktig tilstand blandet med snø og i frossen tilstand. Våt ull lukter mer enn tørr ull. Renset ull er mykere og inneholder mindre partikler enn naturull. Ulla har ulike fargenyanser fra naturens side og farget ull kan fremstå i alle regnbuens farger. Fibrenes tykkelse, lengde og form kan ses med det blotte øye men detaljer må inn under mikroskopet. S sammensatt materiale av ulike typer ullfibre fra den mykeste fiber til det stiveste pelshåret, raggen. Ull kan jobbes og undersøkes alt fra det små til det store og dette påvirker hvordan man bruker kroppen og sansene. Lukten av ull føles litt ubehagelig da det er en gjennomtrengende og til tider svært kraftig lukt, spesielt på ubehandlet ull. Ubehandlet ull oppleves som et grovt materiale, behandlet ull er mykt og behagelig å ta i, klemme på og jobbe med. Et innbydende materiale både visuelt og taktilt. Våt ull er glatt og behagelig å ta i på overflaten. I våt tilstand forsvinner det porøse og ulla blir mindre behagelig å ta i og forme generelt.

Refleksjon:

Materialets kvaliteter er lette å sanse, byr på ulike opplevelser for sansene. Mange av kvalitetene er lett synlige, lar seg føle på og luktes lett. Materialet er mangfoldig og oppleves som et spennende materiale, både visuelt og taktilt, selv i våt tilstand. Spennende muligheter ute med ull og vann/is, vakkert og spennende former av frossen ull kom til syne. Ull er et materiale som kan gjenbrukes, det viste ullen fra lyktene og på denne måten er det et bærekraftig materiale. «Bærekraftig utvikling handler om at de mennesker som lever i dag, får dekket sine grunnleggende behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine» (Kunnskapsdepartementet, 2017. s, 10).

Med dette i minne vil jeg i min sammenheng velge materiale(r) som er naturlige, naturmaterialer, som har flere bruksområder og lang holdbarhet. Ull kan transformeres, bearbeides og til slutt oppstå i sin opprinnelige form, for så å kunne brukes på nytt. Ull er ut ifra dette å regne som et bærekraftig materiale.

Jeg opplevde at jeg ble noe styrt av spørsmålene jeg hadde med meg inn i undersøkelsene, men på den annen side ble jeg mer målstyrt og ville gjerne finne svar på spørsmålene. Følte at dette kunne være noe hemmende i forhold til å utforske fritt, åpent og stort og muligens mer kroppslig.

Jeg har gjennom tabellen og så langt i analysearbeidet fokusert på handling og erfaringer rundt dette. Enkelte ganger underveis og i etterkant har jeg reflektert over samspill med rom, miljø og menneskene imellom. Min erfaring er at både rommet, møblene, plassen og miljøet rundt hadde en betydning i mitt skapende arbeid. Det å ha god plass rundt seg erfarte jeg som viktig og at det å jobbe på bord kan være både begrensende i forhold til utfoldelse, men også praktisk i enkelte undersøkelser. Fordelen med bordet var at det var i rett arbeidshøyde og gjorde det lett å undersøke i detalj. Bordet begrenser seg som nevnt til et gitt område, som kan virke hemmende for å bruke hele kroppen i undersøkelsene. Utemiljøet inspirerte og jeg tok i bruk trær og pinner i umiddelbar nærhet. Jeg opplevde også at ull på bakken ga større frihet enn ull på bord i kroppslig utfoldelse, store mengder ull var fasinereende. Det følte generelt friere å jobbe ute. Tid, rom og miljø bør vektlegges i forbindelse med skapende aktiviteter både for voksne og barn.

I Fase 1 av mitt eget skapende arbeid skapte jeg inget produkt, men gjennom undersøkelsene mine skapte jeg ny kunnskap jeg kan ta med meg videre, spesielt til neste fase med barna.

Refleksjon over egen læring i forhold til barns møter med ull:

Ut fra mine egne erfaringer ønsker jeg at barna skal få møte ull på gulvet, ha god plass og mulighet til bevegelse i og rundt ulla. Jeg vil starte med den mykeste og minst luktsterke ulla, for så å gå videre til naturull. Starter inne for så å prøve i uterommet. Jeg vil gi barna god tid slik at de kan undersøke i eget tempo. Store mengder opplevde jeg som fasinereende og jeg vil gi barna relativt mye ull å boltre seg i.

5.2 Fase 2 – Barna

Jeg vil introdusere ull for barna, mens de ansatte som barna kjenner skal være tilgjengelige for barna slik de er i de fleste daglige situasjoner og aktiviteter. Dette vil gi et trygt utgangspunkt for barna i møte med ukjente materialer og utforskningen av disse. Min rolle i barnehagen blir å introdusere og sette i gang åpne møter og prosesser med ull. Ta utgangspunkt i barn fra 2-årsgruppen, kjent personale og nytt materiale i rommet. Oppleve, observere og dokumentere barns møte, med blick på sanselige og kroppslige tilnærminger og prosesser i rommet. Være åpen for barns egne handlinger med materiale og observere hva som skjer med vekt på hvilke måter de møter og erfarer ull på og hvordan dette utspiller seg i deres møte med ull.

Det er satt inn en kort oppsummering etter hver ullgruppe, dette er en del av en større sammenfatning av observasjoner og refleksjoner som er samlet gjennom perioden og gjengis i sin helhet i vedlegg (vedlegg 3).

Bilder og beskrivelser av ull-gruppe/møte 1 – inne med barn (25.4.18.) kl. 9.30 - 10.10

1 ansatt: Jen, og 4 barn: Jente: 2,9 år, Guro, Jente: 2,9 år, Tiril, Gutt: 2,11år, Even og Gutt: 2,10år, Jens.

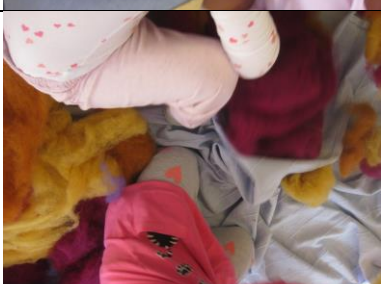

Forberedelsene har bestått i å legge et laken på gulvet i rommet, med ull (farget, rensset i ulike farger) i gjennomsiktige bøtter.

Dokumentasjon: Foto (6659-6737) observasjon skjema med fokus på handling og utsagn (vedlegg 4.) Kort tilbakemelding fra ansatt i etterkant av ullmøtet og en beskrivende sammenfatning av ullmøtet etter aktiviteten er avsluttet er satt inn etter tabellene.

I barnas ull/materiale møte har jeg fokusert på utsagn/handlinger som foregikk i rommet. Jeg beskriver ulike utdrag fra ullmøtet i tabellene nedenfor:

Tabell 4: Barn og ull: Dotter og farger

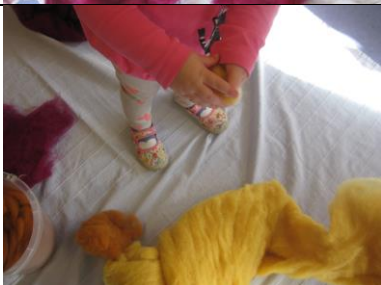
Foto	Handling	Utsagn
	<p>Slik så det ut når ullmøtet startet.</p>	<p>Jen sier: «Se hva Eirin har med til dere. Vær så god».</p>
	<p>Tiril tar hånden ned i ulla og kjenner. Hun sitter på teppet med ull og bøtter med ull, midt i rommet.</p>	
	<p>Guro tar en haug med ull og legger over bena sine, så drar hun ulla fra hverandre med hendene sine. Hun sitter på teppet midt i rommet.</p>	<p>Guro sier: «Rosa»</p>
	<p>Guro tar ull i en annen farge og trekker i den med begge hender, den «løsner/ryker»</p>	<p>Guro og Tiril snakker om farger og benevner: «Rød, gul og lilla».</p>
	<p>Guro tar en ny farge i hendene og drar ullfibrene fra hverandre.</p>	
	<p>Guro fortsetter å trekke i ulla med begge hendene, hun løsner små ulldotter som hun putter tilbake i bøtta.</p>	

	<p>Guro sitter fortsatt på teppet og gjentar handlingen med å trekke i ulla for å løsne ulldotter i ulike farger - som hun putter oppi bøtta.</p>	<p>Hun sier: «Jeg river»</p>
	<p>Tiril løsner ulldotter med begge hendene sine. Hun sitter på gulvet/tepper med ull.</p>	
	<p>Guro sitter i ulla, mens hun jobber med hendene.</p>	
	<p>Jen (den voksne) sier hun lager en blomst som hun viser barna. Hun holder blomsten i hånden og viser den frem. Tiril tar deretter blomsten fra den voksne hånd.</p>	<p>Jen: «Jeg har laget en blomst. Se».</p>
	<p>Guro og Tiril fortsetter å bruke hendene, finne ny ull og løsner ulldotter.</p>	
	<p>Flere minutter senere har de laget mange ulldotter i ulike farger og størrelser.</p>	<p>En av jentene sa: «Vi griser det til».</p>

	Guro tar bøtta på hodet. Det er ull i bøtta.	
	Ull i hendene og ull på klærne/føttene. Ulla fester seg til tekstilene.	

Alle fire barna tok i, tok på, kjente på ulla. Den voksne blåste på ulla, det gjorde også barna. Det kom utsagn som: «Se, mykt» og navn på enkelte farger.

Tabell 5: Barn og ull: Sanselig undersøkelse

Foto	Handling	Utsagn
	Tiril tar en ulldott i den ene hånden og tar den forsiktig opp mot ansiktet. Lar ullen berøre huden på kinnet og rundt munnen - «biter» forsiktig i det med leppene forsiktig, forsiktig.	Tiril sier: «Mykt».
	Jens løfter opp en ulldott som han observerer først, før han klemmer ulla mellom hendene sine, han klemmer i ulla vekselvis med begge hender.	
	Guro står på teppet og tar opp en liten ulldott. Hun klemmer og kjenner på denne mellom begge hendene sine.	

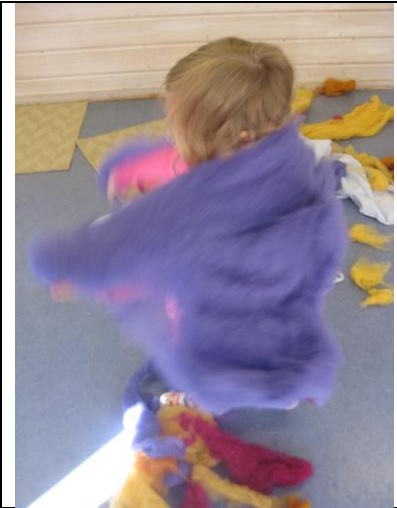

	<p>Even holder i ulla med venstre hånd og trekker i ulla med høyre slik at ullfibrene løsner.</p>	
---	---	--

Etter ca. 15 minutter går en av guttene. Han forlater teppet og går mot en liten krok i et tilstøtende rom. Den andre gutten følger etter. Den voksne går etter og hun snur seg og ser på meg, jeg nikker bekreftende og de tre forlater ulla mens de to jentene fortsetter.

Tabell 6: Barn og ull: Kropp og bevegelse – i lekehuset

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Guro sitter i ulla på gulvet, løfter opp ull med armene og legger det inn mot brystet sitt.</p>	
	<p>Guro ligger i ulla, på teppet/gulvet i rommet.</p>	<p>Latter, fra henne og et annet barn ved siden av.</p>
	<p>Guro ruller seg i ulla, bruker både armer og ben for å rulle samtidig som hendene holder fast i ulla, som dras med rundt kroppen i bevegelsen.</p>	<p>Latter.</p>

	<p>Guro ligger i ull og reiser seg samtidig som hun tar tak i ulla med begge hender og løfter opp ulla slik at den brer seg over ryggen hennes - ulla er rundt kroppen hennes, hun er omsluttet av ull.</p>	
	<p>Guro går, løper og bærer ull med seg, under armen og foran på brystet. Hun beveger seg i sirkler i og på teppet.</p>	
	<p>Ullen ble satt i bevegelse, den ble kastet på og skjøvet bortover med hendene. Både Guro og Tiril deltok.</p>	
	<p>Begge går og løper bort til et stasjonært lekehus som står like ved. Begge drar, bærer og skyver ulla med seg med kroppen og hendene sine. Guro løfter et stort flak ull med seg inn i huset</p>	<p>«Nå må vi løpe litt».</p>
	<p>Guro samler ull rundt seg, bruker armer og hender.</p>	<p>«Nå kan vi bade der».</p>

	<p>Huset fylles av ull, Guro ser på haugen hun har foran seg.</p>	<p>«Nå er vi i barnehagen».</p>
	<p>Guro og Tiril går bak huset og legger seg i ull (som de fraktet med når de fylte i huset).</p>	<p>«Nå er det natta. Nå er det leggetid» (snorkelyd).</p>
	<p>Den ene (Tiril) reiser seg (våkner først). Den andre (Guro) gjør det samme.</p>	<p>«Nå, er det morgen. Nå må vi gå i barnehagen».</p>
	<p>Slik så det ut før rydding.</p>	

Etter ca. 30 minutter kommer guttene og den voksne tilbake. Jentene blir oppmerksomme på dette og vi voksne veksler blikk, før vi bestemmer oss for å avslutte og rydde opp. Barna får beskjed om å rydde all ulla tilbake oppi bøttene - etter farge. Vi bruker ca. 10 minutter på dette. Barna er ivrige i ryddingen, også de som hadde forlatt ulla.

Etter ullmøtet fikk Jen uttale seg og hun ble spurt om følgende: Hva observerte du (så, hørte) og hva gjorde barna? Jen svarte: Jeg lagde litt blomster, jeg viste og barna «lagde». Hun sa: «Jeg var sikker på om barna visste hva de skulle gjøre». Hun fortalte videre at hun hørte at de snakket om farger, at de rev i ulla og rev den fra hverandre. Barna sa: «Jeg river, jeg kan, jeg klarte det». Jentene, ruller og leker, så tar de ull i bøtter. Alle barna var med i ryddingen og rydda ulla i bøtter, etter farger.

Barnas handlinger i Gruppe 1 kan oppsummeres slik:

De har en kroppslig tilnærming og sanselige undersøkelser. Barna er i samspill med rommet, miljøet rundt og med hverandre. Undersøkelsene utvikler seg til lek for to av barna.

Bilder og beskrivelser av ull-gruppe/møte 2 – inne med barn (2.5.18.) kl. 09.30

Deltagerne var 1 ansatt: Hanne og 4 barn (i 1-2-årsgruppen): Jente:2,4 år: Anna, Gutt:2,6 år: Viktor, Gutt: 2,11år: Even og Gutt: 3,1år: Trym. Forberedelsene besto i å legge ut et teppe/laken på gulvet i rommet, med ull, farget og rensset, i ulike farger.

Dokumentasjon gjennom foto (6741-6859), observasjon skjema med fokus på handling og utsagn (vedlegg 5). En beskrivende sammenfatning av ullmøtet og en kort tilbakemelding fra ansatt i etterkant av ullmøtet beskrives etter tabellene.

I barnas ull/materiemøte har jeg fokusert på utsagn/handlinger som foregikk i rommet. Jeg beskriver ulike utdrag fra ullmøtet i tabellene nedenfor:

Tabell 7: Barn og ull: Kjenner, smaker og ligger i ull

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Ullen er lagt frem. Den voksne (Hanne) og de 4 barna setter seg ned på gulvet. Hanne tar ull i hånden sin. Som hun holder frem mot barna.</p>	<p>Hanne: «Hva er dette?» Først ingen svar, men så sier en: «Snø». «Hvem har hatt dette på seg?» «Det er ulla til sauene» (Hanne svarer selv). Hanne: «Deilig og mykt, kose med det?»</p>

	<p>Anna sitter på fanget til den voksne. Hun har ull i fanget. Anna kjenner forsiktig over overflaten til ulla med fingrene sine, gjentatte ganger</p>	
	<p>Anna tar forsiktig på, berører forsiktig og løfter opp.</p>	
	<p>Trym sitter på knærne med en stor haug med ull. Han drar ut små fiber som fester seg i håndflaten, han gjentar dette flere ganger mens han iakttar sin egen handling.</p>	
	<p>Even samler ull med hendene og sitter og kjenner/føler på ulla. Den voksne sitter og observerer.</p>	
	<p>Viktor har ull i munnen, på tunga. Han viser og samtidig prøver han å få fatt på det som sitter på tunga</p>	<p>Hanne: «Ikke putt i munnen».</p>
	<p>Viktor flytter/frakter ulla med hendene sine, rundt sin egen kropp.</p>	

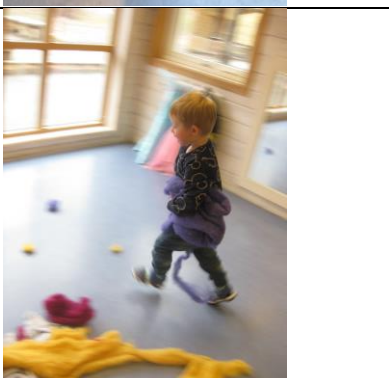

	Viktor legger seg ned i ulla på teppet på gulvet.	
	Hanne legger seg ned ved siden av Viktor. Trym klapper på hodet til Viktor med begge hendene.	Trym sier: «Hanne (voksen) sover».
	Trym legger seg ned mellom dem som allerede ligger på gulvet.	Trym sier: «Sove. Nå er vi våkne».

Jeg observerer at barna kjenner, smaker og ligger i ull.

Tabell 8: Barn og ull: Frakting

Foto	Handling	Utsagn
	Trym samler ull sammen i armene sine mens han sitter på knærne på gulvet.	
	Trym bærer ullen med seg, mens han går og løper i sirkel rundt de andre og ullen som er i midten. Viktor trekker med seg et langt stykke ull og løper etter Trym.	

	<p>Trym bøyer seg ned og setter seg ned prøver å få ulla mellom bena.</p>	
	<p>Trym setter seg på ulla.</p>	
	<p>Trym får tak i ulla forfra med hendene sine, holder fast og lar resten være mellom bena mens han beveger seg fremover.</p>	<p>Hanne spør: «Hva gjør du?» Barnet svarer ikke.</p>
	<p>Han løper runde etter runde med ull mellom bena.</p>	
	<p>Han har stor fart og bruker mye av plassen i rommet.</p>	

	<p>Trym løper og kaster ull i været, gjentatte ganger.</p>	
	<p>Trym kaster ull, ull daler ned mot gulvet.</p>	

Jeg observerer at barnet er opptatt av å frakte ull.

Tabell 9: Barn og ull: Ullinnpakking

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Viktor løfter opp en lang remse med ull med begge hendene/armene i været.</p>	
	<p>Viktor reiser seg og legger den over den voksne som sitter foran seg</p>	

	<p>Anna løfter opp ull og legger på hodet og skuldrene til Hanne.</p>	
	<p>Trym løfter opp ull og legger oppå ullen som ligger der fra før.</p>	
	<p>Hanne er godt pakket inn i ull, rundt hode, nakke, skuldre rygg og armer.</p>	
	<p>Viktor løfter et stort flak ull og tar det over hodet, overkroppen. Han pakker seg selv inn i ull.</p>	

Observerer at ulla blir brukt til å pakke både barn og voksne inn i.

Tabell 10: Barn og ull: Frakte og gjemme ull

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Trym og Even skyver ull med hendene sine, over til en annen del av rommet. Guttene har fått øye på et bord vi hadde satt til side under ullgruppa.</p>	
	<p>Begge skyver ull under bordet.</p>	
	<p>Even er flere ganger frem og tilbake gjennom rommet, han har stor fart.</p>	

	<p>Even samler ull i fanget. Trym er under bordet for å fylle på ull.</p>	
	<p>Mye av ulla er under bordet når ullgruppa avsluttes og det er tid for rydding.</p>	
	<p>Barna fikk utdelt bøtter til å rydde i. Anna tar bøtta si og rydder, putter ull oppi bøtta.</p>	
	<p>«All» ulla er tilbake i bøttene og ullgruppa er over for denne gangen.</p>	

I løpet av dagen viste det seg at det lå en del ull igjen under bordet. De barna som hadde vært med på gruppa hadde «gjemt» unna en del. Når alle de andre kom inn tok de med barna og viste og delte ut rester av ulla, til å ha med i leken. Barna hadde en del utsagn under ullmøtet som «skjegg, sau, nisse, hår, hatt-fin hatt, ball, snø, snømann, teppe, en

slange og Ormen den lange». Barna uttrykte seg også med disse utsagnene: “se, se på meg, alt datt av - alt sammen, oi, jeg fryser, se her”.

Uttalelse fra ansatt etter ullgruppa på spørsmål om hva hun observerte og hva barna gjorde: Hanne sier at guttene var rett på, idéer med slanger, putta ull mellom beina og kasta på meg. Jeg lå nede og fikk teppe på. Anna observerte det hele, men kom med mot slutten. Even kom sent og, kom ikke med i aktiviteten før på slutten av gruppa da ryddet han og rev ull fra hverandre og la all ulla under bordet (som vi hadde satt bort i andre enden av rommet). Barna snakket om: Se, en slange, Putte på Hanne, SE - når ulla festet seg til tøflene.

Ull i munnen, han strekker ut tunga og prøver å få det bort. Hun reflekterer over ullmøtet og sier at det var fint at alt lå fremme da de kom inn i rommet, gjør det lett å starte og delta for både voksne og barn. «Gøy», ikke nødvendigvis at det var ULL, men at det var et nytt og spennende materiale. Til slutt forteller hun at barna hadde gjemt unna ull som de tok med i leken på slutten av dagen, og de viste og delte med de andre barna som ikke hadde vært med.

Barnas handlinger i gruppe 2 kan oppsummeres slik:

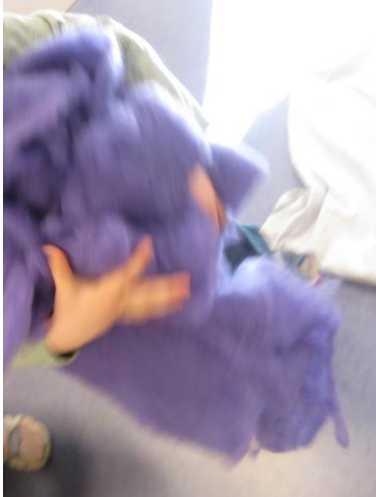
Barnas kroppslige tilnærming og bevegelse og deres sanselige undersøkelser. Barna er i samspill med voksen, med hverandre og rommet/miljøet rundt.

Bilder og beskrivelser av ull-gruppe/møte 3 – inne med barn (9.5.18.) kl. 9.30-ca.10.00 + 10 minutter med rydding.

Deltagerne var 1 ansatt: Gina og 3 barn: Gutt: 2,10år: Jens, Gutt: 2,11år: Even og Gutt: 3,1år: Trym. Forberedelsene besto i å legge ut teppe/laken på gulvet i rommet, med ull i ulike farger som er farget og rensset. Noe av ullen er ubrukt og er sortert etter ren farge, noe ull er brukt tidligere, den er i mindre ulldotter og blandet av ulike farger.

Dokumentasjon gjennom foto (6860-6911), observasjon skjema med fokus på handling og utsagn (vedlegg 6). En kort tilbakemelding fra ansatt i etterkant av ullmøtet og en beskrivende sammenfatning av ullmøtet etter aktiviteten er avsluttet er satt inn etter tabellene.

Tabell 11: Barn og ull: Løp og frakting

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Ved oppstart av ullgruppen er noe av ullen i rene farger og er ubrukt. Noe av ullen er «rester» fra forrige gruppe og er i mindre deler og blandede farger.</p>	<p>Gina sier: «Vær så god»</p>
	<p>Trym henter en haug med ull og bærer med seg, han går og løper med dette i armene – og delvis mellom bena-rundt de andre som sitter på gulvet.</p>	
	<p>Trym og Jens beveger seg, løper rundt i rommet. Trym bærer fortsatt med seg ulla (se forrige foto). Gina sitter med Even på fanget og synger/prater litt.</p>	<p>Trym sier: «løve, stor løve». Begge (Trym og Jens) sier: «æh, æh».</p>
	<p>Trym løper videre, fortere og fortere. Han blir varm og svett i ansiktet.</p>	

	<p>Jens løfter mye ull i armene og løper rundt i ring sammen med Trym</p>	
---	---	--

Jeg observerer at barna løper rundt i rommet og frakter med seg ull

Tabell 12: Barn og ull: Små og store bevegelser

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Even tar i ulla. Han holder og klemmer, han sitter og observerer de andre samtidig som han gjør dette.</p>	<p>Den voksne spør om han vil være med.</p>
	<p>Jens ligger i ulla og kaster ulla i været med den ene armen.</p>	
	<p>Jens holder i en liten ulldott med begge hendene. Han trekker ulla forsiktig fra hverandre og slipper en av delene ned på gulvet. Han gjentar handlingen flere ganger. Trym løfter opp mer ull med hendene sine fra gulvet mens han ligger halvveis nede på gulvet for å samle sammen ull.</p>	

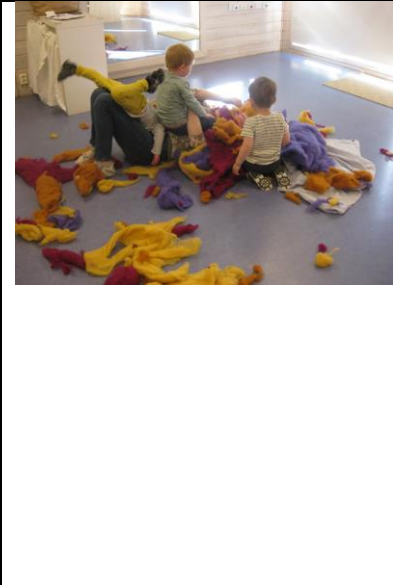

		<p>Jens legger seg ned i ulla på teppet/gulvet og fortsetter handlingen med å dele ull, ved å dra fibrene fra hverandre.</p>	
		<p>Jens reiser seg og fortsetter i større bevegelser. Han river ulla fra hverandre ved å dra armene fra hverandre til siden/fra hverandre mens han holder godt fast i ulla. Raske og store bevegelser.</p>	

Jeg observerer barn i bevegelse, både små og store bevegelser.

Tabell 13: Barn og ull: Bevegelse og innpakning i ull

Foto	Handling	Utsagn
	<p>Trym og Jens ligger i ull med hele kroppen. Hodet er løftet litt opp fra ulla.</p>	
	<p>Jens ruller seg rundt i ull. Ligger helt nede i ulla med hele kroppen.</p>	
	<p>Jens legger ull på, under og rundt Trym. De gjør det på hverandre.</p>	<p>«Ai, oi».</p>

		<p>Trym ligger i og under ulla. Jens legger ull på Trym med begge hendene.</p>	<p>«En gang til» Et barn sier : «slange» Den voksne ser på de flate «flakene» av ulla som barna berører og sier: «Slange, flat. Påkjørt?»</p>
		<p>Trym ligger i ull.</p>	<p>Et barn sier: «Natta».</p>
		<p>Gina ligger begravet i ull. Hun synger: «Ride, ride, ranke». Barna fortsetter å putte ull på henne, de drar i samme ullremse.</p>	<p>Et barn sier. «Ride, ride ranke». Den voksne: «Jeg har ull i øye. Og munn». to av barna drar i den samme ullen og vil ikke slippe. Én slipper og dunker hodet i gulvet. Voksen sier: «Lite dunk». Barnet gjentar og voksen gnir litt på stedet barnet slo seg. Den voksne sier: «Vi må gjøre sammen, ellers blir noen lei seg» Gråt. Latter.</p>
		<p>Barna legger ull på hodet til den voksne</p>	<p>En sier: «lage snømann». Den voksne synger: «snømannen Kalle».</p>
		<p>Barna bruker hele kroppen når de henter ull, løfter og legger på hodet, skuldre og ryggen til den voksne.</p>	<p>«Hei, hei»: sier ett av barna. Den voksne sier: «Jeg er jo her».</p>

	Even deltar noe med å dekke Gina med ull, men bruker også tid på å observere de andre	
	Even sitter på fanget, han har flere ganger gjennom ullmøtet søkt voksenkontakt	Barna sier de er tørste.
	Even rydder ull. Han setter seg ned for å samle ull til posen.	
	Barna har samlet mesteparten av ullen i posen	

Jeg observerer bevegelser i og rundt ull, samt innpakning i ull.

Den ansatte uttalte at hun observerte at barna kom inn med forventninger om noe spennende. Grunnen tror jeg var at noen barn hadde vært med tidligere. Du hadde noe nytt å tilføre dem. De var forsiktig i begynnelsen når de så all ulla som var i rommet. Da vi voksne var rolige og ikke tok over og fortalte hva de skulle gjøre, men ga dem fritt spillerom, så jeg at nysgjerrigheten økte. Noen begynte å kjenne på og spurte hva de skulle gjøre. Noen begynte å lete rundt i rommet etter noe å finne på. De kjente på, og begynte å bruke materialet i lek og på gulvet. Latter og glede hos barna.

Barnas handlinger i gruppe 3 kan oppsummeres slik:

Barns kroppslige tilnærminger og bevegelser samt barnas sanselige tilnærming. Barn i samspill med den voksne og med andre barn.

Bilder og beskrivelser av ull-gruppe/møte 1 – ute med barn (20.6.18.) kl. ca.10.00 -10.30 + 10 minutter med rydding.

Deltagere var ansatt: Gina og 3 barn: Gutt: 2,10år: Jens, Gutt: 2,11år: Even, Jente: 2,11år: Tiril og Jente: 2,11: Guro. Dokumentasjon gjennom foto (19 mobilbilder + kamera 6918-7047). Observasjonsskjema med fokus på handling og utsagn (vedlegg 7).

En beskrivende sammenfatning av ullmøtet etter aktiviteten er avsluttet og en kort tilbakemelding fra ansatt i etterkant av ullmøtet er satt inn etter tabellene.

Forberedelsene besto av valg av ull. Jeg valgte å gå over til villsau (klipp direkte fra sauen) som ikke var rensset, vasket eller farget. Ulla ble lagt i et laken, lakenet ble lagt i en vannrenne som står på en pergola/platting med sandkasse. Dette er i barnehagens uterom. Voksen kommer ut med barna, alle andre leker på utelekeplassen er ryddet bort.

Tabell 14: Barn og ull: Berøring

Foto	Handling	Utsagn
	Ulla er på plass i vannrennen i uterommet.	Et av barna sier: «Oi, det var masse. Se».
	Jens berører ulla forsiktig Tiril tar i ulla, Guro kommer også til.	

	<p>Guro tar i ulla som ligger i vannrenna.</p>	
	<p>Guro gnir ulla ned i sanden i vannrenna, med den ene hånden.</p>	
	<p>Jens tar i og tråkker i ull</p>	
	<p>Guro har hånden full av ull, hun holder et fast grep om ulla.</p>	
	<p>Tiril tar i ull med hånden og tar den med seg videre</p>	

Jeg observerer at barn berører ull med hendene og føttene.

Tabell 15: Barn og ull: Brann og vannrenne

		<p>Tiril bærer med seg ull i og under armene mellom vannrenne og en annen sandkasse de har begynt å frakte ull til.</p>	<p>Hun sier: «Det brenner».</p>
		<p>Guro frakter også med seg ull, mellom vannrenna og en annen sandkasse.</p>	<p>«Det brenner i sandkassa».</p>
		<p>Tiril bærer med seg ull i armene, løper fra vannrenna til sandkassa og kaster det fra seg før hun gjentar handlingen.</p>	<p>«Jeg liker ikke sånn ull».</p>
		<p>Guro bærer med seg mer ull, går mot sandkassa.</p>	
		<p>Hun er kommet frem til sandkassa og kaster ulla fra seg.</p>	<p>Guro sier: «Ull og sand. Tåler ulla sand?»</p>

	<p>Jens trækker i og bærer med seg ull.</p>	
	<p>Jens sitter i vannrenna og samler ull med begge armene/hendene.</p>	
	<p>Jens samler små ulldotter i hendene, han prøver å dytte dottene ned i det lille avløpshullet i vannrenna</p>	<p>Han sier: «Små, liten».</p>

	<p>Tiril holder på ved siden av vannrenna og bøyer seg ned for å se om ulla som Guro puttet i hullet, kommer ut av hullet.</p>	<p>«Ulla må renne ut her».</p>
---	--	--------------------------------

Jeg observerer brannlek og lek i vannrenna undersøker de om ull går gjennom hullet.

Tabell 16: Barn og ull: Tråkker og hopper

	<p>Tiril og Jens tråkker i ulla.</p>	
	<p>Tiril hopper i ulla.</p>	
	<p>Begge tråkker og stamper i ull.</p>	
	<p>Barna tråkker, tramper og sparker i ull.</p>	

	Jens hopper og tramper i ulla.	
	Fortsetter å gå bestemte skritt i ulla.	
	Even kaster ulla i været, vinden tar tak i den (det blåser kraftig ute) og ulla blåser av sted.	Et av barna sier: «Se nå, ulla blåser ned på bakken».

Jeg observerer at barna er fysisk aktive med ulla i uterommet.

Tabell 17: Barn og ull: Ligger i og pakkes inn i ull

	Jens ligger i ull. Han ligger på ryggen.	Zzzzzz snorkelyd), et barn sier: «pute».
	Jens sitter i ull, han kjenner på ull med den ene hånden.	

	<p>Ser på ulla og tar tak i mer.</p>	
	<p>Ull legges i håret på Gina (den voksne).</p>	<p>Et barn sier: «Ull på håret».</p>
	<p>Barna tar opp mer ull med hendene og legger oppå den andre ullen.</p>	
	<p>Ull i håret på Gina som sitter ved siden av vannrenna.</p>	

Jeg observerer og bemerker meg at et av barna assosierer ull med pute når et barn ligger i ulla. Ull brukes til å pakkes inn i.

Tabell 18: Barn og ull: Ullbading

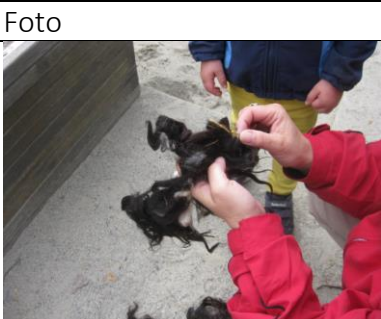
	<p>Tiril står på kanten og kaster seg frem på magen ut i sandkassa med ull.</p>	<p>Hun sier: «Bade».</p>
	<p>Hun lander på magen og blir liggende litt i sand/ull.</p>	<p>«Jeg bada».</p>
	<p>Reiser seg opp igjen.</p>	

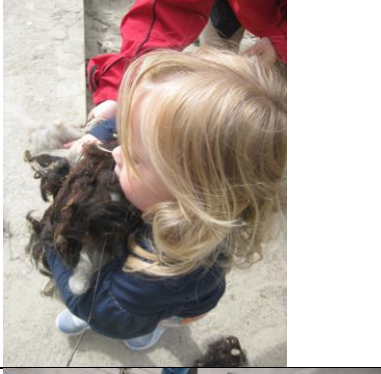

	Hun gjentar hoppet.	
	Guro har stått og sett på og hun henter ull med hendene.	Tiril sier: «Jeg bader».
	Tiril ruller seg i ull.	Guro sier: «Jeg MÅ bade i dag, jeg er full av ull».
	Tiril ligger på magen i ulla.	Hun sier: «Masse ull i badebassenget vårt».

Jeg observerer barn som bader i ull, de leker.

Tabell 19: Barn og ull: Undersøkelser, finner og kjøper

Foto	Handling	Utsagn
	Gina holder ull mellom hendene, hun plukker ut tørket gress/høy m.m. som hun finner. Jens står og observerer.	Jens spør: «Hva er det»? Svarer selv: «Gress»?

	<p>Gina gir han ulldotten og han finner gress/høy.</p>	<p>Jens spør: «Mer gress inni der»?</p>
	<p>Jens ser på og holder det tørkede gresset i hånden, viser til voksen.</p>	
	<p>Gina samler sammen hauger med ull. Guro og de andre barna kommer og kjøper før de tar med seg ullen og går.</p>	<p>Guro spør om å kjøpe ull. Gina sier: «De kan kjøpe ull»: «5 kroner. 100 kroner. 1000 kroner». Et barn sier: «Vi må ha mer ull».</p>
	<p>Ull er kastet, fraktet og blåst over store deler av lekeplassen. Even begynner å rydde.</p>	
	<p>Guro finner «ragg» når hun rydder opp. Hun står lenge og ser på det hun har i hendene.</p>	<p>Guro sier: «Jeg, vi kjenner på det».</p>
	<p>Hun trekker i ullen, raggen med begge hendene.</p>	

	<p>Ull i vannrenna, på bakken og i sanden.</p>	
	<p>Barna og Gina har ryddet opp all ulla i en stor pose.</p>	

Jeg har observert lek med ulla. Barn og voksne som undersøker ulla.

Uttalelse fra den ansatte kommer samlet etter at begge gruppene er dokumentert, da den samme ansatte deltok på begge gruppene.

Barnas handlinger i gruppe 4 kan oppsummeres slik:

Barnas kroppslige og sanselige tilnærming, og bevegelse. Samspill med den voksne og barna imellom. Barnas samspill med rommet/miljøet og barns lek.

Bilder og beskrivelser av ull-gruppe/møte 2 – ute med barn (27.6.18.) kl. ca.10.00 -10.30 + rydding.

Deltagerne var 1 ansatt: Gina og 3 barn: Gutt: 2,10år: Jens, Gutt: 3,1år: Trym og Jente: 2,5år: Anna. Dokumentasjon gjennom foto (63 mobilbilder +kamera (7048-7058) og observasjonsskjema med fokus på handling og utsagn (vedlegg 8). En beskrivende sammenfatning av ullmøtet etter aktiviteten er avsluttet, og en kort tilbakemelding fra ansatt i etterkant av ullmøtet er satt inn etter tabellene. Forberedelser besto i å fortsette med samme ull fra villsau (klipp direkte fra sauene) som ikke var rensset, vasket eller farget. Brukte samme ull som sist og lagt all ulla i et laken. Dette ble lagt i en vannrenne som står på en pergola/platting med sandkasse i uterommet, som var ryddet for andre leker da voksen og barn kom ut.

Tabell 20: Barn og ull: Pinner, bart og bæsje

	<p>Jens holder i ull, et tynt fiber - som danner en lang tråd/remse av ullfibre.</p>	<p>Et barn sier: «Bittesmå. Nesten som slangeN. Jens sier: «Se, slange».</p>
	<p>Gina holder opp en sammentvunnet ulldott som også kan ligne på en slange.</p> <p>Den voksne tar ullen under nesen.</p>	<p>«Hva er det»? spør hun.</p> <p>«Hva er det sånn»? sier et av barna.</p> <p>Sier: «Hva lukter det»? spør hun.</p> <p>Den voksne synger: «Kom skal vi klippe sauene».</p>
	<p>Den voksne tar opp en liten ulldott</p>	<p>Sier: «Bart» (og setter den under nesen).</p>
	<p>Gina tar en pinne i hånda</p>	<p>Hun sier: «Pynte kvister».</p>

	<p>Et av barna finner pinner.</p>	
	<p>Det ligger pinner i sandkassa.</p>	
	<p>De andre barna henter også pinner, tar med bort til ulla.</p>	
	<p>Jens surrer ull rundt pinnen han holder i den ene hånden og surrer med den andre.</p>	

	<p>Gina holder ull i hendene og «åpner» opp ved å trekke i ulla. Bæsj fra sauene stikker frem, Barna står rundt og vil ta på. De tar på ulla rundt bæsjen.</p>	<p>Hun sier: «Her er det bæsj». Et av barna sier: «bæsj».</p>
	<p>Gina viser barna som står rundt og ser på.</p>	

Jeg observerer at de finner bæsj i ulla. De leker, lager bart og tilfører kvister de finner ute.

Tabell 21: Barn og ull: Bærer og studerer

	<p>Barn legger ull og kvist i håret til Gina.</p>	
	<p>Jens løfter opp ull med begge armene og bærer ull med seg.</p>	

	<p>Trym holder en ulldott i hånden, klemmer og ser på den.</p>	
	<p>Gina og flere barn tar i, ser på og «studerer» ull.</p>	
	<p>Jens stopper opp og ser ned på føttene sine. Han har på sokker og sko, han står i sandkassa – med ulldotter rundt føttene</p>	<p>Et av barna sier: «Ull og sand i skoa».</p>

Jeg observerer at de tar ull i nærmere øyesyn.

Tabell 22: Barn og ull: Barna i vannrenna

	<p>Jens sitter i vannrenna. Han har samlet ull mellom hendene – han holder og ser på dette.</p>	
---	---	--

	<p>Jens og Trym sitter i vannrenna. De har ull under seg og Jens har ull i fanget. Den voksne har ull i hendene.</p>	
	<p>Står bøyd over ulla, oppe i vannrenna.</p>	

Jeg observerer at de studerer ull og er kroppslige i og med ulla i vannrenna.

Tabell 23: Barn og ull: Sand og ull i hullet

		<p>Ull og sand i vannrenna</p>	
---	--	--------------------------------	--

		<p>Jens setter seg oppi og dytter ulldotter gjennom hullet. Voksen sitter ved siden av og observerer.</p>	
		<p>Den voksne gjør det samme. Barnet ser på.</p>	

		<p>Ny ulldott gjennom hullet. Han dytter med den ene hånden og fingrene.</p>	
		<p>Hullet uten ull.</p>	

		<p>Ull dyttes ned av barnehånden. Trekkes også litt opp og ned.</p>	
---	--	---	--

Jeg observerer at barna bruker ull og vannrenna sammen, prøver hva som skjer gjennom hullet.

Et av barna var opptatt av ull helt fra start til slutt. De to andre barna gikk litt til og fra, bruker store deler av uterommet mens gutten med ull stort sett oppholder seg i nærheten av vannrenna. Det barnet som deltok minst, spurte etter mamma (hun kom rett fra ferie og hadde vært borte lenge fra barnehagen). Ingen av barna var spesielt opptatt av å rydde.

Uttalelse fra ansatt i etterkant av to ullgrupper ute: Hva barna sa kan jeg dessverre ikke huske. Men jeg husker at jeg oppfattet at de var nysgjerrige, tilfredse, glade, frie i utforskningen sin. Når jeg deltok på barnas premisser og lot de styre handlingene sine observerte jeg har de lot seg rive med og brukte ulla i leken. Fylte «vannkaret» med ulla, krøp oppi selv, pakket seg litt inn med ulla. Bar og flyttet rundt på ulla, luktet – alle sansene ble stimulert. «Kledde» ulla på meg. Latter, glede, noen litt forsiktig. En gikk vel i sklia. Vi spurte, lokket han tilbake, fikk han inn i leken på slutten. Noen trenger å observere på avstand før de tør å slippe seg løs. En lå lenge i ulla og koooste seg. Tilfredse, ja lykkelige barn. Trygge, varme og gode voksne tenker jeg er den største forutsetningen for at barna utforsket og nøt materialet. For meg var det tre vakre opplevelser med ungene. Andre gangen ute trengte jeg å begrense innpakkingen av meg fordi det litt vel mye sand i håret og inn i klærne, men jeg opplevde at barna forsto det.

Barnas handlinger i gruppe 5 kan oppsummeres slik:

Barnas kroppslige tilnærming og bevegelse samt deres sanselige tilnærming.

Samspillet med den voksne og barna imellom. Barns lek og tilløp til lek.

Oppsummering av hele Fase 2 med barna:

Barna har en kroppslig tilnærming til materialet og undersøker gjennom sansene.

Det oppstår samspill både mellom barna, mellom barna og den voksne som deltar. Barna er i samspill med rommet og miljøet de befinner seg i. Barna er i lek med materialet og hverandre og enkelte ganger oppstår tilløp til lek.

Observasjoner av barnas handlinger og måten de møter materialet på gjennom undersøkelser, lek og assosiasjoner tar jeg med meg videre. Etter inspirasjon fra barna tok jeg med meg deres frie og lekende, kroppslige tilnærming videre til mitt siste ullmøte.

Avslutningsvis I denne fasen vil jeg presentere oppdagelser og erfaringer *fra Observasjon, deltagende observasjon*: For å kunne dokumentere på best mulig måte barns møte med ull i trygge omgivelser valgte jeg at de som kjente barna best skulle være de tilstedeværende voksne, mens jeg selv skulle ha en mer tilbaketrukket rolle. En observatør vil alltid være synlig for barna noe jeg hadde tatt høyde for og avklart ved at jeg skulle svare /videreføre barna til de andre voksne ved henvendelser til meg. For å gå mest mulig inn i observatørrollen valgte jeg av og til å bare bruke kroppsspråk som smil eller ett lite nikk som respons, noe barna responderte på, uten å dvele ved og det fungerte stort sett som forventet gjennom undersøkelsen. Ved å velge en rolle med minst mulig nærvær fikk jeg muligheten til å følge mye av det som skjedde både via kamera og notater. Min erfaring er at barn ofte gjentar handlinger og også hermer etter hverandre slik at jeg fikk med de store linjene i barnas aktivitet selv om jeg både noterte og fotograferte. Observatørens blikk vil følge noen barn og handlinger og svakheten kan være at man ikke får med alt som skjer i rommet, men ett utdrag som blir det empiriske materiale. På bakgrunn av dette valgte jeg å ha de ulike ullmøtene flere ganger, både ute og inne slik at jeg skulle få ett bredt og variert materiale.

5.3 Fase 3 – Eget skapende arbeid

Planen var å lære mer faktakunnskap om ull og muligens ha noen flere utprøvinger.

En del teori ble lest og utprøvnings ble gjennomført, se tabell nr. 24 og 25.

I tillegg kom et nytt møte med ull i denne fasen etter inspirasjon fra barna kalt egne undersøkelser (Fase 3), som er satt inn i tabell 26.

Faktakunnskap og utprøvnings:

Denne delen besto av tilegnelse av kunnskap rundt ull som kulturelt fenomen, faktakunnskaper og faguttrykk på dette området. Litteratur og studiebesøk ble valgt og gjennomført i denne fasen for å få en bredere og dypere innsikt i materialet ull, for gjennom egen kjennskap å kunne formidle og forklare egne og barnas møter på en innsiktsfull måte.

I min søken etter økt kunnskap om ull bestemte jeg meg for å besøke en ullvarefabrikk, valget falt på Hillesvåg Ullvarefabrikk, utenfor Bergen. Dette ble et meget inspirerende og lærerikt besøk hvor jeg fikk innblikk i næringskjeden fra ull til garn, toveull og videre til klesplagg. En tur innom en nedlagt trikotasjefabrikk og norsk trikotasjemuseum ga meg et historisk perspektiv på ull i Norge gjennom tidene, og dens betydning for alt fra arbeidsplasser til det norske folks forkjærlighet for ull. Jeg sitter igjen med mange inntrykk og ny kunnskap, refleksjon over ulls rolle i Norge og dette tar jeg med meg videre i oppgaven.

Ull er godt forankret innen norsk kultur og særlig innen tekstil og klesproduksjon. Den er i tillegg representert i norsk kunst og brukt av norske og internasjonale kunstnere. Å se ullens betydning på ulike områder har bidratt til min totale forståelse for ull, dette naturlige og mangfoldige materialet.

Utstillingen til Ann Karin Jortrveit (2018) viste meg det vakre og estetiske i ull og ullarbeider, samtidig som hun knyttet ull og natur naturlig sammen i sine arbeider. Innen samtidskunsten finnes det noen verk på Astrup Fearnley museet med sau/ull jeg kun fikk sett på nett. Det å se enkelte verk på nett gir meg et bilde, men jeg tenker at det ville gjort et annet inntrykk ved å se verket i full størrelse i sine omgivelser. Dette er noe å tenke på i formidling av kunst og kultur til barna, da det gir andre muligheter til persepsjon å møte verket med kropp og mulighet til nærhet. I denne forbindelse er det nærliggende å trekke inn barns møte med kunst og kunstformidling. Rammeplanen (2017) sier at barnehagen skal bidra til at barna møter et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykksformer og utforsker og deltar i kunst og kulturopplevelser sammen

med andre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 51). Waterhouse (2017) har i boken *med kunst i barnehagen* gitt et bidrag til området kunst og barn. Hun har sett kunsten som et mulighetsfelt og for ulike perspektiver for barns og barnehagelærerens egne møter på dette feltet i forhold til egen rolle og ansvar i kunstfaglige prosesser for barnehagebarn.

Refleksjon over fakta og studieperiode:

Inntrykk og inspirasjon fra perioden, med både kunst og studiebesøk, har bidratt til en utvidet forståelse av ull i ulike kontekster og med ulike formål.

Faktaopplysninger er satt inn i kapitlet om ull og brukes i tillegg gjennom teksten der det er naturlig. Noen enkle utprøvinger ut ifra ny faktakunnskap, som vask, rens, tov av naturull ble gjennomført og så ble det en prøveperiode med karding.

Ullmøte med rens, vask og tov av naturull:

Jeg tok en balje med naturull og begynte å rense, deretter vasket og tørket ulla. Deretter ble den lagt lagvis i ulike retninger i et klede før det ble tovet i maskinen. Lappen ble tørket etter vask og ble en prøvelapp hvor jeg erfarte de ulike trinnene for å tove i maskin med urensset og vasket naturull.

Tabell 24: Meg og ull: Vaske, rens og toveprosess

Foto	Handling	Erfaring
	Naturull før oppstart	Ull som er delvis tovet naturlig sammen, inneholder partikler som lort, høy og kvist.
	Begynt å skille ullfiber fra hverandre og fjerne partikler fra ulla.	Mye ullfiber selv i små mengder. Tar lang tid.

	<p>Plukket med hendene ut partikler og rusk.</p>	<p>Det var ett nitidig og nøyaktig arbeidet å rense ull for hånd. Tidkrevende.</p>
	<p>Senker ullfibrene forsiktig ned i lunkent vann tilsatt vaskemiddel med lavendel. Forsiktig klapping på dette uten å røre eller kryste fibrene.</p>	<p>Ulla synker sakte ned i vannet. Må ligge og trekke til seg vann og lavendellukt slik at ullen blir ren og opprinnelig lukt slipper.</p>
	<p>Løfter den vaskede ulla forsiktig opp med et dørslag slik at vannet renner ut.</p>	<p>Spennende å se. Ulla er mørkere og tyngre og samlet seg sammen gjennom prosessen.</p>
	<p>Synker ulla ned i rent vann 2-3 ganger for å fjerne såpe. Legges på et håndkle til tørt.</p>	<p>Såpe og litt små partikler og såpe slipper. Tørkeprosessen tok tid, over til neste dag.</p>
	<p>Vasket og renset ull legges lagvis i ulike retninger før maskinvask.</p>	<p>Laget et nett med fiber ulike veier. Fibrene er rene og tørre.</p>

	<p>Alt er lagt klart til å pakkes sammen.</p>	<p>Spennende å se hva som skjer i vask.</p>
	<p>Rullet og knyttet i syntetisk tekstil før maskinvask 60 grader, sammen med noen få andre plagg i maskinen.</p>	<p>Tok ca. 1,5 time. Så man må regne noe ventetid også for vaskingen selv om vaskemaskinen tar seg av selve tovingen.</p>
	<p>Den ferdige lappen rulles ut etter vask, den er relativt tørr, men fuktig.</p>	<p>Ullen har «klebet» seg til tekstileten og må tas forsiktig fra hverandre.</p>
	<p>Merker at ullen ikke er lett å rulle ut.</p>	<p>Jeg må være forsiktig når jeg løsner den fra tekstileten og ruller ut.</p>
	<p>Den ferdige lappen etter fukten har trukket seg ut.</p>	<p>Prøvelappen ble noe mindre enn antatt da det tover seg sammen og «krymper» i vask.</p>
	<p>Den ferdige tørkede prøvelappen.</p>	<p>Lagene var ikke tette nok slik at det oppstår små hull i prøvelappen.</p>
	<p>Her studerer jeg hvordan ulla har tovet seg og laget små åpninger i lappen. Lappen holdes opp mot lyset.</p>	<p>Erfart at det må legges flere lag for å få et tett tovet teppe/lapp.</p>

Refleksjoner over utprøvnings i ull – rense vaske og tove:

Det viste seg raskt at dette var et tidkrevende arbeid, men samtidig at det er fullt mulig å rense ull for hånd, selv med mye partikler som er «tovet» inn i ulla sammen med ullfibrenes egne sammenfiltringer. Som en del av garnproduksjon må dette gjøres, men i de fleste tilfeller gjøres dette maskinelt. Det å ha prøvd dette selv har gitt meg en forståelse av prosessene som foregikk før i tiden og det skaper om mulig større respekt for de som utførte dette arbeidet for igjen å utøve håndverket med veving og strikking til egen og familiens klesproduksjon. Ulla måtte så vaskes og tørkes i små mengder i forhold til karet, noe som tok tid og plass for tørkeprosessen. Dette var forarbeid til toving i maskin og jeg erfarte at det i små mengder er enkelt, men krever tid og plass i forhold til store mengder og større arbeider. Ullen ble vasket sammen med noen plagg på 60 grader, noe som fungerte fint og var fullført gjennom et vaskeprogram på ca. 1,5 time. Tørk av den ferdige prøvelappen ble gjennomført etter at den ble pakket ut og lagt flatt til tørk. Den tørket relativt raskt. Det krever øvelse å bruke riktig mengde ull for å få riktig størrelse, tykkelse og tett produkt etter toving.

Ullmøte med prøving av karding

Her brukte jeg en håndkarder og rensset ull.

Tabell 25: Meg og ull: Karding

Foto	Handling	Erfaring
	Brukte rensset ull og la mellom de ulike delene og dro skaftene i hver sin retning. Gjentok handlingen flere ganger.	Må bruke litt kraft og jevne bevegelser for å få det til.

	<p>Det ble en luftig masse med ull som måtte løsnes fra redskapet før den ble klar til spinning</p>	<p>Spennende å se at ulla blir luftig og «åpen», uten tovede tuster. Gøy å prøve.</p>
	<p>Gjentok handlingen</p>	<p>Føltet lettere andre gang.</p>

Dette var kun en kort prøve kun for å se og prøve i virkeligheten og ikke bare lese om dette som egentlig er et eget håndverk. (Foto 2899-2910)

Refleksjoner over karding: Det ble en enkel utprøving for å se hvordan dette føltet å gjøre med egne hender, føle på teknikk gjennom å prøve og feile og erfare prosessen som en del av et gammelt håndverk.

Egne undersøkelser i siste fase

Jeg gikk i gang med et ullmøte med fokus på en mer kroppslig og friere tilnærming, etter inspirasjon fra barna. Beskrivelse og tabell nedenfor sammenfatter dette gjennom foto og tekst.

Ullmøte med vekt på kroppslig og fri tilnærming

Barnas kroppslige og frie måte å handle, sanse og være kroppslige på inspirerte meg til et nytt møte, som en avsluttende del av fase 3. I et verksted/rom på ca. 15 kvadratmeter la jeg ut ca. 8 sekker med naturull, ubehandlet ull fra villsau, iførte meg ledige klær og ulltøfler på bena. På forhånd hadde jeg avtalt at en tidligere studievenninne skulle forevige mitt ullmøte gjennom foto. Jeg skulle selv også ta noen foto i begynnelsen og slutten av sekvensen som dokumentasjon. Etter ullmøtet skulle jeg skrive ned det jeg husket, det jeg umiddelbart følte og tenkte. (Foto:2593-2895,6500-6554)

Videre arbeid var gjennomgang av fotoene og notatene og samle de ut ifra i handlinger med materiale/evt. utsagn før bilde, tekst og tanker/refleksjoner er sammenfattet i denne tabellen

Tabell 26: Meg og ull: Egen utfoldelse – ullbading

Foto	Handling med materiale/utsagn	Tanker og refleksjoner – underveis og etter møtet
	<p>Ser på ullen jeg holder i hendene. Tovede klumper, hauger, baller av ull. Jeg står midt i rommet med all ulla rundt føttene.</p>	<p>Ser ulike fargetoner, alt fra lyst til mørkt. Det er vakkert, jeg ser fibre, krøllet i og til hverandre.</p>
	<p>Ser gjennom ull – «tuster» jeg holder i hendene – opp foran øynene.</p>	<p>Stilig, fasinerende. Jeg skimter verden gjennom et nett av ullfibre - enkelte steder, ikke andre der er det for kompakt.</p>
	<p>Tar i, føler på en ulldott jeg har mellom hendene, tar med bare fingrene og kjenner. Står i ro og føler hva jeg har i hendene.</p>	<p>Føles mykt mot huden, men samtidig litt seigt/trått enkelte steder, både sammen tovet, men også fibre som er samlet uten å henge sammen.</p>
	<p>Drar i/fra hverandre ullfibre i sakte og lange bevegelser – jeg har ull i hendene, men står også i ull.</p>	<p>Ullfibrene strekker seg og slipper «taket», ull formes av mine bevegelser. Jeg står støtt og godt i ull og med ull rundt føttene</p>

	<p>Tar opp en liten dott med ull blandet med høy, pinner osv.</p>	<p>Ulla samler seg rundt andre materialer den kommer i kontakt med, som høy, pinner strå m.m.</p>
	<p>Lukter på, går nærme og helt ned i fibre med ansiktet og nesa.</p>	<p>Lukter kraftig -ull - gress/høy Gir meg assosiasjoner til tidligere opplevelser med sau. Det begynner å lukte litt i rommet</p>
	<p>Ruller i ulla. Jeg har nå lagt meg ned og prøver å rulle rundt i materialet på gulvet.</p>	<p>Hele kroppen må beveges. Jeg kjenner ull men også gulvet jeg ligger på. Det blir en blandet følelse av den myke ulla og det harde kalde gulvet.</p>
	<p>Stuper i ull gjennom å knele før jeg legger meg langflat frem på magen.</p>	<p>Ulla tar imot, isolerer mot fallet som ellers ville blitt hardt mot gulvet. Tenker jeg har en mer forsiktig tilnærming enn barna pga. alder, fysikk, erfaring osv.</p>

	<p>Svømmer i ulla på gulvet, prøver noen «tak» med armer og ben.</p>	<p>Jeg ligger på samme sted og det er nok altfor lite ull til at jeg som voksen skulle fått en følelse av å flyte, svømme i ull. Da burde det også på vært i et kar hvor alt ikke fløt rundt og forflyttet seg fra meg.</p>
	<p>Hviler i ulla ved å ligge på siden med ull som madrass og pute på gulvet.</p>	<p>Det føles mykt og godt, kunne blitt liggende der en stund til. Lukten blir fremtredende.</p>
	<p>Ligger i ulla, på magen på gulvet.</p>	<p>Mykt og godt mot kroppen. Ull føles godt å ligge på der det er nok ull under kroppen, kjenner der ulla har fjernet seg.</p>
	<p>Pakkes inn i ull – av meg selv. Samler ull med armer og hender og prøver å dekke meg helt til, fra topp til tå.</p>	<p>Sitter godt, bra med plass rundt meg. Ulla ligger bra, men ved bevegelse faller den ned. Det blir vanskeligere jo høyere opp jeg kommer og armenes bevegelser gjør at noe faller ned igjen. Klarer å få det høyere opp når jeg skyver meg mot vegg slik at ullen hviler på bryst og skuldre. Føles varmt og godt, men litt vanskelig for ved bevegelse faller det ned.</p>
	<p>Omsluttet av ull helt opp til under haken, hendene holder ulla på plass.</p>	<p>Ulla former seg og omslutter meg, deilig og lett. Selv med så mye ull og jeg kjenner at det varmer.</p>

	<p>Trår i ull, mye ull. Går med bestemte skritt løfter bena høyt – rundt og rundt i ulla som ligger på gulvet.</p>	<p>Lett å tråkke på, men litt tungt å gå i, nesten som å gå i kram snø.</p>
	<p>Går i ull, med vanlige skritt rundt på gulvet i rommet.</p>	<p>Må løfte føttene som ved snø, mykt og tungt samtidig.</p>
	<p>Går barbeint i ulla. Tråkker på stedet og rundt i ulla på gulvet.</p>	<p>Mykt, det svikter litt og jeg synker litt ned. Føles litt kjølig og stort sett mykt mot huden.</p>

	<p>Løper i og rundt oppi ulla, lager store bevegelser i en sirkel rundt ulla og i rommet.</p>	<p>Føles gøy, lett men litt glatt som underlag. Underlaget svikter noe av min vekt og jeg synker litt ned.</p>
	<p>Tråkker rundt i ulla på gulvet.</p>	<p>Mykt og porøst å tråkke i, synker ned mellom hvert skritt.</p>
	<p>Står i ull med bare føtter midt i ullhaugen.</p>	<p>Deilig og litt ekkelt samtidig, redd for at det skal stikke.</p>

	<p>Sparker i ulldottene, store og små som løftes opp av foten og bevegelsen jeg skaper.</p>	<p>Lett å sparke og forflytte ulla. Ulla beveger seg rundt i rommet, gjennom lufta og lander på gulvet.</p>
	<p>Samler/holder så mye ull som mulig mellom hendene og støtter det inn mot overkroppen.</p>	<p>Mykt og lett å holde, noe løsner og holder på å falle. Så faller noe ned, mykt og lett.</p>
	<p>Løfter ull i store mengder.</p>	<p>Lett selv om det er store mengder.</p>
	<p>Bærer/frakter ull i armene mens jeg går rundt i ulla, i sirkler i rommet.</p>	<p>Lett og mykt å frakte med seg.</p>

	<p>Kaster ull i været, gjentatte ganger, i raskt tempo.</p>	<p>Ulla svever over meg, nesten helt oppe i taket. Lett å kaste og gøy å holde på med.</p>
	<p>Slipper ulla ved å løsne grepet.</p>	<p>Ulla faller lett ned i den andre ulla.</p>
	<p>Engler i ull lages ved å samle ben og armer.</p>	<p>Deilig og mykt å ligge i, behagelig temperatur.</p>

	<p>For så å spre armer og ben og prøve å skyve ulla fra underlaget slik man gjør i snø. Bruker gulvplassen.</p>	<p>Bruker hele kroppen og strekker meg ut i ulla, kjenner at ulla beveger seg under meg. Trenger plass for å gjøre denne bevegelsen innendørs.</p>
	<p>Sitter i ulla, på gulvet, ler og puster ut.</p>	<p>Blitt litt svett og med ull fra topp til tå. Føler meg lettet og glad.</p>
	<p>Ull i munn: i all bevegelsen i og rundt ull kom ullfibre også inn i munnen, på tunga.</p>	<p>Ubehagelig, må ha noe å drikke. Føltet som et hår på tunga.</p>
	<p>Ull festet seg på klærne.</p>	<p>Ull fester som mot andre tekstiler som bomull/syntetisk materiale i dette tilfellet.</p>

	Ull festet seg på tøflene	Ull fester som mot ull og hekter i osv. hvor det får «tak».
---	---------------------------	---

Totalt varte hele ullmøtet ca. 1 time, uten forberedelser og rydding. Under p.5.3. viser jeg undersøkelsen, men også egne refleksjoner. Dette er satt inn i tabellen. Videre refleksjoner følger under neste punkt.

Refleksjoner etter ullmøte:

Ull er et materiale som er lett å lukte, iaktta og kjenne på, mot huden og i hender og føtter. Store mengder ull appellerer til bevegelse, men gir samtidig rom for de mindre undersøkelsene. Plassen eller rommet åpner, tilbyr eller begrenser aktiviteten og gulvplass, takhøyde, størrelsen og rammen rundt meg hadde en betydning og påvirket møte med ulla. Jeg følte det var plass til og mulighet for utfoldelse, noe det også ble underveis. Dokumentasjon krever tid, lys og blikk for det som skjer, handlingen i rommet. Mitt ullmøte ble todelt, hvor første del var helt uten forstyrrelser fra fotografen som ikke kommuniserte med meg og sto på avstand med kamera. Etter ca. 15.minutter tok jeg en pause, for så å gjenta en del av det jeg allerede hadde gjort, repeterte opptil flere ganger slik at jeg skulle sanse og føle på nytt, slik barna hadde gjort. I denne sekvensen kommuniserte jeg med fotografen i forhold til å få noen gode fotografier som dokumentasjon av meg i møte med ull. Del 2 ble en gjentakelse av enkelte sekvenser for å få det godt dokumentert, med nok lys og mer detaljerte bilder. På forhånd hadde jeg en del tanker på at det ikke måtte bli kunstig eller føles kleint og at jeg skulle prøve å tenke, planlegge minst mulig. Jeg tenkte en del på dette før oppstart og innledningsvis, men glemte dette lett når jeg først var i gang. Det føltes gøy, lystbetont og relativt naturlig når jeg var i aktiviteten. Fikk assosiasjoner til egen barndom og til barnas møte med ull underveis. I min første undersøkelsesfase ble jeg mest opptatt av å undersøke, i alt fra mikroskop til større mengder ull. Etter å ha sett barnas utfoldelse, spesielt på det kroppslige plan hvor de tok i bruk hele rommet ble jeg inspirert til å prøve å ha en mer åpen, fri og leken tilnærming i min siste fase. Jeg opplevde at mine og barnas erfaringer

hadde en del likhetstrekk, begge var preget av det kroppslige, litt lekne og den frie tilnæringsmåten. Fra tabellene i de ulike fasene vil jeg hente ut materiale som jeg vurderer er av betydning, gjennom analysearbeidet.

.

6 Avsluttende analyse

Nå er tiden kommet for den avsluttende analysen, som et ledd i å forstå og søke mening i eget empirisk materiale. Refleksjonene underveis og de sammenfattede refleksjonene etter hver fase er med på å danne grunnlaget for denne fasen i analysearbeidet.

Materialet ull har gått som en rød tråd gjennom oppgaven og undersøkelsene, fra problemstillingen: *På hvilke måter kan egen utforskning av ull danne grunnlag for studier av de yngste barnehagebarnas møter med ull, og hvordan påvirker dette videre skapende prosesser i materialet?* Videreført gjennom fasene, definert som fase 1-3, hvor jeg har organisert det empiriske materiale med fokus på handling, utsagn og erfaringer med materialet, i eget og barnas skapende arbeid. Her har jeg lagt vekt på det Halvorsen (2007) kaller handlingsdimensjonen, den praktiske handlingskomponenten som er vesentlig i en del estetiske fag som kunst og håndverk (Halvorsen, 2007). Som tidligere nevnt er jeg opptatt av å se mønster, men samtidig åpen for noe nytt som kan vise seg i det empiriske materiale. Jeg har fokusert på gjentakelser, mønster eller andre tegn og fellesnevner i utforskning for å forenkle, sammenfatte og vise handlinger og handlingsmønstre gjennom denne fasen av mitt arbeide.

De ulike fasene, som har bestått av ullmøter for meg og barna gir en kortfattet oversikt som jeg vil ta med videre i analysearbeidet sett opp mot problemstillingen. *Fase 1 – Eget skapende arbeid* besto av undersøkende ullmøter, med ulik type ull i små og store kvanta, både inne og ute. Tabeller med foto og beskrivelse av egne handlinger sammenfatter denne fasen og refleksjoner følger fortløpende samt avslutningsvis, med overføring av erfaringer til neste fase. *Fase 2 var barnas ullmøter* med meg som deltagende observatør. Det empiriske materiale fra hvert ullmøte, inne og ute, er fordelt i flere tabeller, som er grovt inndelt etter barnas handlinger og utsagn. Tabellene er et resultat av grundig gjennomgang av det empiriske materialet og er min første store kategorisering. Refleksjoner over møtene, sammenfatninger og erfaringer til neste fase er beskrevet her og i vedlegg. *Eget skapende arbeid i fase 3* var fordypning i faktakunnskap og egne opplevelser av ull i håndverk og produksjonssammenheng og i kunstens verden. I denne fasen var planen å ha en avsluttende fase hvor jeg skaffet meg kunnskap gjennom teori, besøk og noen praktiske utprøvnings av tradisjonelle teknikker. Dette ble gjennomført

som planlagt, men i tillegg ble det et siste ullmøte som ble bestemt etter å ha sett barnas kroppslige og frie tilnærming.

For å finne svar på problemstillingen velger jeg å dele den opp, trekke ut noen nøkkelord og begreper som er sentrale og tar utgangspunkt i disse for videre analyse. Egen *utforskning*, danne *grunnlag* – utgangspunkt for barns ullmøter, studier av *barns utforskning* og *videre skapende arbeid*. Utforskning og sammenheng mellom fasene er viktige deler av den sammensatte problemstillingen, noe jeg vil løfte frem på slutten.

Egen utforskning gjennom ullmøter: Gjennom mine første undersøkelser av ull opplevdes det som et materiale med moderat til sterk lukt, og våt ull luktet kraftigere enn tørr ull. Ulike typer ull ga ulike sanseinntrykk. Dette opplevde jeg spesielt når jeg tok i ulla og den grove ubehandlede ulla kunne stikke, lukte og føles ubehagelig mot huden, mens den rensede og vaskede følte myk og behagelig. Uansett type lot ulla seg forme relativt lett og den var lett å løfte, bære og kaste selv i store volum. Jeg opplevde ulla som et fasinende materiale som på ulike måter og til ulike ting og områder. Formen og lukten ga meg assosiasjoner til lignende former og steder jeg forbant med denne fremtredende lukten. Jeg erfarte at store mengder krever god plass, gjerne gulvplass. Bordet følte naturlig og riktig i små undersøkelser, men begrenser særlig den kroppslige utfoldelsen. Miljøet rundt meg, om jeg var inne eller ute hadde en påvirkning blant annet gjennom av at man kan inspireres til andre handlinger i påvirkning med materialer og miljøet. Mange av mine erfaringer handler om selve ulla, dens potensiale og bruksområde. Andre erfaringer retter seg mer mot hvordan jeg møtte ulla, hva plass, rom og miljø kan ha av betydning i møte med ull som materiale. *Danne grunnlag som utgangspunkt for barnas møter*: Jeg opplevde at det å ha kjennskap til ull, erfaringer og opplevelser med ull, var med på å danne et grunnlag for meg før jeg videreførte ull til barna. Personlig opplevdes dette grunnlaget som en trygghet i form av at jeg vurderte det som et fasinende og egnet materiale, med stort potensiale som jeg gjerne ville presentere for barn som planlagt. Mine egne erfaringer lå bak de valgene jeg tok for barnas ullmøter. Hvilken type ull jeg skulle starte med ble valgt ut fra lukt og tekstur, så valgene falt på den luktsvake, vaskede, rensede og mykeste ulla, som en start. Egen opplevelse av at bordet kunne være egnet i små undersøkelser, men virke hemmende i større undersøkelser lå til grunn for valg av ull på gulvet. Et relativt stort rom med mye gulvplass eller uterom med mulighet for fri bevegelse var bevisste valg på bakgrunn av dette. Som observatør fikk jeg også

noen «forventninger» med tanke på hva jeg kunne se etter og var spent på om barna ville la seg fasinere og i hvilken grad de ville være deltagende og undersøkende i ullmøtene. Totalt sett ble fase 1 mitt utgangspunkt for barnas møter i fase 2, som jeg forberedte og gjennomførte med bakgrunn i egne erfaringer. Jeg ser at egen erfaring var en medvirkende faktor med tanke på å danne et grunnlag for barnas møter.

Gjennom *studier av barns utforskning* i fase 2 kommer barnas kroppslige tilnærming tydeligere frem enn i min egen undersøkelse, så jeg valgte å dele empirien fra barnas undersøkelser inn i flere kategorier hvor en av de er *kroppslig tilnærming, bevegelse og sanselig undersøkelse* av materiale, som ble observert gjentatte ganger. Kategoriene *lek og assosiasjoner* oppsto ut fra tegn jeg så under arbeidet med bildematerialet og observasjonene. *Samspill med rommet, de andre i rommet og miljøet* danner én kategori. *Materialet* hører til alle kategoriene og blir reflektert over underveis og som eget punkt. *Barns kroppslige og sanselige tilnærming* kom frem i alle ullmøtene, men på ulike måter. De store bevegelsene som når barn bærer, frakter, løper, hopper og ruller i ulla, kom frem gjentatte ganger både ute og inne. De små undersøkelsene hvor de forsiktig plukker fra hverandre, finner bæsj og gress, koser med ulla og løsner små dotter viser en annen tilnærming med roligere og mindre bevegelser knyttet tett opp til det sanselige. De luktet, tok i, gned og observerte helt ned til det minste ullfiber. Ullmøtene besto av *materialet* som selvfølgelig hadde en sentral plass. Barna har undersøkt og utforsket fra smått til stort gjennom berøring, sine egne hender, kroppslige bevegelser og sanselige inntrykk. De har møtt materiale og tatt materialet inn i sin aktivitet og aktivitet med andre blant annet gjennom leken i møtene. Barn og ull som førte til *lek*, så jeg flere eksempler på. De lekte at det brant, de lekte at de sov og de lekte at de badet i ull (ullbada). Jeg tolket det slik at de fikk *assosiasjoner*, i forhold til ulla, som de overførte til leken. Ulla var senga og puta, og den var vannet og ilden når det brant. Dette kan også knyttes til barns fantasi og tidligere erfaringer som brukes i lek. Barn var ofte i *samspill med andre, både barn og den voksne* som deltok. Dette førte til både undersøkelser, lek, samhandling og samtale. Enkelte barn utførte også endel undersøkelser på egen hånd. Barna var i *samspill med rom og miljø*. Dette kom tydelig frem da de gjemte ull under bordet, lekte i dukkehuset og ute hvor de brukte området, vannrenna, sandkassa og pinner de fant. Det samme gjelder leken i tabell 15 hvor de sier ulla må *renne* ut her, fra hullet. Dette er barnas egne assosiasjoner til vann. I tabell 15 er ulla brann/ild. Barna knytter det de sanser til tidligere

erfaringer de allerede har. Noe av det samme barn gjør i lek hvor de leker roller de har sett eller opplevd tidligere.

Videre skapende prosesser i eget skapende arbeid: Barnas kroppslige og frie tilnærming inspirerte meg til videre skapende prosesser, hvor jeg selv ullbadet. Jeg hadde planer for denne perioden, på forhånd som ble gjennomført som planlagt, men ullbadet kom som en direkte følge av inspirasjon fra barna. Jeg bestemte meg og fokuserte på å handle på en friere måte enn tidligere, legge spørsmål til side og «være» mer tilstede i ulla. Store deler av tiden klarte jeg dette og opplevde det som en mer befriende og leken måte enn jeg hadde møtt ulla på tidligere.

Når jeg reflekterer rundt de 3 periodene og sammenhengen mellom disse, vurderer jeg det slik at erfaringer fra hver enkelt periode ble videreført til neste periode, gjennom min egen deltagelse. Inspirasjon ble også en faktor i arbeidet da min første fase inspirerte til fasen med barna, hvor barna igjen ga meg ny inspirasjon til nye undersøkelser i ulla. Den undersøkende tilnærmingen både jeg og barna benyttet i ullmøtene går som en rød tråd gjennom oppgaven og gjentar seg utallige ganger gjennom prosessene. Gjentakelse er et tegn på mønster, både erfaring, inspirasjon og utforsking ser jeg danner et mønster i denne sammenhengen.

Alle tre fasene har gitt noen ulike oppdagelser, men samtidig er det noen likhetstrekk og mønster jeg har fått øye på mellom de ulike fasene, og mellom meg og barna. Jeg har opplevd at å gå inn i et materiale, alene eller å se barna med materialet, som lærerikt og en måte å utvikle kunnskap om materialet, materialets egenskaper og potensiale samt de muligheter som ligger her til lek, kunnskap og forståelse.

I neste kapittel, drøftingskapittelet vil jeg se på denne oppsummerende analysen og koble den opp mot aktuell teori.

7 Diskusjon/drøfting

I dette kapitlet vil jeg ta utgangspunkt i avsluttende analyse, som grunnlag for min drøfting. Jeg vil belyse de ulike oppdagelsene som kom frem og åpne opp for å drøfte sentrale begreper og prosesser samlet, der det er naturlig i drøftingen med tanke på både egne og barns faser. Tanker og spørsmål ut fra de ulike kategoriene eller begrepene i oppgaven vil jeg åpne for å for å reflektere rundt og drøfte for å se mine oppdagelser i et større perspektiv og kritisk lys. Teori hentet fra oppgavens teoretiske innganger vil bli benyttet og planverket belyser området og hva som forventes på feltet.

Gjennom første fase var jeg selv nysgjerrig på materialet, de ulike ulltypene og materialets potensiale generelt. Jeg stilte meg noen spørsmål som jeg tok med meg inn i undersøkelsene. Gjennom egne undersøkelser fikk jeg førstehåndserfaring med materialet, som jeg underveis og i etterkant reflekterte over. Jeg fokuserte på undersøkelse av fibre, kroppslige og sanselige opplevelser og til slutt så jeg dette i lys av fysisk miljø rundt egen undersøkelse. Siste fase med skapende arbeid ga ytterligere kunnskap, kunnskap jeg nå kunne knytte til egne erfaringer. Teori og studiebesøk ga varierte inntrykk og både det historiske og teoretiske perspektivet satt mine egne erfaringer inn i en sammenheng, både håndverksmessig og tidsmessig. Det kulturelle aspektet kom også frem i denne perioden, noe jeg tenker er viktig for meg som fagperson å ha med meg videre, noe som kan påvirke valg av materialer og kunnskapsoverføring til barn i kommende generasjoner. Det mest overraskende var det siste ullmøtet og at barnas måte å undersøke og møte ull på skulle inspirere og være avgjørende for å gå inn i en ny og avsluttende fase, med barnas handlinger i tankene. Denne fasen ble friere og mer leken. Jeg var mer åpen til sinns og prøvde å følge ulla og det som oppsto i vårt møte. Denne fasen ga meg en positiv og leken avslutning på det skapende arbeidet med ull i denne omgang. Den tredje og siste fasen ga nye erfaringer som sammen med de mer systematiske undersøkelsene i fase 1 ble mine erfaringer. I begynnelsen av siste fase har jeg fått både inspirasjon, faktakunnskap og erfaringer jeg selv har *følt på kroppen*, slik jeg tolker at Dewey bruker «learning by doing». I etterkant ser jeg enda tydeligere enn i planleggingsfasen at de 3 fasene henger nøye sammen og er «vevd» gjennom sammenhenger som oppstår i de ulike fasene, og kunnskaper og erfaringer fra de ulike fasene danner en dypere forståelse generelt.

Med et tilbakeblikk på hele min prosess, både praktisk estetisk, tilegnelse av teori og ikke minst skriveprosessen så ser jeg at dette handler om utvikling av *både kunnskaper og ferdigheter som har utviklet min kompetanse på feltet og som fagperson*. Gjennom skriveprosessen har jeg måttet vurdere, forkaste og innhente både teoretisk kunnskap og egne erfaringer og fremstille dette på en måte som er både beskrivende, oversiktlig og faglig fundamentert slik at den kan leses, tolkes og forstås av andre i mitt fagfelt. Dette har vært en minst like krevende oppgave både mentalt og tidsmessig som prosessen med det skapende arbeidet, for meg og med barna. Ferdighetsbasert læring handler om å skulle kunne anvende mulighetene som ligger i den gjensidige berikelsen mellom estetisk skapende arbeid og teori samt å ha erfaringer med metoder til å problematisere, analysere og systematisere erfaringer. Å kunne dokumentere viten skriftlig, gjennom formgivningsprosesser og produkt, og kritisk refleksjon til eget og andres forskningsarbeid. Dette handler om den praktiske siden av læringen som har vært vektlagt gjennom praktiske estetiske arbeider, kritisk blikk og refleksjoner rundt dette arbeidet. Dette har jeg fått *erfaringer* på gjennom de praktisk estetiske arbeidene vi har vært igjennom med masteroppgaven som det største og mest krevende. Dokumentasjon, analyse og systematisering har vært en stor del av masteroppgaven og gjennom egen tilegnelse av kunnskaper, skriveprosessen, veiledninger, kollokviegrupper og samlinger har jeg utviklet mine ferdigheter generelt og spesielt innen materialet ull som har vært mitt fokusområde. Dette har vært en reise i ull, men også en reise i personlig og faglig vekst. I forhold til barnas erfaringer kan jeg ikke uttale meg med tanke på om deres handlinger og deltagelse har ført til erfaringer. Jeg legger til grunn min forståelse av Dewey hvor jeg tolker en erfaring som noe dypere, enn en opplevelse og som ikke kan observeres på samme måte, men som vil kunne vise seg senere i barnas handlinger. Jeg har gitt barn muligheter til å tilegne seg erfaringer, men det er deres handlinger jeg har observert. Med tanke på barnas læring og erfaringer sier Rammeplanen (2017): personalet skal gi barna varierte inntrykk og mulighet til å uttrykke seg på forskjellige måter (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.43) og introdusere nye perspektiver og tilrettelegge for nye opplevelser og erfaringer (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.44). Gjennom mitt arbeid i barnegruppen søkte jeg å gi barna mulighet til varierte inntrykk og opplevelser, for å skape nye erfaringer. Dette gjorde jeg blant annet gjennom introduksjon av nytt materiale, i ulike typer og med ulik bearbeiding. Ullmøtene i seg selv

skulle gi barna mulighet til å uttrykke seg på sin egen måte, ved at de selv styrte sine egne handlinger og utsagn underveis. Jeg er oppmerksom på at dersom rammene hadde vært annerledes ville jeg fått andre observasjoner og selv om det var tenkt «fritt» vil det kunne være faktorer som føles begrensende, for eksempel tid, den voksne som er tilstede med mer. Dette handler i tillegg om hele det fysiske miljøet, rommet og rommet som den 3. pedagog. Kan rommet her ha åpnet eller begrenset mulighetene? Med blick på alle faktorer og påvirkninger kommer vi inn på det intraaktive som Taguchi beskriver, hvor alt er i et gjensidig avhengighetsforhold og påvirker hverandre. Slik jeg tolker dette, skjedde dette i barnas ullmøter og har hatt en påvirkning på mine oppdagelser. Mulighetsrommet, mellom de ulike faktorene, i denne sammenheng ull, rom, barn og voksne ga barna noen muligheter, men som nevnt settes også noen begrensninger. I flere av mine observasjoner brukte barna hele rommet, materialet, møbler og utstyr som var i rommet. Gjennom leken i og rundt dukkehuset, når de gjemte ull, samt når de tok i bruk uterommet var dette lett synlig. Andre rammer og materialene ville påvirket barns handlinger og gitt meg andre typer observasjoner.

Jeg observerte barn som undersøkte og utforsket med hele seg og som tok ull med inn i sin lek -alene og sammen. Jeg har i mine observasjoner sett på kroppslige handlinger generelt, men med tanke på lek vil det være kroppslig bevegelse i en aller annen form, fra de små til de store bevegelsene. Jeg så lek, gjennom gjentakende handlinger med materiale, som kan plasseres i den sansemotoriske periode mens lek fra rolleleksperioden så jeg tydelige tegn på gjennom hvordan barna «latet som om», både i brann-leken og i sekvensen ved dukkehuset. Jeg kjenner igjen trekk fra den sansemotoriske perioden, beskrevet av Lillemyr (2001, 2004), og tegn på lek fra «late-som-om-lek» slik Osnes beskriver. Det var ingen overaskende observasjon for meg at barna tok materiale inn i leken, men hvor raskt og naturlig og ikke minst hvor intenst og lenge barna var i lek med materiale, i forhold til alder og møte med nytt materiale, var faktorer jeg ble oppmerksom på og som jeg ser tydeligere avslutningsvis. Mine observasjoner *kan* være et bidrag og et innspill til debatten rundt de yngste barnas tilbud og kvalitet i barnehagen, som jeg tidligere har referert til (Goban og Blikk for barn). I «late-som-om» leken kom barns fantasi og assosiasjoner frem, det er en observasjon som er i overenstemmelse med min tolkning av Kjær, Åberg og Taguchi. Her kan jeg også stille meg spørsmålet om det var ulla som utløste barnas fantasi og assosiasjoner? Jeg tolker det slik at materialets affordance

og materialitet spilte en stor rolle, men helheten og barnas tidligere erfaringer og fantasi var medvirkende faktorer. Jeg tenker ull kan være en medvirkende årsak og at materialer, egnede materialer kan ha en slik funksjon i barnas hverdag, hvis vi gir dem muligheten. Glede er nevnt både i planverket og hos flere teoretikere med tanke på lek, noe som samsvarer med mine observasjoner av barn som selv valgte å leke, det var lystbetont og de viste glede gjennom smil og latter. Samspill kom til syne gjennom barnas handlinger, i de fleste ullmøtene og på flere områder. Rammeplanen (2017) sier: Barnehagen skal inspirere til og gi rom for ulike typer lek både ute og inne. Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek – alene og sammen med andre [...]. Samspillet ble observert og er noe jeg ble oppmerksom på tidlig i barnas undersøkelser og som jeg fokuserte og observerte underveis. Dette kan i min studie ses i sammenheng med det intraaktive, som er drøftet tidligere.

Waterhouse sier: «Det handler om hva slags type formingsmaterieell barn får møte, hvordan personalet legger til rette for møtet med materialene, og hvordan de voksne samhandler og er i dialog med barna i deres møte med materialene» (Waterhouse 2016, s.39).

I min studie valgte jeg å ikke være deltagende voksen, men deltagende observatør, noe som påvirker situasjonene jeg satt i verk og observerte. De voksne som deltok fikk lite føringer, men påvirket allikevel situasjonene gjennom sine handlinger og utsagn. Voksenrollen spiller en faktor i barnas møter, gjennom min tilrettelegging. Den voksne i samhandling med barna var ikke en del av min problemstilling, men vil allikevel være en medvirkende faktor i mine observasjoner og oppdagelser.

Barns handlinger med materialet ull har gitt meg en forståelse av hva som kan skje, hvilket potensiale det ligger i å gi barna denne type materiale i en undersøkende setting. Jeg hadde noe kjennskap til materialet og noen antagelser om hva som kunne skje i barnas møter, men gjennom det systematiske arbeidet har det gitt meg «ny» og dypere innsikt. Jeg kan konstatere hva som skjedde og bruke denne kunnskapen i lignende situasjoner i egen praksis, og det kan også være nyttig kunnskap for mine kollegaer og andre interesserte på fagfeltet. Jeg har fått en større og dypere innsikt, noe som gir en forståelse, som igjen er en del av min læring og utvikling.

«Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer, fenomener, materialer og redskaper som bidrar til meningsfull samhandling» (Kunnskapsdepartementet, 2017,

s.22). Barna jeg observerte så og grep mulighetene i materialet, gjennom sine undersøkelser og handlinger. De løftet, fraktet, kastet og løp, blant annet, med ulla. Affordance handler om materialets muligheter og potensiale, som kom til uttrykk her, gjennom barnas handlinger. Materialiteten, som blant annet handler om tekstur, overflate, ble barna oppmerksomme på gjennom å ta og føle på, plukke fra hverandre og ellers all berøring og handling med ulla. De formbare egenskapene, at ulla kan transformeres gjennom å klemme den sammen, samle den og så videre var noe av det barna gjorde i sitt møte med ull. Disse tilnæringsmåtene var en del av deres utforskende undersøkelser og gjennom disse ble ullas affordance og materialitet en del av barnas inntrykk og opplevelser i praksis. Jeg har en oppfatning om at både Carlsen (2015) og Waterhouse (2016) gjennom sine studier og beskrivelser av begrepene affordance og materialitet retter søkelyset mot *materialer*, og materialfeltet med dets potensiale, som et viktig område for barn og ikke minst innen barnehagelærerutdanningen. Gjennom min studie har jeg selv blitt mer bevisst på noe av dette, som jeg tenker er viktig både i forskning og ikke minst i praksis.

I følge Trageton er ull under kategorien fleksible og mjuke skapingsmedia. Jeg har selv erfart at ull kan høre hjemme under denne kategorien som et mykt, fleksibelt materiale til skapende prosesser. Tragetons kategorisering kan i mitt tilfelle sies å stemme med mine erfaringer, men som tidligere nevnt kan kategorisering i enkelte tilfeller føre til at man «åpner» eller «lukker» for bruken av materialene i ulike situasjoner hvor det kunne vært hensiktsmessig. Ut ifra de erfaringer jeg nå sitter inne med kan jeg si at ull, i ulike former, er ett av flere materialer som jeg vurderer som egnet i barns utforsking og skapende prosesser, selv for de aller yngste barna.

Jeg vil ta utgangspunkt i dette sitatet fra Rammeplanen (2017) og drøfte noe av innholdet som jeg vurderer handler om og belyser elementer fra min avsluttende analyse:

I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer, fenomener, materialer og redskaper som bidrar til meningsfull samhandling. Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres *læringsprosesser*. Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny

innsikt. *Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser.* Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.22, kursivering).

Min empiri viser at barn bruker kroppslige og sanselige tilnærminger. Jeg observerte kroppslig aktive barn, fra de med høyt tempo og store bevegelser til de som satt i ro og utførte små finmotoriske undersøkelser med ulla. Jeg så og hørte at barna hadde en sanselig tilnærming til ulla, med hele kroppen, deler av kroppen, med hender og ned til den minste og rolige berøringen av ull. Dette samsvarer med min tolkning av Carlsens funn (2015) som viste at de minste møter materialene direkte med kroppen, øynene, munnen, hendene, og føttene (Carlsen, 2015, s. 331). Ut i fra min erfaring og bakgrunn er dette noe jeg hadde antagelser om, som gjennom egen observasjon og teoretikere som Carlsen (2015) og Fredriksen (2013) ble bekreftet med tanke på *barns kroppslige og sanselige tilnærminger*. Ut i fra dette åpner det seg nye spørsmål hos meg rundt betydningen av dette i forhold til barns læring, måter å lære på og viktigheten av dette.

Disse tankene fører meg over til de *skapende prosesser og estetiske læreprosesser*

Det å undersøke, gjennom kropp og sanser, få tid og rom til utforsking og fordypning er noen av kjennetegnene på prosesser, estetiske prosesser og skapende prosesser. Reggio Emilias praksis mener jeg legger stor vekt på disse prosessene, noe jeg selv også ga barna mulighet til., innenfor studiens ramme Jeg ser at det for det enkelte barn kunne vært nyttig å videreføre prosessene og fått mer tid, men i min studie valgt jeg å følge ulla istedenfor enkeltbarnets prosesser. Jeg tenker jeg brukte inspirasjon fra Reggio Emilia i mitt prosjekt.

I andre fase hvor jeg skulle arbeide med og forstå barnas møte med ull var en selvstendig fase, men som beskrevet dro jeg med meg erfaringer jeg la til grunn for barnas møter. Mine egne erfaringer var med meg inn i observasjonene av barna og kan ha forsterket og "farget" observasjonene. Dette handler om vår forforståelse som jeg har beskrevet tidligere i oppgaven, og som gjør at en observasjon blir preget av observatøren selv. Slik jeg tolker det Waterhouse sier om forforståelsen, at den rommer erfaringer og kunnskaper du er i besittelse av gjennom å være i verden fysisk, sosialt og kulturelt, så vil min observasjonsrolle være farget av mine tidligere erfaringer og kunnskaper. På

bakgrunn av dette var allikevel mitt mål å observere på en måte som påvirket materialet i minst mulig grad, noe jeg søkte å oppnå som deltagende observatør. For å kunne dokumentere på best mulig måte barns møte med ull i trygge omgivelser valgte jeg at de som kjente barna best skulle være de tilstedeværende voksne, mens jeg selv skulle ha en mer tilbaketrukket rolle. Ved å velge en rolle med minst mulig nærvær fikk jeg muligheten til å følge mye av det som skjedde både via kamera og notater. Ved å følge noen barn og handlinger kan svakheten være at man ikke får med alt som skjer i rommet, men et utdrag som blir det empiriske materiale. Dette var en medvirkende årsak til at jeg valgte jeg å ha de ulike ullmøtene flere ganger, både ute og inne slik at jeg skulle få et bredt og variert materiale.

Som en avslutning vil jeg se på de ulike delene av problemstillingen: *Egen utforskning, danne grunnlag* - utgangspunkt for barns ullmøter, *studier av barns utforskning og videre skapende arbeid*, og sammenhengen mellom disse.

Mine egne opplevelser og erfaringer som jeg har beskrevet tidligere, dannet videre grunnlag for valg i forkant av barnas undersøkelser. Mitt utvalg av barn, deres alder og presentasjon av nytt materiale gjorde at jeg tok hensyn til hvilke type ullfibre, hva slags bearbeiding de hadde hatt, på hvilke måte og i hvilket miljø ulla skulle presenteres for å danne et trygt utgangspunkt, men samtidig utfordrende materiale i ellers kjente omgivelser. Jeg valgte å gå fra de mykeste, vaskede og fargerike fibre for senere å møte en grovere og ubearbeidet ullfiber som inneholdt alt fra strå til lort, mye pga. lukt men også på grunn av det taktile. Jeg var bevisst på plassen, størrelsen og rommet generelt samtidig som jeg ønsket at de skulle ha gulvet som utgangspunkt for sin undersøkelse. Erfaringene fra fase 2 viser at alle barna deltok, mer eller mindre, i undersøkelsene, noe som *kan* være et resultat av mine egne erfaringer som utgangspunkt for møtene. Med et kritisk blikk på denne fasen og de valg det førte til for barna kan man si at det er ikke dokumentert eller utført undersøkelser med for eksempel den grove ulla først, så jeg kan ikke slå fast betydningen av det, men kan konstatere at alle barna deltok frivillig. Dette ga meg et større materiale og bredere grunnlag for videre forståelse og innsikt i barnas prosesser. Jeg vurderer det slik at min egen utforskning var med på å danne et grunnlag, for videre studier av barnas ullmøter.

Når jeg ser tilbake ser jeg at barnas utforskende tilnæringsmåte til ull, er ikke den så ulik min egen, samtidig som jeg i første fase lot meg styre av å finne svar, noe som

hemmet fri og leken utfoldelse i samme grad som jeg observerte hos barna. Gjennom inspirasjon og egen bevisstgjøring opplevde jeg å hente frem det barnslige, åpne sinnet som skulle til for å gå i dialog med ullen med hele meg. Dette krever også en trygghet på at du selv vil og tør prøve, samtidig som at omgivelsen støtter de valg og beslutninger du tar. Den trygge rammen tenker jeg mange barn er avhengig av å være innenfor for å tørre å våge seg ut i ukjente oppgaver og materialer. Jeg ser likhetstrekk i våre tilnæringsmåter og jeg ser tydelig at barnas fase påvirket meg til å «ullbade» og oppleve noe av den samme følelsen som enkelte barn hadde og viste i sitt møte.

Barnas møter påvirket meg dypere og på en måte jeg ikke hadde sett for meg innledningsvis, så fase 2 påvirket fase 3, slik jeg spør om i problemstillingen. Jeg har funnet svar innen problemstillingens 3 deler, men mine oppdagelser er påvirket av de metoder jeg har valgt underveis, min forforståelse og mine egne refleksjoner.

«I barnehagen skal barna få leke og utfolde skaperglede og undring og utforskertrang» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.19). Dette sitatet knytter sammen lek, utforsking og skaperglede. Jeg så både lek, utforskning og glede i barnas møter og ut ifra disse observasjonene tenker jeg det er viktig å se på materialmøter som en mulig inngang til arbeid i barnehagen.

Denne reisen i ull er straks over, jeg har blitt godt kjent med ull, gjennom utforsking, undersøkelser, ullbading og lek. Dette har gitt meg som voksen, fagperson og forsker i denne sammenheng, førstehåndserfaring som jeg tok med meg til barna, som igjen inspirerte meg til nye prosesser i ulla. Ringen er nå sluttet, arbeidet avsluttes.

8 Avslutning og tanker videre

Gjennom arbeidet har jeg fått erfaringer både på det menneskelige og faglige plan, både teoretisk og praktisk. Gjennom dette masterløpet er det forventet et læringsutbytte som jeg vil se nærmere på og relatere meg til. Med tanke på kunnskap skal vi ha faglig forståelse for formgiving, kunst og håndverk gjennom estetisk skapende arbeid, og innsikt i kunstfaglig teori. Man skal ha innsikt i pedagogiske og didaktiske grunnlagsproblem, kunne se fagfeltet i kulturell sammenheng og samfunnsmessig perspektiv og ha tilegnet seg kunnskap i vitenskapsteori og forskningsmetodologi. Jeg opplever å ha fått et bredere kunnskapsområde om faget gjennom de praktiske estetiske arbeidene gjennom hele utdanningsløpet. Jeg evner å se faget i et mer samfunnsmessig og kulturelt lys enn tidligere og jeg har gjennom en bratt læringskurve stiftet bekjentskap med vitenskapsteori og erfart ulike forskningsmetoder gjennom eget og andres arbeid. Min masteroppgave vil vise noe av mine nye kunnskaper på fagfeltet og personlig tar jeg med meg de nye kunnskapene tilbake til mitt daglige arbeid og barna i barnehagen.

Larsen sier vi trenger forskningsbasert kunnskap til å forstå og forklare, og for å eventuelt utvikle og endre (Larsen ,2012, s.13). Forskning har gitt meg ny kunnskap og god oversikt over feltet. Dette jeg tar med meg videre i livet og senere tilbake til praksisfeltet i barnehagen.

Avslutningsvis vil jeg trekke frem Waterhouse sine sitater som jeg kan relatere min reise i ull til og knytte mine erfaringer opp imot «Gjennom skapende handling med materialer kan du oppleve at prosessen og resultatet blir annerledes enn det du på forhånd hadde tanker om «(Waterhouse, 2016 s.37).og :»Vi inspireres av andre menneskers handlinger, uttrykk og resultater, fra det hverdagslige til det ekstraordinære (Waterhouse, 2013, s.112).

Med håp og mulighet for at flere enn meg kan se det verdifulle i materialmøter for de yngste barna avsluttes denne studien.

Med tanke på videre arbeid ser jeg muligheter for å kunne være å jobbe videre ute med ull, muligens i kombinasjon med andre naturmaterialer og inspirasjon fra Land Art Land I forhold til den voksnes rolle som kunnskapsformidler, støttespiller, kulturformidler og en deltager på barnas premisser kunne man jobbet med voksenrollen som en innledning

og grunnleggende faktor før nye ullprosjekter. De voksnes egne erfaringer på materialfeltet kunne vært en fin inngang til et slikt prosjekt med barna. Voksenrollen og voksnes møte med barn og materiale kunne vært en annen innfallsvinkel. I denne forbindelse kunne man jobbe med hele læringsmiljøet, pedagogens rolle og videre med rommet som den 3.pedagog., Det er flere ulike innfallsvinkler og nye veier å gå videre på ut i fra denne avhandlingen slik jeg ser det i avsluttende fase.

Referanser/litteraturliste

Alver, V., Solheim, M., Skaar, S., Ghosh, A., Pedersen, E. A., og Agedal, M. (2019).

Flere barnehagelærere gir bedre barnehager, *Utdanning 2/2019*:

Utdanningsforbundet.

Askeland, Leif (2015) *Kontakt med barn*. Oslo: Gyldendal Forlag.

Barnehageloven (2005). Lov om barnehager. Norge: Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64?q=barnehageloven>.

Barnehage.no, blick for barn: [https://www.barnehage.no\(Goban.blick for barn\)](https://www.barnehage.no(Goban.blick for barn))

Hentet 10.11.2018: av Trine Jonassen 10.10.2017.

Barnehage.no: <https://www.barnehage.no> Bhg.no/artikler/barnehagen ikke så bra som ventet/426328, Hentet 08.08.2018: av Trine Jonassen 27.10.15.

Barnehage.no: <https://www.barnehage.no> Bhg.no/artikler/barnehagen svikter som kulturarena. Hentet 09.11.2017: av Trine Jonassen 18.01.2016.

Carlsen, Kari (2015) *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur*.

(Doktorgradsavhandling) Åbo: Akademiske Forlag.

Det norske akademis ordbok: <https://www.naob.no/ordbok>:

16.03.2019: <https://www.naob.no/ordbok/eksplorativ>

16.03.2019: <https://www.naob.no/ordbok/materialer>

20.04.2019: <https://www.naob.no/ordbok/assosiasjon>

Din Ordbok: <https://www.dinordbok.no>:

13.03.2019 <https://www.dinordbok.no/nynorsk-norsk/?q=utforske>

13.03.2019 <https://www.dinordbok.no/eksplere/oversettelse>

FNs barnekonvensjon (2003) *FNs konvensjon om barns rettigheter*: Barne og familie departementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no>.

Fredriksen, Biljana C. (2013) *Begripe med kroppen, barns erfaringer som grunnlag for all læring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Glaser, V., Størksen, I., & Drugli M.B., (2016) *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Klepp I.G. & Tobiasson T.S, (2017): *Strikke med norsk ull*. Vormedal Forlag.

Klepp I.G & Tobiassen T.S. (2013): *Ren ull*. Oslo, Aschehoug.

Kjær, Alice (2016) *Prosjektarbeid i barnehagen*. Latvia: Cappelen Damm Akademisk.

Kunnskapsdepartementet (2017) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Norge: Kunnskapsdepartementet.

Larsen, Ann Kristin (2012), *En enklere metode: veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Løkken, Gunvor (2004) *Toddlerkultur: om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Meinstad, M. (2018) *Utforskning av papirmateriale*. Mastergradsavhandling, Universitetet i Sørøst-Norge.

Norsk Husflidslag (2018) *Materialkunnskap*. Hentet fra <http://husflid.no/fagsider/ullialt>

Osnes H., Skaug N.& Kaarby K.M.E., (2017) *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sigurdson, K.È.G. (2018) *Leirens invitasjoner*. Mastergradsavhandling, Universitetet i Sørøst-Norge.

Stortingsmelding nr. 19 (2015-2016) *Tid for lek og læring*. Kunnskapsdepartementet.

Stortingsmelding nr. 24 (2012-2013) *Framtidens barnehage*. Kunnskapsdepartementet.

Stortingsmelding nr. 41 (2008-2009) *Kvalitet i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.

Store Norske leksikon (2019) Hentet 16.3.2019, Malt, Ulrik. (2015, 4. september), fra <https://snl.no/kvalitativ>.

Store Norske leksikon (2019) Hentet 16.3. 2019, Malt, Ulrik.(2015, 4.september), fra <https://snl.no/> kvantitativ

Store Norske leksikon (2019) Hentet 20.02.2019, fra www.ssb.no/antall barn i barnehage

Taguchi, Hillevi Lenz (2010) *Bortenfor skillet mellom teori og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.

Trageton, Arne (1997) *Leik med materiale, konstruksjonsleik 1-7år*. Bergen: Fagbokforlaget.

Wallin, K., Mæchel, I. & Barsotti, A. (1981) *Ett barn har hundra språk*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio AB.

Waterhouse, Ann-Hege Lorvik (2017) med *Kunst i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Waterhouse, Ann-Hege Lorvik (2016), *I materialenes verden*. Bergen: Fagbokforlaget.

Oversikt over tabeller og figurer

Figurliste:

<i>Figur 1</i> Ull som møtested.....	22
<i>Figur 2</i> Skapingsmedia for utvikling av 3-dimensjonal og 2-dimensjonal lek (Carlsen, 2015, s.89). Feil! Fant ikke referansekilden.	...30
<i>Figur 3</i> Pelssau fra Hvaler.....	33
<i>Figur 4</i> Ull – prosesser/faser.....	43

Tabelliste:

Tabell 1: Meg, naturull og mikroskop (ute/inne).....	50
Tabell 2: Meg og behandlet/farget ull (ute/inne).....	56
Tabell 3: Meg, ull og is.....	63
Tabell 4: Barn og ull: Dotter og farger.....	69
Tabell 5: Barn og ull: Sanselig undersøkelse.....	71
Tabell 6: Barn og ull: Kropp og bevegelse – i lekehuset.....	72
Tabell 7: Barn og ull: Kjenner, smaker og ligger i ull.....	75
Tabell 8: Barn og ull: Frakting.....	77
Tabell 9: Barn og ull: Ullinnpakking.....	79
Tabell 10: Barn og ull: Frakte og gjemme ull.....	81
Tabell 11: Barn og ull: Løp og frakting.....	84
Tabell 12: Barn og ull: Små og store bevegelser.....	85
Tabell 13: Barn og ull: Bevegelse og innpakking i ull.....	86
Tabell 14: Barn og ull: Berøring.....	89
Tabell 15: Barn og ull: Brann og vannrenne.....	91

Tabell 16: Barn og ull: Tråkker og hopper.....	93
Tabell 17: Barn og ull: Ligger i og pakkes inn i ull.....	94
Tabell 18: Barn og ull: Ullbadning.....	96
Tabell 19: Barn og ull: Undersøkelser, finner og kjøper.....	97
Tabell 20: Barn og ull: Pinner, bart og bæsje.....	100
Tabell 21: Barn og ull: Bærer og studerer.....	102
Tabell 22: Barn og ull: Barna i vannrenna.....	103
Tabell 23: Barn og ull: Sand og ull i hullet.....	104
Tabell 24: Meg og ull: Vaske, rens og toveprosess.....	110
Tabell 25: Meg og ull: Karding.....	113
Tabell 26: Meg og ull: Egen utfoldelse – ullbadning.....	115

Vedlegg

Vedleggsliste:

1) Informasjons og tillatelsesbrev.....	47
2) Oppsummering av Egen fase 1.....	65
3) Oppsummering av Barnas ullmøter, Fase 2.....	68
4) Observasjonsskjema: Ullmøte 1 – inne.....	68
5) Observasjonsskjema: Ullmøte 2 – inne.....	75
6) Observasjonsskjema: Ullmøte 3 – inne.....	83
7) Observasjonsskjema: Ullmøte 1 – ute.....	89
8) Observasjonsskjema: Ullmøte 2 – ute.....	99